PG
5038
M36M8
1921

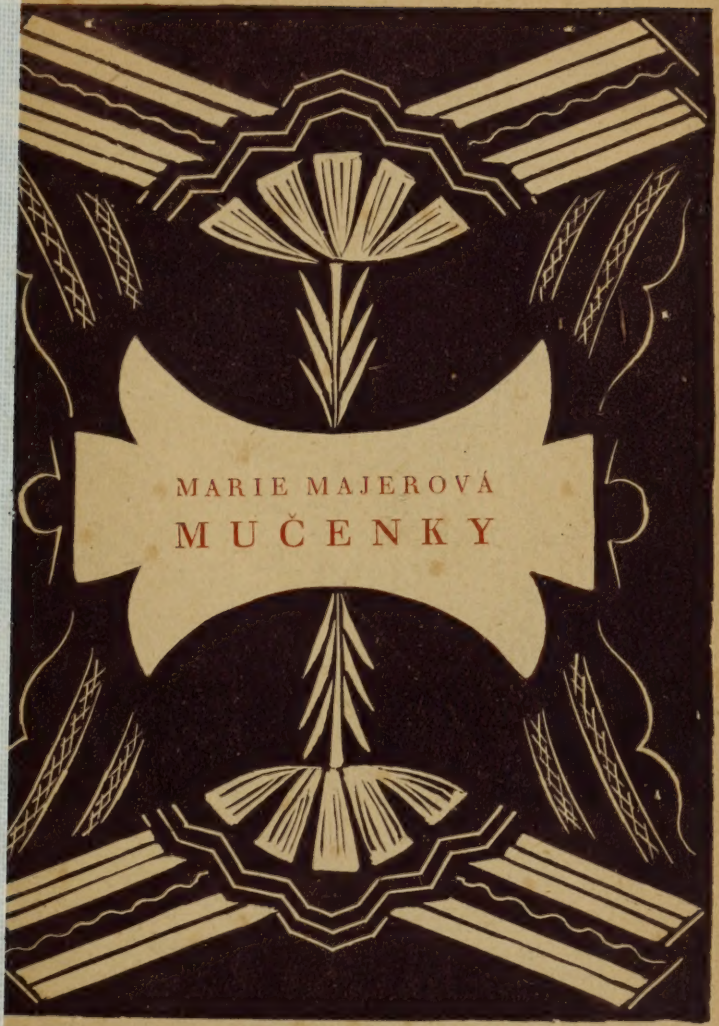
MARIE MAJEROVÁ
MUČENKY

T. Napol.

C 5-8/462

Marie Majerová

SVAZEK
ŠESTÝ
KNIHOVNY
HOLUBICE
MARIE
MAJEROVÁ
MUČENKY

MARIE

MAJEROVÁ

MUČENKY

ČTYRY

POVÍDKY

O ŽENÁCH

V PRAZE 1921

LIBRARY
FEB 08 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

PG
5038
M36M8
1921

HODINA PŘETĚŽKÁ

Rozzářilo se jitro červnového dne.

Paní Olga sedí u okna obytného stavení, v přízemní jizbě, již vysoká kamenná podezdívka zvedla na úroveň hlav lidských. Chodí tu mimo zamoučnění chasníci, pozdravili hned zrána a teď nevšímavé míjejí paninu hlavu; na tvářích mihotá se jim odlesk radosti z krásného dne, který člověka činí křepkým, a odpovědi i oslovení jeho vlídnými; odvracejí nyní schválně zraky od okna panina; její zasmušilé čelo uvádí je v rozpaky.

Děvečka Madlena, zdravě boubelatá venkovanka, nese v kulatých, vykasaných loktech pětiletého hošíka; vykoupala ho v mlýnské struze a zabalila do pláště z bílé třecí látky; ale chlapec kopal a bránil se, až jeho paličky poletovaly ve vzduchu hemživým přeletem růžových kuliček kejklířových; také plášť se rozhaloval a slunce odívalo třpytným jasem nahé údečky a hřívu světlých vlasů. Dítě volalo: „mami, mami!“, služka rozzářenýma očima hledala veselý souhlas

panin, ale Olga ztrnule patřila kamsi nad ně a ani se neusmála.

Drůbež plnila celý okrsek mlýnský tisícerými drobnými a hlaholnými zvuky, které kanuly v sluch holubím vrkáním, pichaly jej kuřecím tikáním, úzkostným a snadno poplašeným, trhaly barbarsky bezohledným kohoutím kokrháním: všecky ty zvuky byly prosypány ustavičným vrabčím štěbotem. Chvilkami křikl páv, a tu všechno na chvilku zmlklo, ohromeno a pohoršeno, poté však rázem, jako na povel, rozhněvané opět zahlučelo.

A slunce usilovně zářilo, poskytujíc listoví stromovému i kvetinám jakési průsvitnosti, takže i stíny jejich byly jen nadechnuté, bezbarvé a neklidné; předmětům pak vznosného kouzla, které ubíralo z jejich hmotné podstaty, a zdůrazňovalo rysy jejich skrytého života bytostného. Teplo snášelo se s hůry takové, jako by neviditelné ruce kladly na zemi vyhřátou přikrývku po přikrývce.

tepelné vrstvy, v jichž nakupení květy se rozvíjely, vůně uvolňovaly, póry zvětšovaly a lehce oddechovaly.

Paní Olga to vše neuvědomělé viděla a cítila, ale neměla síly přidruziti se k veselému kolu tvorstva i věcí. Všechen ruch i projevy vnějšího života sly mimo ni, dotýkajíce se jen přeletavým křídlem jejího vnímání. I tento letmý dotek pak doléhal na ni bolestně, pokud vůbec došel k jejím smyslům: jako cizí, i nevinný smích urází vždy naši bolest.

Seděla v tomto krásném ránu jako truchlivý zbytek tmy a noci. Ukazovala světu nehybnou masku člověka, pohrouženého v nitro. Hloubala, myšlenky se členily, násobily s úžasnou plodností kvasinek, rozbíhaly se do síře jako vlny zvukové, zanikajíce v bezradnosti, a zase bouřlivě se zmítaly, v zmatené směsi ji utápejíce, až úzkost vydrala jí vzdech ze stisnené hrudi. Veškera spletitost ta měla jediný střed, a to byl její manžel.

Dříve skrývala svoje smutky, které se vplížily do jejího života, aniž přesně mohla říci, kdy a jak, ale které se vyvíjely, rostly, zmáhaly ji, jak koli se bránila, ale nyní hrozily přemoci její síly, vyčerpané dlouhým bojem. Dnes již byl každému obvyklý její ztrnulý pohled, zazlomtlé kruhy po probdělé noci, vyjadřující jakousi zakřiknutou zoufalost, i zbledlé rty s koutky pokleslými: každý věděl, že to znamená nové zjitření neu stálého panina hoře.

Děvečka si pomyslila dnes, co si myslila včera a vždy, kdykoli pohlédla na paní:

„Kdybych já byla mlynářka, a taková hezká, zdravá, vzdělaná paní, nic bych si z toho nedělala, že muž chodí pozdě v noci domů, z hospod a kdo ví, odkud, a že ho třeba dva, tři dny nevidím. Věděla bych již, jak si zkrátit dlouhou noc."

Švadlena, která denně ráno přicházela z města, pokrčila úzkými rameny:

„Člověk nesmí míti tolik nároku. Jest nám se

děti v koutku a býti spokojenu, že máme krasavce muže, podnikavého, politika, vůbec muže. Žena je ostatně na světě, aby se obětovala. Nelze žíti s tolika nároky, kolik jich má mlynářka."

Při mlýně bylo hostinství; na velikém nádvoří i v zahradě rozestaveny byly stoly zelené natřené, jiné stály pod besídkami a verandami. Mlýn stál na samotě, uprostřed potočného údolí, maje za sebou lučiny a před sebou listnatý háj, ves malou čtvrthodinku, a Prahu hodinu cesty vzdálenou. Byl proto oblíbeným výletním místem, a v neděli měnival se z tichého zákoutí v hlučnou veřejnou zahradu. Na rybníce uvázány byly loďky, v sadě visela houpačka z pevných klad, bratranec mlynářův, který řídil hostinství, což se mu nejlépe zalíbilo, když vychodil hospodářskou školu, báňskou akademii a udělal technickou státnici, dovedl zásobiti mlýnské sklepy pivem i vínem, masem i sýry; stáje dodávaly mléko a veliká pec domácí chléb. Velmi mnoho selankovitých slibů

lákalo sem tedy unavené velkoměstany; byly tu i ovečky pro slečinky a kuželník pro staré pány. Bratranec hospodařil tu již deset let, a on první seznámil se kdysi s mlynářkou Olgou; měl ovšem jisté úmysly, když ji pozval kdysi do mlýna s otcem a celou rodinou na letní pobyt; nezamýšlel však nikdy věci, které se potom udály.

On také viděl denně stopy zhoubného žalu na tváři paninė, a přihladiv si po svém zvyku vlasy na spáncích, pepřové prosedlé, pomyslil si:

„Kdybych tě byl dostal já, má panenko, nevzdychala bys. Je pozdě, pozdě!"

A hned domýšlel:

„Proč říkám pozdě? Což ona lituje, což mne chce, což mne vůbec vidí? Pro ni není nikoho na světě, není-li Ladislava".

A tak všichni ocenili si její horo předem pro celý den a zvážili na vážkách vlastního sobectví.

Olga však neslyšela těchto nemých hovorů, ani

si nepřála slyšeti. Cítila v nitru dusivou zprahlost spáleniště. Nespala celou noc. Do půlnoci četla, přebíhajíc stránky pohledem chvílemi nevidomým, zalidňujíc je vlastními představami, a vracela se teprve znásilněním vlastní vůle k smyšlenému ději knihy. Když se úmyslně znavila tak, až víčka olovem jí klesala a žhavé pálila, pomyslela si: teď snad usnu.

Ustivé, obcházejíc po špičkách kolem vlastního vědomí, zavřela oči, ukryla se, natáhla tělo k odpočinku. Snažila se na nic nemysliti. Počítala jedna, dvě, do třiceti. Tu k ní vklouzla myšlenečka o tom, že beztak dnes neusne, jako vždy jindy, a marné že se namáhá a hraje komedii. Počítala dále. Mátla se. Tak odbilo půl čtvrté, tři čtvrti na jednu: to stále ještě doufala, že již již nastane sladké známení smyslů, lichotný dotek nicoty, kterým se ohlašuje spánek. Tělo podléhalo, ale duch, vzrušený předrážděním, pracoval i pod tělesnou malátností, takže za chvíli mr-

zuté odhodila přikrývku, ulehla na bok a bezdeky jala se naslouchati zvukům z přírody.

Mlýn dávno již spal: otevřeným oknem vplývalo sem šumění vody, hlasité ve tmě. Zaklepala-li stepová větev do skla okenních křídel, rozevřených ven, zatajila dech a čekala, nebude li následovati zvuk blížícího se člověka. Na kraji háje stály tři osamělé borovice: jestliže zaskřípaly, větrem se objavše, obraznost kreslila ji práci klíče v zámku, vrátka zahoupmuvší se ve stěžejích, a mužské kroky, stoupající k ložnici. Ale ne. Bylo ticho. Žádný z předludů, které nám lžou blízkost očekávaného člověka, se neuskutečnil. Nikdo nešel.

Zatím co v duchu znova a po sté takto prožívala noc, bylo kolem ní světlo a radost, šum a ruch.

„Pán je nahoře?" ptal se stárkův hlas za jejími zády.

„Nahoře," odpovídala zvučné Madlena. (Bože, má to děvče nestarostný a silný hlas! vložilo se jí do myšlenek.)

Bylo slyšeti, jak se tlumeně smějí s hošíkem, kterého oblékala.

„Je tu posel s telegramem, snad aby jej donesl nahoru?"

„Opovažte se!" hlaholila Madlena. „Pán spí."

Olga slyšela ten hovor, ale neprobrala se ze své ztrnulosti tak, aby ho byla zcela účastna. Nepochopila ani, že Madlena, která s chlapcem laškuje jen šeptem, nyní pojednou mluví nahlas, skoro až příliš nahlas, aby ji upozornila.

Stárek a Madlena chvilku hleděli na její záda, trochu zakulacená pod bílým hedvábným šátkem. Její duševní stav zevně se projevoval schoulením veskeré její postavy, a připadlo jim dokonce, že z ní vane nevlídná, studená tma, jako z osob, odsouzených nemocí nebo osudem.

Jen podvědomí Olino chopilo se nahozeného slova a ihned začalo s ním prováděti průskoky a odskoky myšlenkami.

Spí. Teď spí. Spí vždycky, když ona vstane. Ale

ona nemuze spáti, když on bdí. Proč jen nemuze spáti? Proč vzniká tolik neklidu z jeho nepřítomnosti? Kdyby aspoň věděla, kde jest! Kdo je s ním, co hovoří, co dělají? Neví nic. Všechny možnosti jsou jí po ruce, aby ho do nich postavila, všechny situace se nabízejí, aby ho k nim přičlenila; minuta za minutou uplývá, a každá odnáší jeho obraz změněný, zhyzděný, pokřivený. On pak se k ránu vrátí, vypadá jako jindy, a kolem něho tkví neproniknutelný kruh záhadně prožitých hodin.

Nikoli, není možno všeho domýšleti; cítí takovou bolest, jaká by mohla býti způsobena šedivěním vlasů, kdyby vlasy šedivějíce bolely tělo tak, jako rozbolňují duši.

Neslyšela, že stárek odesel, a jak Madlena s hošíkem v pozadí světnice tlumeně se škádlili a chvílkami až vypískli, jak se veselili.

Přítomnost byla tak hořká, že se pro osvěžení vracela do minulosti.

Volala na pomoc vzpomínky; sama již nebyla s břímě přítomné chvíle. Vzpomínky na minulost však působily klamně; omamné jedy bývají mstivé; osladivše jí několik chvil líbeznými vidinami, ukázaly jí potom skutečnost tím střízlivější a drásavější. Ale jako požívač narkotik, i ona zvykla si na tuto pochybnou úlevu, vracela se k nim znova a znova, až se nedovedla obejíti bez jejich pomoci a útěchy; každou noc probdělou, každou zoufalou chvíli dne naplnil příběh jejího života, buďsi v epickém celku, buďsi v jednotlivostech, které doznívaly tesknou a zapomenutou písní.

Bylo jí šestnáct, jemu dvacet. Kdosi pozval jejího otce i celou rodinu na letní pobyt do mlýnské samoty; bydleli tam rozkošně; jak jinak, milý bože, žije ve vzpomínkách onen mlýn, který je vlastně tímto mlýnem; ne, toho nelze ani uvěřiti; to jsou jen dvě stejné podoby; ale tehdy, tehdy to bylo docela jiné, veliká stavení, širošíré louky; rybník nad hrází — ohromné jezero, hájek —

daleký les! Ach, toho rybníku! Široká jeho základna u hráze, kde byla strašná, ach tak strašná hloubka! úžila se, vnikajíc do údolí; hladina zde stála křišťálově čistá, obrážejíci nehybně stromy i keře na břehu, beránky na obloze i černou hlavu s postavou, naklonila-li se nad ni; dále se zaslepovala zeleným okřehkem šedých odstínů, potom kulatými ostrůvky stulíků nebo leknínů, potom sítinou a širokými čepeli rákosových listů. U kraje husté rostl rákos, jeho květy doutníkové barvy trčely nad zeleň, mladé, divoké kachničky, černé a velmi hbité, vyplouvaly divadelně z rákosových kulis, přepluly volným cípkem rybníku, spěšně a ustrašeně, aby v nejbližší chvíli opět zmizely. Rybník se pak úžil, břehy, porostlé tu břízkami, tam opět vrbami, blížily se k sobě, až utvořily dlouhý, úzký chobot, zanikající v sítině a pak v mokřině, která se ztrácela na louce. Celkem — i dnes je rybník takový; leda že jí připadá menší a ošumělejší, jako obnošený kabát. Tehdy však zá-

řil novostí a hlavně kouzlem, jakým uchvacuje příroda městské dítě, které zná stromy jen ze sadů a ptáka z klece.

Tenkráte nebylo na rybníce ještě nájemných loděk, jako dnes: pod starou vrbou, velmi objemného kmene, v zátoce byla loďka jediná, a ta náležela mlynářovu synkovi; byl technik, trávil prázdniny doma, a nabídl se jí, ze zdvořilosti a z úsluhy k bratrovci, jak se později přiznal, že ji proveze po rybníce. Bylo mnohé ach! a mnohý úzkostný výkřik, když se loďka kymácela, ale pak nebylo ani kdy mysliti na nebezpečenství, neboť Ladislav neustále hovořil a měl co hovořiti, věděl toho mnoho: vysvětloval jí složení půdy na březích i v okolí, změny, které by on podnikl a jistě také podnikne v hospodářství nejen vlastním, ale v hospodářství celého kraje, ukazoval jí, kudy by svedl vodu, kde by stavěl vily a rodinné domky, kde továrnu na proutěné zboží, neboť veškero bohatství vrb zde i podle nedaleké řeky zůstává ne-

zužitkováno; a všechny jeho plány nebyly nudné, jak by snad byla usoudila šestnáctiletá dívka, kdyby jí je byl vykládal sedobradý puntičkář, ale takto znély spíše vzneseným snem, měly barvu velikého ideálu. Ladislavovy modré oči se leskly; nebyl to však vnitřní žár, který z nich tryskal, ale blyskot lesklého ocele, jenž se odkudsi odrážel; jeho rudé rty se usmívaly a hladké celo hrdě odhazovalo temně rusé kadeře.

Ponejprv vezl Olgu ze zdvorilosti, ale pak ji vyhledával ze zalíbení. Potřeboval posluchače tak vděčného, kochal se v dívčině plachém podivu, který se zračil ve veskerém jejím konání; tak počtivě mu věřila a tak verne mu naslouchala, že sám při ní nabýval sebedůvěry a váznosti. A pak již jen z touhy ji ohromiti a postřehnouti v jejím uzasłém zraku jiskru uznání, vymýšlel si nové plány, mluvil s ní o cizích zemích, o nesmírném bohatství a záslužných činech, které by bylo možno technikovi vykonati v Rusku nebo na Balkáně.

mluvil o staré Číně a žasli spolu nad vyspělostí toho podivného národa.

Vytušila jemným ženským instinktem, že to vše jest již k vůli ní, ale cítila zároveň, že ani ji nevábí již rozkoš jezditi po rybníce, jako spíše vědomí jeho přítomnosti. Chodili pak spolu do háje; zde opět se začaly přednášky o stromech, o lesní kultuře; na cestičce chytili kdysi drozda, a jak oba zároveň sklonili se nad mládětem, které se snažilo odhopkovati, jsouce udýcháni a zardělí, srazili se takořka čely a dechy jejich se smísily. Chvilku, nepostřehnutou a kratinkou, která ihned uplynula, a kterou oba přesto velmi prudce prožili od začátku do konce, nechali obě své pravice na sobě, nad ptákem, až jeho úzkostný křik je pobídl, i vstali mlčky; Olga nesla ptáčka v náručí a hýčkala jej. Díval se na ni po očku; řeč mu nenadále došla; bylo mu překrásně a slavně.

A co se stalo? Stalo se něco?

Nic a mnoho.

Ruce jejich se ponejprv dotkly.

Pak ji vodil do okolí; navštívili spolu bídné, chudičké vsi, místa historicky památná; byli spolu takřka od rána do večera.

Dvě oči žárlivé za nimi hledély a stopovaly je, pokud bylo možno. Nevěděli však o ničem. Bratránek Max se také neprozradil. Viděl to všechno, viděl více, než oni, kteří sebe neviděli, a nepřestal doufati. Znal tekavou krev Budilů, mlynáru ve Vratickém údolí. Ach ano, bratránek Max neušetřil ji tohoto upozornění, když se později stala Ladislavovou nevěstou. Jak se mu smála! Jak sprýmovné připadalo jí tehdy, že i on se do ní zamiloval, on, vážný pán, majetník hostince, usedlý hospodář! Jak neskonale směšná připadala jí tehdy hrozba Ladislavovou nestálostí; nestálostí toho, na jehož srdci pevně chtěla spočinouti pro celý život, na jehož věrné lásce stavěla hnízdo, jako na dubové větvi! Neznala ho již pět let, když jí bratránek Max hrozil? Neměli pocítí

pětileté věrnosti? Ach, Olga si tehdy říkala: nikdo nezná Ladislava tak dobře, jako já. On zkrátka beze mne nemůže býti. Jsem mu nevyhnutelna jako vzduch a voda, náležím k němu jako stín k předmětu, a nebude-li mne u něho, slunce naň nezasvitne.

A když se bratránek Max usmíval, jako se usmívají lidé, kteří jsou si jisti, i kdyby okolnosti zdánlivě jim nedávaly za pravdu, rozhorlila se, a zardělá svou láskou a — kdo ví? snad i prvními, neuvědomělými pochybnostmi, které kvapí pableskem pochybností cizích, začala ho ujišťovati:

„Pomyslete přece" — ještě dnes slyší svůj mladý, melodický hlas, ohebný jako proutek, hlas, jejž Ladislav měl tak rád — „a uvažujte klidně o tom, že Ladislav zprvu celý rok mne neviděl. Chodila jsem poslední rok do vyšší dívčí. Všechny moje přítelky měly po příteli: říkalo se tehdy přítel, víte? Nebo měly aspoň vzdálený ideál. Přáteli byli studenti, mladí malíři, kteří

loni ještě byli na Akademii a letos již to zapírali. adepti dramatického umění, zkrátka holátka. Ideály zato byli mladí muži v celé slávě dosažených úspěchů, herci, spisovatelé, hlavně dramatičtí, neboť ti se o premiérách chodili ukazovat, zpěváci, redaktoři uměleckých týdeníků, politikové hodně radikální, to jest: národnostně radikální. Ti byli sledováni na ulicích, prepadáni v divadelní síni u Tylova náměstí, aby podepsali pohlednice nebo sbírku autografů. Každá měla takovou zábavu, jen já nikoli. Já jsem měla jen vzpomínku na ono léto ve mlýně; ta mi byla vysokou podnoží, s níž jsem shlížela na všechny nabízející se přátele a nenabízející se ideály. Konečně jsme se kdysi potkali. Myslíte, že jsme si byli cizí, nebo že jsme teprve znovu navazovali vyhaslé přátelství? Omyl! Dali jsme se do hovoru, jako bychom se byli rozešli včera, a tu jsem se dověděla, že otec nenadále začátkem školního roku poslal Ladislava do Vídně. Není v tom trochu

vaše ruka, bratránku Maxi? Ve Vídni končil se školní rok dříve, on proto hned spěchal do Prahy ke škole. A cestou, kterou jsem denně chodila, od Školské ulice přes Karlovo náměstí na nábřeží, jsme se od těch dob potkávali denně, neboť jsem chodila z kursů v touž dobu, kdy Ladislav z techniky, a nebylo-li to touž dobou, tedy jsme to již zařídili. Měli jsme denně velmi mnoho si říci! Potom šel Ladislav na vojnu. Rok ztrávil v Terezíně. Tehdy jsme si psávali — to nebylo již jako z Vídně, kdy neměl mé adresy — bratránku Maxi, naše dopisy jsou skutečná smlouva na život a na smrt! A pak na otcovo naléhání jel Ladislav do ciziny, studoval v Paříži, pracoval v Londýně, svazek dopisů rostl a mohutnělo pouto mezi námi. Vy víte, bratránku, co bylo jeho první myšlenkou, když se vrátil. Požádal za moji ruku, a za otcovský podíl. Sám starý pán, otec Budil, rozplakal se nad takovou láskou, vytrvalou a vítěznou, uchýlil se na odpočinek do vily mezi

Prahou a Vraticemi, aby byl na půli cesty mezi dcerou, provdanou v Praze, a synem, který, ó bozi věkožízní! zůstane ve Vraticích, zatím co sudičky, podle otcova domnění, přiřkly mu vítěziti ve světě širokém a dalekém. A vy stále ještě nevěříte, bratránku Maxi? Víte, že mne vlastně urážíte a tuze podceňujete?"

Na ta slova zvlášť dobře si vzpomínala, i na divný pohled, který ji za ně stihl zpod černých brv Maxových. A tak se vžila do svých vzpomínek, až se nahlas zasmála. Byl to odraz tehdejšího mladistvého, nestarostného, sebejistého smíchu, doba zavinila, že nyní, po desíti letech, když se vrátil jako duch a vtělil se do bývalé existence, smích zaznél zadrhle a skřípavě, jako ze spaní.

Příšerný zvuk ten ji probudil.

Slyšela se, a zachvěla.

„Co dělám?" řekla si. „Budu snad nyní mysliti nahlas?"

Té hrůzy! Toho sklesnutí! Té malomoci! Rozhlédla se bázlivě. Ve světnici byli ještě Madlena s hošíkem: ukazovali si obrázky v knize a oba se lekli divného zvuku smíchu, Madlena sebou trhla, pootevřela ústa a chvilku nehybně zírala na paní. Hošík také pohlédl na matku, ale jsa zaujat obrázky, naléhal na Madlenu:

„Čti, čti! Jsou mlynáři, jsou chlapíci! Proč nečteš?"

Pohlédl znovu na matku i na Madlenu, a rozkřičel se:

„Čti, bojím se. Proč mlčíš? Mami, proč mlčíte?"

Paní Olga se vzpamatovala, a napřímila na židli. Bez přízvuku, vyhaslým hlasem, sypkým a popelově zprahlým, včas dořikala:

„Když jim křesou kamenici, jsou mlynáři jsou . . . a jaký je konec, Ladoušku? Ten přece znáš?"

„Když jim mlejny jdou!" zatleskalo dítě blažené do rucek. „Mami, dej mi pusinku!"

Ale paní Olga zase již neslyšela.

Tázala se Madleny:

„Slečna Jitka dosud nevstala?“

„Vstala, milostpaní, učí se s Míšou v dětském pokoji. Vyhnali nás, mají poctv,“ zazubila se dívka, a oddaná radost vznítila se jí ve světlých očích, když viděla paní opět přirozeně se tváříti a hovořiti.

„A tu již jsou,“ velmi vesele dodala, přitisknuvši radostí hošíka k sobě, až kvikl a v zápětí se rozesmál zajikavým, hlučným smíchem. Ze sousedních dveří vyrazil devítiletý Míša: kniha letěla do kouta, sešit do druhého kouta a školák hlavou mezi Madlenu a chlapečka: v okamžiku tvořili všichni jediné zmatené klubko hlav, nožek, ruček, trupů; jen mohutné paže Madleniny, paže pramáti Bozeny, peroucí prádlo před knížetem Oldřichem, je ovládaly a bránily proti úrazu všelikému.

Za Míšou vyšla vysoká dívka, velmi útlá a vel

mi bledá. Chorobná její pleť prozrazovala vnitřní chorobu. První její pohled zastavil se na paní Ole: přikročila k ní spěšně, chopila ji za ruku, řkouc nahlas:

„Dobré jitro, paní!“

A potichu:

„Olo! Jak to dnes vypadáš? Jistě jsi nespala celou noc?“

Přízvuk její byl mateřský a skoro velitelský.

„Co to děláš, dítě! Ničíš si tak nervy! Což je možno takto si nevážiti zdraví? Zdraví, jediného pokladu na světě a jediné positivní a skutečné radosti lidské?“

Obrátila se ke skupině, která na obrátku z bojovných úhlů změnila se v idylický soulad postojů. Madlena, pravá bohyně hojnosti a úrody, byla rozložena na stoličce, malý hoch seděl jí na klíně, a objímaje ji buclatou rukou, druhou strkal do úst třešně; větší hoch poklekl s druhého boku Madlenina, a loudě na malém třešně, lehtal ho

na patách. Když dostal třesni, sklapl ústa jako chňapnuvší pejsek, snědl třešni, nehýbaje při tom ústy, a pecku vystřelil jazykem ke stropu.

Tomuto umělému kousku přihlížel dychtivě nejen malický, který nešetřil zdravým a hlahol ným smíchem, ale také Madlena, na jejíž tváři byla zřejmá otázka: „Jak to ten pudivítr dělá, že ani sanicí nehne?"

Paní a slečna jedním pohledem to vše shlédly; Ola místo odpovědi řekla:

„Vidíš ani tém dětem nejsem již ničím. Míša utíká a rovnou k Madlence. Ona mne do cela dobře zastane."

Jitka sevřela úzké rty skoro zlobně; přísně po hlédla na paní a služce pravila odměřeně:

„Madlenko, jděte s dětmi do bezové besídky, a Míša si tam přinese položku na kreslení, tužky a čeho třeba. Za čtvrt hodiny začneme."

Děvečka zaklesla zástěru za pás, aby třesní nevytrousila, vzala malého na záda. Míša se

chytil vzadu jejich suknic, nic nedbaje a nevida, že odhaluje bosé Madlenè lýtka až pod kolena; pevná, statná lýtka, která nyní v chůzi, ztěžklé břemenem, byla oddaná věrnost a poslušnost sama.

Průvod se hnul a natropil mnoho hluku na dvoře. Až do světnice bylo slyšeti poplašený kdákot slepic, hudrování krocanovo, a dokonce hluboký štěkot bernardýna Hektora.

„Olo, co to děláš, má zlatá? Není mi s tebou již do žertů. Vedeš scestné řeči, holčičko. Pošleme tě do sanatoria, nepolepšíš-li se."

„Již ani děti . . ." začala opět Ola bezbarvým, hluchým hlasem, ale Jitka nedovolila jí domluviti.

„Děti!" zasykla hněvně, a stiskla Ole paži. „Nevšímáš si jich! Chodíš jako náměsíčná! Kdy spíš? Slyším tě v noci choditi po sadě. Ve dne sedíš a máš prázdné oči, hrůza do nich pohlédnouti, nicota se v nich obráží. Jsi strašnější ve dne než v noci! Hubíš se. Olo! Taková zdravá, pěkná dívka! Podívej se na mne, jsem mrzák

vedle tebe, nemám nikoho a nic, jen tebe, a přece se mi svět líbí! Líbí se mi a chtěla bych tu býti hodně dlouho, tak dlouho, jak tu jisté nebudu. A ty, nu, vzpamatuj se!" Jitka vztekle cloumala jí paží a slzy jí tekly do bílých krajek pod bradou, připjatých k vysokému, černému límečku.

„Vzpamatuj se! Nedbej ho, ať si dělá, co chce, ať si chodí třeba po střechách, ať si den v noc obrátí a třeba týden hýří se statkářskými pijany! Nechť si obracejí chalupy na ruby a pijí třeba z lebek politických odpůrců. Ty toho nedbej a pamatuj, že máš povinnosti k dětem, k sobě samé!"

„Nechci — již žádných povinností," mávla rukou zemdleně.

„Tedy nakašlat i na povinnosti, jen slunce sem, pohyb, trochu zájmu o něco a trochu radosti. Nemysli nań, řekni si, že umřel. Tedy ne, že odjel," dodala rychle Jitka, neboť cítila v ruce, jak paže i celé tělo Olino se zachvělo zamrazením

při tom slově. „Tak nabudeš klidu, odvykneš mu. Pohovoř si občas s Maxem, je to hodný hoch. Má tě stále rád," řekla po chvíli, kdy, váhajíc, zkoumala její tvář.

Ale paní Ola byla stále chmurna, slova Jitčina šla mimo ni.

„Ale ty mne neposloucháš," zadupala Jitka, a v tváři ještě více zežloutla, takže spánky pod černými vlasy zdály se sinavěti.

„Poslouchám," zaclonila se rukou Ola. „Ale to není to."

Jitka mlčky, pronikavě na ni hleděla.

„To není to," opakovala za chvíli, sbírajíc úsilně slova, aby vyjádřila svou myšlenku. „Víš, Jitko," dodala šeptem, rozhlížejíc se bázlivě, jako by ji někdo mohl slyšeti; v té chvíli však, kdy se rozhlédla, proběhlo jí hlavou, že se vlastně nechce ani tak skrývati před lidmi, jako před vlastními city, kterých se obávala probuditi, „víš, jest podmínka, kdy bych se pranic neohlí-

žela na jeho ponocování: pranic by mi nevadily jeho schůze a schůzky a zájezdy; kdyby totiž byl ke mně takový, jaký býval kdysi. Ale on se změnil, on je zcela jiný, je to jiný člověk, není již mým Ladislavem, není již ničím, je mi cizí, a to je horší, než nebýti ničím. Není již mezi námi onoho uspokojení, které člověk nachází ve vědomí, že má druha sobě velmi blízkého, s nímž ho pojí společné radosti, společné žaly, a který jest mu jakýmsi ztělesněním vesmíru. Kdy se začala ta změna? Nevím. Nemohu si vzpomenouti, ale dávno již nekráčíme si bok po boku; vzdaloval se mne nepostřehnutelně, ztrácela jsem ho nepozorovaně, den po dni více uklizel mne ze svého nitra, a dnes jsem docela vystehována! Ach, Jitko, je strašno býti sám na světě! Bojím se tkvěti tak sama uprostřed nebe a země. Potácím se. Nemám základny. Kdo jsem já? Jsem-li vůbec? Jsem jakýsi stín bez předmětu. Moje existence je leč. Domov můj je spálen a patřím

zdrcena na požářiště. Někdy žebroním o jeho lásku. Dostane se mi polibků, dostane se mi mrzutého a unaveného ujištění, „ale ovšem, že tě mám rád," a já po tom ujištění jen tisíckrát ostřeji cítím svou osamělost a jeho lhostejnost."

„Dosti! dosti! Nic nechci slyšeti!" vzkřikla Jitka zlobně, a jako by nevěřila, že Ola přestane hovořiti, zacpala si uši dlaněma. „Nepovídej mi o tom! Ech, stojí-li muž vůbec za tolik hoře? Jak jsou bídní, jak bezohlední, sobečtí! Ale ty, osvoboď se od něho! Nemysli naň, sebe najdi, Olinko! Sebou se zabývej, žij pro sebe. Odpoutej se, vždyť je to klam, že ti bez něho nelze! Přečkej nějakou dobu, přetrp a překousej, a budeš sama, volna, blažena! Pak se k tobě na kolenou vrátí, uvidíš! Za jediné slůvko prositi tě bude, a číhati na tvůj pohled! Jen mysli neztrácej a přečkej!"

Olga smutně zavrtěla hlavou.

„Kdybych měla nějakou jistotu," pravila, „snad bych byla klidnější. Kdybych třeba věděla, že mi

není věrný, nebo že se zamiloval do jiné, nebo třeba jen — jeví o někoho zájem; ale nevím nic, marně jsem propátrala všechny známé, marně se domýšlela na všech stranách, nikde se nejeví pravděpodobnost. Kdybych se něco dověděla, snad bych trpěla a klesla pod tou ranou, ale věř mi, že by se mi ulehčilo. Tato nejistota je hrozná, je zoufalá. Nedovedu se samovolně zříci posledního kusu naděje, jako trosečník se nepustí trámu na moři, byť by věděl, že mu bědná ta tříska nepomůže a dříve či později odsouzen jest zahynouti. Kdybych měla jistotu, nabyla bych klidu; trosečník bez třísky také by již nedoufal v zázrak."

„Ale doufal," poučlivě prohodila Jitka, a náhle přešla do vřelého tónu, který byl tak nečekaný a nezvyklý u suché a trpké té dívky, až Ola mlčky vzhlédla. „Kdybych ti tak mohla něčím pomoci, ty má milovaná holubice," pravila líbajíc Olu vroucně na vlasy, „nevím, co bych pro tě udělala. Tys byla mým andělem; jsi věru

jako Kristus; jiným pomohla a sobě pomoci nemůžeš. Ujala jsi se mne, bez tebe bych byla bídně zahynula kdesi za plotem. Škola by mne byla zahubila s osmdesáti dětmi v jedné třídě; v rodině mě nikde nechtěli z bázně, že jsou to plíce, které barví moje průčelí tak pěkně na zeleno. A tys neváhala, vzala jsi mne do domu; jsi mi sestrou, Olgo, toho ti nikdy nezapomenu, a věčně ti vděčna zůstanu; věrna ti budu jako pes."

Olga odmítala mdlým posunkem vášnivá slova Jitčina.

„Vzpomínám si na verše," řekla Jitka, „které mi kdysi mnoho povědely. Nehodily se zrovna doslova na můj případ, jako se nehodí přímo na tvou věc, ale je v nich určitá nálada, jakási moudrost, která dokazuje, že jsou básníci někdy zároveň filosofy, a že není tak docela bez užitku je čítat. Napsal je jakýsi zapomenutý Francouz bez salonního jména, ale napsal je dobře. Poslyš:

„Quand notre dernier reve est a jamais parti,
Il est une heure dure à traverser; c'est l'heure,
Où ceux, pour qui la vie est mauvaise, ont senti,
Qu'il faut bien, qu'à son tour chaque illusion meure."

Olga poslouchala.

„Il est une heure dure à traverser," opakovala si. „Kolik takových těžkých hodin jsem již prožila, a stále mám iluse; ovšem, sny se již nedají nazvati, jen klamy."

„Ráda bych," pravila Jitka, „kdybys tomu dobře rozuměla, a v té hodině, o které básník mluví, vzpomněla na jeho moudrost. Kdo ví, jak draho ji zaplatil."

„Básníkům se to mluví," pokracovala Olga mluvíc spíše pro sebe než pro Jitku. „Když navždy zaniká poslední náš sen, hodina přetěžká nastává; hle, hodina, kdy všichni, kdo trpěli ži-

votem, pocítili nezbytnost, že každá iluse je klam. Hodina přetěžká," vzdychla si Olga.

„Kdybych jen věděla, jak ti pomoci," zazoufala Jitka, „všecko bych pro tebe udělala!"

„Všecko" znělo trochu vyhrůžně. Jitka se vskutku také hrozivě podívala na dveře, jako by za nimi tušila vinníka.

„Ty má milá, milá," zašeptala Olga.

Jitka zaskřípala zuby.

„Ech, nic nemohu! Nic! Kdybych jen věděla... kdybych věděla . . ." zahleděla se na ni pátravě, jako by zkoumala její síly. „I nic!" dodala posléze sama sobě. „Nejlépe je osudu uvolniti dráhu. Proti bohu nic nemohu, povídá bába, a já opakuji po ní. Olo, kdybys tak mohla nemysliti naň, odstraniti ho trochu ze svého života —"

Olga však stáhla křečovitě obličej, mladá a oblá tvář její se prodloužila, oči pohasly, všecka naráz zestarala o deset let; a namáhavě, nutíc slova ze sebe, jako by je rodila, řekla:

„Nemohu – bez něho nemohu."

Jitka ji chopila za obě ruce. Byly nyní obě stejně bledé. Jitka se usmívala strašným, líčeným smíchem:

„Ani tak trochu sama sebe osidit bys nemohla, na nějakou dobu jen, víš, Olinko?"

„Nic nemohu, nic, se mnou je konec!" zaštkala Olga náhle.

Jitka ji sáhla na čelo hřbetem ruky.

„Ale dítě, máš horečku, musíš na lůžko!"

„Nemám, vždyť je mi zima," zahalila se Olga těsněji do šátku.

„Tím hůře! Jdi na lůžko, udělej mi to k vůli, prosím tě. Jdi třeba do mého pokoje, tam budeš míti jistotu klidu."

„A přece nemohu. Psala jsem si pro Lídu a čekám ji každou chvíli."

„Tys psala pro Lídu?" křikla Jitka skoro zděšeně.

„Diviš se? Je-li mi tak smutno, stávám se sen-

timentální. Ze sentimentality pozvala jsem Lídu, aby mi smutno nebylo. Tak. Vyznáš se v tom?"

„Tys psala pro Lídu? Jak jsi mohla právě na ni pomysliti?" naléhala Jitka.

„Ale protože je veselá. Pamatuješ, jak s ní bývalo veselo? Jaké to bylo léto tehdy, když u nás trávila prázdniny? Kdekdo sem za ní chodil. Vábila muže jako, bůh mi odpust, čubička na ulici vábí psy. Bůh ví, jakou je nadána divnou a výjimečnou přitažlivostí, že po ní zatoužil kdekdo, i bratránek Max, myslím, si tehdy připálil křídla. Těším se na ni. Dnes mi přijde právě více vhod než kdy jindy, mám dnes opravdu těžký den." Olga se až zarděla něžným ruměncem, který jí velmi slušel, protože byl její nejpřirozenější barvou, jak se rozmluvila. Ale to trvalo jen vteřinku. Brzy zhasla opět světélka v očích, a výraz popele rozestřel se opět po její tváři.

„Tys pozvala Lídu!" do třetice opakovala Jitka, a v mysli dodala: „Něco se stane!"

Pod oknem zakřupal písek, a Madlena oznamovala, že Míša jest již připraven, a čeká na slečnu. Madlenu i malého vyhnal, protože prý se bude učiti, a Madlena se bojí, aby tam sám něco neprovedl.

Jitka mžikla po hodinkách na zápěstí a zamířila dlouhým krokem ke dveřím. Měla chůzi skoro mužskou, či spíše výrostkovitou; vždy krátčela trochu váhavě, ale nyní na tomto jediném kroku bylo zřejmo, jak velice se jí nyní nechce opustiti Olgu.

„Máme teď kreslení," pravila hledíc opět na hodinky, „potom čtení a odpoledne je prázdno. Budeme s tebou, všichni s tebou budeme. A do té doby si lehni, poslechni mne, Oluško, drahoušku. Madleno, paní má horečku, doufám, že jí nedovolíš tančiti." A zběžně políbila Olgu ještě na vlasy, s výše své dlouhé postavy, a odcházela, spokojena jsouc, že je Olga v dobrých rukou, to jest v rukou Madleniných, ale potřásajíc stále

hlavou nad příjezdem herečky Lídy, přítelky a spolužačky Olgy i Jitky.

Myslila na to v zahradě, takže zapomněla dnes labužnicky vdechovati sladký van lučin, i pohřížiti se v modro nebes, i zaposlouchati si šumění hájku, promísené ptačím zpěvem. A byly to přece její největší a snad jediné radosti, neboť lidmi pohrdala, vyjímajíc jedinou Olgu z všeobecného zatracení, a jídlo nepřinášelo jí rozkoší, ale jen bolesti. Trpěla nyní neskonale Oliným hořem. S nenávistí myslila na Lídu, a zatím co Míša, žvatlaje, kreslil podle modelu tři veliké vlčí máky ve sklenici, neustále si přibrušuje tužku o podešev a opouštěje kresbu, aby si rozdělal barvu v misce, nepřestávala se hněvati na hosta, který ještě ani nepřišel, a trochu hněvu přimísila i do kárání Míšových chlapeckostí.

„Což již rozděláváš barvu? Není třeba! Nejdřív kresli! Vidíš tu čáru? Jak se zahýbá? A tento lístek vidíš? Ne. Tak proč jej maluješ? Nezbeda jsi.“

A před očima jí tkvěla Lídina postava kocici pružnosti, její temné modré oči pod hustým, černým obočím, které dodávalo pohledu jejímu jakési drzé útočnosti, jak se zdálo Jitce, její smích, který jí připadal vždy frivolním, i její koketní chůze s vlněním boků a pohupováním ňader, i posléze její protivně mazlivý hlas, lichotky její a hlavně její chování k mužům, jež přísné a mnišské Jitce, nenávistnici mužů, připadalo zkrátka nestydatým.

Již ve škole byla to Lída, která odpovídala na různé pokřiky z hloučků studentských; byla to Lída, která odsekla kadetům, když se k nim kdysi přidružili v Lobkovické zahradě, a sama u nich vytrvala, nedbajíc, že se kamarádky rozprchly; byla to Lída, která zahájila činnost u divadla skandálem, že rozvedla herecký párek manželský, takže žena opustila divadlo, a Lída zaujala bez okolků její místo na jevišti, ale nikoliv u herce, a herec pak ze zoufalství dal se do pití: byla to

Lída, která zavinila — a na to Jitka by chtěla přisahati — Olino neštěstí.

Viděla ji tak jasně před duševními zraky, že se ani nepodivila, když krásná herečka stanula pojednou uprostřed zahrady a nakláněla se, aby rozeznala, kdo sedí v besídce.

Jitka se zamračila a napřímila; mžikem vystavěla kolem sebe nepřístupnou zeď.

Přes tuto zeď viděla nyní líbeznou masku Lídinu, její přibarvené rty, koketní postoj, a bystře postřehla zklamání, které okyselilo Lidin úsměv, když poznala Jitku.

Avšak Lída nebyla darmo herečkou. Úsměv dostal jiný odstín. Ale Jitka se nedovedla přetvařovat. Mračně na ni pohlédla.

„Učíme se," odpověděla na švitorný a půvabný pozdrav.

„Ó, nebudu vyrušovati blahorodou školu. Povězte mi, kde je spanilá mlynářka a anglický mlynář!"

„Ola má horečku, leží, a Budil vyspává. Nevíš, kde byl?" prohodila ostře Jitka.

Avšak Lída neprojevila mrzutosti z Oliny nemoci, jakkoli jí nebylo příjemno, že jsouc pozvána na veselý den v přírodě, setkává se nenadále s luzkem hostitelčiným; co se týče pak jizlivosti, měla z divadla dobrou školu v tom, jak jich neslyšeti a odpovídati na ně nejúčinněji, to jest úsměvem.

„Kde je chorá krasavice? Je třeba nemocných navštěvovati, vykonáme tedy sedmero blahoslavenství, nebo co to je."

„Nechoď tam", řekla suše Jitka.

„Tedy osvobodíme vězně, to náleží rovněž k dobrým činům." A odešla do světnice Maxovy, která byla v hostinské budově, vedle výčepu, a měla vznešený nápis:

„Bureau".

Jitka hleděla za jejími šaty velmi jasných barev, takových, které se dobře hodí na jeviště, a jsou tam dokonce velmi krásné, ale které v občanském svitu

slunečním dodávají nositelce, byť byly sebe vkusněji ušity, cosi pokoutně vyzývavého, co se nepříjemně dotýká citu pro čestnost, ale zato vydražďuje jakési podzemní a tajné záliby mužů. Jitka byla pobouřena, a pohled na ni i voňavka, která se za ní vlekla vzdušným proudem, a dokonce její osobitá vůně, již jemné chřípě Jitčiny postřehovaly, to vše bylo jí prostě odporno.

Zatím uplynula hodina, a bylo třeba zajíti do dětského pokoje pro čítanku. Cestou oslovila Jitka Madlenu:

„Postarala ses o paní?"

„Paní šla do ložnice, snad si lehla."

Jitka se pozamyslila, ale usoudivši, že snad je tak nejlépe, přinesla si učebnici a odešla za Míšou.

Olga však neležela.

Tiše vešla do manželské ložnice; na všem byl dosud noční nelad. Štěrbinami okenic pronikaly sem úzké a ostře jasné pruhy jasu zvenčí. Na zemi ležela kniha, jež jí v noci vyklouzla z unavených

rukou. Mužské saty, nacpelé dýmem, povalovaly se tu i tam, porůznu. Na bílých poduškách ležela jeho hlava, hlava, kterou stále ještě milovala z nejhlubšího nitra, která jí byla tak drahá, že o každý vlas její chtěla by bojovati na život a na smrt, která jí byla tak blízká, že jí připadalo, jakoby to byla hlava její, v jiné podobě, v nějaké obměně, ležící a spící.

Usedla na pelest a zahleděla se naň zblízka.

Ovšem že se změnil od té doby, kdy ho potkávala, studenta, na pražských ulicích. Nemá již oné růžové hladkosti, jeho pleť potemněla, a jako by větrem byla ošlehána; za to nabyla kovového a pevného odstínu, který mu dodával mužné krásy. Ach, jak by ho zlíbala, když tu leží, jsa jen obrazem bývalého Ladislava, bez vědomí, které ho činí novým člověkem, cizím a nepochopitelným. Činí ho zlým, kamenným; jak by jen otevřel modravé šedé oči chladného lesku, ihned by všecka ztrnula bázní a úzkostí před nějakým novým utrpením.

Kolik v něm asi zhynulo z minulosti, kolik se zpřetrhalo pout; která z nich obou činila jednu bytost, že jí mohl tak ubližovati; jak dlouhou cestu vykonal, kde všude byl, než se jí tak vzdálil? Jakými žáry zatvrdilo se jeho srdce, že tak lhostejně přizíral jejímu utrpení? Nitro se jí sevřelo pomyšlením na proplakané noci, na drtivou tíhu osamění, a pocítila k němu cosi palčivého, podobného nepřátelství. Láska mívá někdy dvojsečnou zbraň, poddanost a nenávist. Ale k nenávisti je třeba síly, a ona již ztratila všecku svoji sílu. Poklesla na mysli a veliké slzy naplnily jí oční koutky.

V té chvíli pohnul se muž, a pohlédnuv na ni zprvu nechápavě, napřímil se, probudil zúplna a spatřiv slzy v jejích očích, zamračil se, řka:

„Už zase pláčeš, prosím tě? Co se ti děje?"

Pouhý zvuk jeho hlasu, suchý, nezúčastněný, mrzutý, přiměl ji, že se rozplakala proudem.

„To je příjemné dobré jitro!" pravil kousavě. Pláč ho podněcoval k hněvu. „Co se ti zas přihodilo?"

Tu se Olga násilím premohla, osusila zardělé oči, a spolknuvši jaksi své hoře, s napjatou tváří se k němu obrátila, chystajíc se promluviti.

„Nu tak co, co?" odřekl konejšivým tónem, netaje se touhou, aby vše co nejrychleji bylo skončováno, aby se mohl upraviti, posnídati, přečísti noviny na sluníčku, zapáliti si doutník a jíti po svém. Byl dokonce ochoten ji pohladiti a snad i snésti nějaký mokrý polibek na usmířenou, jako jindy, jen aby byl již zbaven tohoto tísnivého ovzduší, které bylo temným rubem jeho spokojeného, rušného života.

Nebyl si vědom nijaké viny.

Celé mládí prožil vedle Olgy v naprosté selance. Ale člověk dvacátého století není tak jednostranný. Jsou tu přece širší obzory, cit se rozvinuje, ctižádost také chce své; bylo třeba agitovati po celém okrese, když kandidoval za poslance; nyní je třeba udržovati styky, zajížděti sem i tam, do schůzí, budou užší volby, je třeba choditi trochu mezi lidi. Člověk

přece nevyčerpá programu života sedě za pecí, u ženy, a snad by měl ještě chovati děti? Bylo tu ovšem něco skřípavého, tmavý kout, který by nesnesl světla spravedlnosti, ale Budil žil v přesvědčení, že pokud nikdo neví, co v onom koutku je skryto, dotud jako by toho ani nebylo. Vždyť se snažil ze všech sil to skrýti už tehda, když to začalo, a jistě se mu to podařilo; skrýval vše obratně až do dnešního dne; a tak bude bohdá i nadále; nikdy nezapomíná povinností k rodině a cti domu! Zkrátka, není si vědom nijaké viny, pouze Olga nesmí chtíti, aby byl neustále tím prosťáčkem Honzou; má přece právo na svůj osobní život a nedá si nikým předpisovat, jak a co má činiti.

Toto vše blesklo mu myslí, a Olga hleděla naň nyní tak pronikavě, jako by vše to četla s jeho tváře, slovo za slovem; začervenal se a nevole se ho zmocnila.

„Nu tak, co?“ řekl opět, tentokráte s řezavým přízvukem. „Hlouposti nějaké.“

„Pro tebe třeba hlouposti, Ladislave," řekla vážně a smutně. „Ale pro mne věci životní důležitosti. Jak jsi se změnil! Hledím na tě a nepoznávám tě! Ach, je hrozno patřiti na blízkého člověka, který před našima očima se bytostně proměňuje: ale hleděti na vlastního muže, který nám byl vším a my jemu, a kterému nenadále staly jsme se obtíží — ó, nebraň se, já dobře cítím, že jsem tu nejen zbytečná, vedle tebe, ale dokonce obtížná, jenže nevím proč, proč? Což tě nemám stejně ráda? Což nejsem tvá, všecka tvá? Nedala jsem ti dva syny? Nedala jsem ti své panenství i mládí své, svých dvacet let a veškeren cit svůj věrně, oddaně, bez klamu a beze lsti? A jsem před tebou stále otevřenou knihou, v níž nechceš však již čísti. Nudím tě. Jsem příliš jednotvárná. Proč jsi se tak změnil? Co se mnou chceš počít? To bych ráda věděla, to mi pověz, neboť toho déle nesnesu a raději nechci žíti, než takový paživot vésti!"

Budil vstal a oblékl se; přecházel světnicí; chv-

stal se několikrát odvětiti cosi, ale rozhodný posunek Olin vždy ho umlčel. Nyní konečně vyhrkl, neboť poslední slova Olina zněla mu hrozbou:

„Věděl jsem to; zase nějaká fantasie. Co ti schází? Ubližuji ti něčím? Jaký že jsem? Jsem takový, jaký jsem. Byl jsem hošík, když jsme se seznámili. Hlouposti. Nelze přece stále civěti ve Vraticích, nechci zesedlačit docela. Mám své plány, což. A ty hned hrozíš. Řekni jasně, co se ti děje?"

„Takto se nedostaneme k cíli," pravila Olga, pociťujíc nenadále smrtelnou únavu, takovou únavu, jaká člověka ochromuje při těžké nemoci; všecko mu zlhostejní, i smrt. A smrt dokonce objevuje se vykoupením.

„Co tedy?" obrátil se k ní celým tělem, a jak mu hleděla nyní do tváře, zpříma, nabývala větší a větší jistoty, že je mezi nimi konec, a že každé slovo je marné, hluše vyznívajíc do prázdna.

„Nevím. Jen to vím, že nechceš býti upřímným,

a nechceš súčtovati, abychom mohli začíti nový život, nebo starý, ten bývalý."

„Ech, co mluvíš. Žijeme stále ten starý život, do omrzení. A víc již nevíš nic? („Bohudík, neví nic", pomyslil si, neboť mu záleželo na tom, aby zevní zdání bylo uchováno; ve volbách nemohl potřebovati nějaké dvojsmyslné aféry. Kouteček tedy zůstal utajen. A zůstane, o to se již přičiní.)

Olga pocítila v nitru prázdnotu, strašnou, bezútěšnou prázdnotu, ochromující, dusivou, která pronikala mozkem, srdcem, všemi póry, podobna jsouc smrtícímu plynu.

Vzala a opřela se o čelo lůžka.

„Tedy se přiznej aspoň, že mne již nemáš rád a že je ti lhostejno, jak skončím, jednej poctivě a zachraň si aspoň dobré jméno u mne!"

„Ale šla, holčičko!" pokoušel se odbýti a skončovati vše žertem, „šla! Chce-li mermomocí vědět, mám ji tedy rád, a nestrašila mne! Vždyť já vím, že se to nedělá!"

Olgu zamrazilo.

„S bohem," hlesla.

A vyšla ze světnice, kulatíc záda v bílém šátku, všecka zestaralá a ubohá. „Ne, jak žena zhloupne v manželství," řekl si Budil, ponořil hlavu do velikého umyvadla, s rozkoší se pošplíchal, osušil, poté, jat náhlou myšlenkou, otevřel spěšně okno, ale venku zaslechl hlučný smích několika lidí, i kývl si spokojeně a zašeptal:

„Vždyť jsem to věděl."

Posnídal s chutí, zapálil si doutník a zahloubal se do čtení novin.

Obědvalo se venku, u společného stolu. Návštěva Lídina nevzbudila velké pozornosti; u Budilů často bývali hosté; ostatně mlynář měl patrně proč se nediviti, Olga mlčela, Jitka ji napodobila a tak jediný Max, vždy pln střízlivého humoru, basoval veselé melodii Lídina smíchu.

Po obědě bylo dávným zvykem ve mlýně, zvláště dostavili-li se hosté, že celá společnost šla na lo-

dičky. Dnes se mlynář omluvil naléhavou pochůzkou; uklonil se, od hlavy do paty po anglicku vkusně jsa oděn, vyholen, a rozloučil se.

„Vidíme, žes v plném lesku," žertoval Max. „Jdeš proslovit voličskou řeč?"

„Odbyto, odbyto!" volal odcházeje.

Do zahrady přišlo několik výletníků. Madlena jim posloužila, a spěchala za společností k rybníku. Jejím úkolem bylo voziti hochy.

Lída uchopila Olgu pod paží.

„Tuze jsem ráda, žes mi to udělala k vůli a přišla, Lído," pravila Olga. „Bude mi dnes aspoň s tebou veselo. Buď hodně veselá, prosím tě."

Lída se k ní přimkla křehkými lokty. Byla na divy útlá a mladistvá; jsouc vrstevnice Olina, vypadala mnohem mladší vedle ní, která zestatněla po dětech a sešla tříletým tajným utrpením, kdy cítila poměry kolem sebe se uvolňovati, stavbu se řítiti, a nevěděla, odkud rány bijí, ani jak se zachrániti. Nebylo to po prvé, co takto s mužem

hovořila; měla období, kdy vzbouřená hrdost ženská hnala ji od něho; hrozila mu rozvodem, hrozila útěkem; ale vždy, když ji byl zahnal k těmto posledním dveřím, zastavil ji, pohladil po ňadru, po vypouklém boku; i šla za ním poslušnou a trpělivou ovečkou, zcela jsouc očarována, a smysly jeho zajatkyní; šla za ním, jako železo za magnetem; celým teplým a věrným tělem přilnula k němu.

Ale dnes nebylo již ani té lži — a cítila nyní jasně, že to již bývala leč, to vše — dnes byl konec.

„Zazpíváme si, Olgo, chceš? Budu veselá, jak si jen tvé srdce přeje." Objala ji lichotně a zlíbala. „Jak je tu krásně u vás!"

Stanuly a ohlédly se. Za nimi, v jasném loubí bukovém a habrovém, blýskaly se oslnivě bílé zdi mlýnské. A ze vrátek hospodářských stavení vyřítili se dva překrásní, bernardýnští psi, světle kávové barvy, huňatí a hlavatí, zuřivě štěkajíce.

„Utíkají za Ladislavem, zavřeli je a teď je někdo pustil."

„Hektore, Dono!" volal bratránek Max, ale psi jako diví letěli směrem, kudy odešel Budil.

„Pan kandidát dostane čestnou stráž," smál se Max.

Pomalu stoupali na hráz; odtud, shora, byl pohled na mlýn ještě utěšenější. Červené střechy budov jásaly v slunci, vítr vzdouval listí košatých stromů v zelený příliv a odliv, hlasy živočichů i lidí doléhaly sem jaksi odhmotněny, jen doprovodem k zrakovému dojmu.

„Chtěla bych tu žíti!" zvolala Lída. „Jak ti závidím, Olo, tento celý svět! Vždyť to je tvůj vesmír, a tys tu bohyní, tvůrkyní! Madono!"

A opět lichotky, a opět objímání.

Rozsedli se do lodiček.

Děti s Madlenou, pak obě přítelkyně; Jitka řekla Maxovi:

„A teď vám nezbývá, než mi dělat kavalíra. Ale jen na chvilku" dodala chlácholivě, „nesvěřím se rukám nepřítele žen. A jsem loděk syta. Voda

nemá trámů. Milejší je mi sedět na břehu pod vrbou.“

Pojezdili, pozpívali. Lída, vyvracejíc hlavu nazad, koketovala s Olgou jako s hochem. Ale Olga byla zaujata jakýmisi postranními, svými zámysly. Zajela mezi rákosí.

„Nejezdi sem“, zúzkostněla Lída pojednou.

„A proč ne? Přece plaveš, v nejhorším případě,“ a tu se Olga náhle zasmála, ponejprv za tohoto krušného dne. A pohlédla na ni shovívavě, jako na děcko, které se nám zachtělo postrašiti, a jemuž pak ukazujeme silnou ruku ochrannou. Dodala příjemným altem, který jako by nabýval ztracené rovnováhy: „Ty bys tedy nechtěla zemříti?“

Lída k ní vzhlédla s netajeným děsem.

„Ne, život je tak krásný!“

V tom nahnula Olga loďku, až se rozhoupala a voda vstřikla dovnitř.

Lída, bledá, křečovitě se držela krajů.

„Nu, neboj se, nezvrhnu tě,“ mateřsky řekla

opět Olga, „když se ti život tak líbí. Ostatně, vždyť je tu mělko, podívej se!" Olga vytrhla veslo z kruhu a postavila je mezi dva listy zelených trav, které trčely nad hladinou. Veslo se ponořilo sotva do poloviny. Loďka znovu se zakymácela. Míša, který sledoval dychtivě tento příběh, krátce se zasmál, jsa právě nedaleko, a zatleskal rukama, pohlédnuv nejprve na matku a pak na slečnu.

„Jsem blázínek," vzpamatovala se Lída, opět se usmívajíc, ale plaše. „Vskutku nevím, proč jsem se tak poděsila."

Olga vyjímala veslo z vody. Stříbrné kapky padaly s něho v dlouhých nitích, lesknoucích se na slunci. Bylo skoro neuvěřitelno, že je to táž voda, která v rybníce leží těžká, černá a nehybná.

„Ty se tedy tuze bojíš smrti," pokračovala Olga, jako by ji tento námět velmi zajímal, a pravila to tak klidné a vesele, jako by hovořila o nejpříjemnější věci, jež hosta může potěšiti.

„Bojím se bahna. Smrt mi připadá bahnem.

V celém rybníce je bahno. I zde, na této mělčině je asi bahno. Hrůza mě jímá, pomyslím-li na ně. Věříš-li, že se cítím bezpečna jen na hloubce?"

„Tomu my neplavkyně nerozumíme. Nám je hloubka zase čímsi děsným. Dívám-li se na černou vodu pod záclonou haluzí, nebo v skalní zátočině vždy vidím, jak z hloubi na mě hledí výrazné oči. Lákají mne. Vábí. Slibují klid a mír. A člověk by si někdy tak rád odpočinul!"

Lída sledovala svou myšlenku.

„V malé řece plavu nerada," sdělovala dále své dojmy. Bojím se dna a všeho neznámého, co přede mnou kalná voda skrývá na dně, a co na mě líčí." Dlouho ještě hovořila, ale pod zevní laškovností ozvala se chvilkami jakási úzkostná, tenká notička, která se chvěla a zmírala.

Pocítila pravé ulehčení, když Olga přistála a zahoukala na děti.

Vzala každé za ruku, a kvapně, neohlížejíc se

po ostatních, kráčela s nimi domů, jako by před něčím prchala.

„Kam spěcháš?" dohonila ji Jitka. Nedostalo se jí však odpovědi.

Došly tak až do světnice, kde ráno seděla u okna. Nyní bylo již slunce nad obzorem.

Dětem nebylo vhod, že jsou uzavřeny ve světnici, a proto vybavily se matce z roztržitých rukou a nenápadně zmizely, když vešel stárek s telegramem.

„Pán ještě spí?" ptal se Jitky.

„Nespí, ale vy jste ho prospal, stárku, je již dávno pryč. Dejte to sem, nebo zase zapomenete."

Vzala telegram.

„Neměly bychom to otevříti, Olo? Což kdyby věc naléhala? Může vzejíti nějaká škoda?"

„Otevři," řekla Olga, duchem nepřítomná.

Jitka roztrhla papírek, a četla. Stiskla rty, hněvně zamávala papírem, zašla k oknu, jako by chtěla lépe viděti, pohlédla na Olgu, pak opět na papír, jsouc zřejmě v trapných rozpacích.

„Nu, co je?" tázala se lhostejně Olga.

„I nic."

„Nic? Což se nic telegrafuje?"

„Ech, nějaká věc. Nerozumím tomu."

„Ukaž."

„Nestojí to za čtení."

„Přece, snad porozumím já." A vztahovala ruku po telegramu.

Jitka z nenadání klesla na kolena.

„Prosím tě pro boha, nečti toho, Olgo!"

Ruce se jí chvěly, zmačkala papír a chystala se vyhoditi jej z okna.

Olga pozorně na ni pohlédla, a náhle, jakoby zázračným světlem byla osvícena, jako by vše, co se do té chvíle dálo kolem ní ve tmě, a co ona tušila, nebyla si však jista, co je to, to vše nenadále bylo osvíceno prudkým jasem; tak neočekávané, že tajné skupině nezbylo kdy ani přesunouti ruce, odkloniti pohledy, zaujati jiné postoje; vše se projevilo, vše tu stálo v nahé pravdě. Náměsíč-

ným pohybem vztáhla ruku po neblahém liste, přemohla snadno Jitcin odpor a s příšerným klidem, s kamenným výrazem ve tváři uhladila papír a přečetla několik slov telegramu.

Chvilku zahleděla se pod řádky, jakoby ještě něco mělo tam býti, či jakoby dočítala slova, ostatním neviditelná, a pak se zasmála stísněně nesvým hlasem.

Jitka klečela a bázlivě k ní vzhlížela, neodvažujíc se promluviti.

Olga stála s telegramem v ruce, ale jistě nevěděla, že stojí, i že existuje; cítila jen znovu oslnění z nenadálé záplavy světla a pravdy, a cítila, jak je pravda těžká a tvrdá. Cítila, že poslední tři leta byla přímočarou honbou, soustředěnou na jedinou věc, na lásku mužovu; klusala jako kůň s klapkami na očích; viděla i s nimi ovšem, co se asi děje vedle, ale civy její nedonesly toho až k mozku; podržely to zatím pro sebe, než i jim uvolněna bude cesta. A nyní,

nyní náhle na všecko si vzpomínala, co viděla za ta tři leta.

„Vždyť jsem to věděla! Vždyť jsem to věděla!" opakovala si tupě.

A všechny smysly její ochrnuly: domnívala se, že omdlévá, cítila však přece, že stojí: tma a hukot mísily se kolem ní v jícen nicoty, který ji pomalu pohlcoval, a zahrnoval hustým, černým klidem.

Ale sluch ji přece neopustil; vnímala vzdálenou hudbou, tichou a šeptmou, tato slova:

„Quand notre dernier reve est à jamais
parti.
Il est une heure dure à traverser; c'est
l'heure.
Où ceux, pour qui la vie est mauvaise,
ont senti
Qu'il faut bien, qu'à son tour chaque
illusion meure . . .

Nechtěla nic slyšeti. Pohnula se. Šla ku předu. Hlas zanikal. Vyšla ze dveří. Písek se ozval, skří-

paje pod botkou. Nechtela ani písek slyšeti. Malý hoch postavil se jí do cesty a vztáhl k ní ruce. Políbila je obě, ručku po ručce, a cítila nevýslovně něžnou radost, radost nehmotnou, nebeskou. Neviděla pak již nic kolem sebe, jakoby byla nesena nadpozemskou mocí, až nenadále poklekla na hrázi, nad černou vodou, haluzemi zastíněnou, odkud dvě oči, takořka lidské výrazem, ale božské svou hloubkou, na ni vlídně a zvavě hleděly.

Pokřižovala se a po hlavě spadla do hlubiny.

Voda se nad ní dosud ani nezavřela, když jí do stihla Jitka.

Její křik nepodobal se takořka křiku lidskému: ječela, kvílela, pištěla, řícela, svolávala kde koho, živé na zemi, svaté na nebi. Příběhl bratránek Max, oblečený vrhl se na místo, které mu usilovně ukazovala, počínajíc si jako smyslů zbavená, potopil se několikrát až na dno: vše marné. Přihnal se stárek s háky a bidly, výletníci posedali na loďky a pomáhali, ale vše, vše bylo marné.

„A Dona, Hektor, nejsou doma!" lomila Jitka rukama; „byli by ji jistě zachránili. Odběhli, jako schválně, jako schválně!"

Konečně, po půlhodinovém hledání, stárek ji nahmatal tyčí. Zabředla nohama do bahna, tak pevně a hluboko, že na ní oděv potrhali, než ji vytáhli. Jitka se k ní vrhla jako dravec, ihned kázala prováděti veliké pokusy o oživení.

Avšak Olga, mávajíc rukama v klamném tom životě mrtvol, jimiž druzí pohybují, nepřestávala se usmívati roztržitým úsměvem, který jí smrt zanechala na rtech, a zdála se posmívati jejich úsilí. Vyzrála jsem na vás, jako by pravil němý, příšerný ten úsměv.

Stárek a Max nesli ji v truchlém průvodě do světnice. Jitka ji žárlivě ukryla šátky a rozehnala zvědavce zběsile, jakmile poznala, že pomoc je marná. Cestou kanuly zelené vodní byliny Olze s mokrých a uvolněných vrkočů.

Madlena skryla se s dětmi do bezové besídky a

dovedla je tam nenápadně zaměstnati, až v domě vše utichlo.

Ztracena v poplachu, nevěděla Lída, co se děje a co počíti. Pobíhala mezi stoly, ptala se toho onoho, ale nikdo ji neodpovídal. Posléze vešla do světnice, kde ležela mrtvá.

V té chvíli právě bratránek Max zvedl se země telegram, který se tu povaloval, zapomenut a pošlapán. Maje úctu k popsanému papíru, jakž i nápis na jeho „bureau“ dotvrzoval, chtěl papír složiti a uschovati. Dříve však jej letmo přečetl. A potom po druhé. Tu teprve řádně porozuměl. Telegram děl:

„Jsem dnes pozvána k vám. Nebudu doma. Až zítra. Lída.“

Rozhlédl se divoce, a spatřiv Lídu se sátkem na očích, vztáhl ruku a skoro divadelně, jak ani nechtěl, vzkřikl:

„Ven!“

Teprve nyní zpozorovala Lída telegram. Pokrčila

rameny. A Maxovi se zdálo, že se usmála. Ale nebylo to pravda. Tak se člověk obyčejně tváří, vida cizí neštěstí; cosi v jeho nitru se raduje, že se to nepřihodilo jemu.

Červnový den byl na sklonku. Ve mlýně mívali vždy západ o hodinu dříve, než v kraji; slunce dostoupilo na skalní hřeben, zrůžovělo a zmizelo, kladouc na protější stráň hebký, průsvitný stín. Ženy z čeledníku, plačice, omývaly svou paní a strojily ji do svatebních šatů.

A vedle lože seděla Jitka, majíc v mozku žhavými písmeny vryt verš:

„Quand notre dernier rêve est à jamais parti,
Il est une heure dure à traverser ...“

„Kdyby jenom den byla přečkala, kdyby jen chvíli byla počkala, kdyby jen tuto hodinu, kterou jest kruto prožíti, byla přečkala a protrpěla — byla zachráněna, můj ty bože!“ A chorobná, žlutá její tvář uztrnula v bolu.

MEDAJLONEK

Doba neklidu nastala u ní až třetího dne po vyhlášení války, nikoli hned. Tehdy byla náhle zachvácena chorobně vytrvalým chvěním, které rozrušovalo tělesný i duševní svět její neustále, skoro ve dne v noci, až do manželova odjezdu.

Vedla se muže pod paží, a těkajíc očima od výkladců na zevnějšky lidí, podryta již v duševní rovnováze, uvědomila si modré skvrny polních uniforem, šinoucí se jako chuchvalce mlhy pohyblivým obrazem ulic. Stanula se zděšeným výrazem nenadálého objevu a pohlédla na muže vyjevené, jako by na něm byla shlédla krutý znak smrtelné nemoci. Zastavil se nerad, a ptal se roztržitě:

„Co se stalo?“

„Vidíš?“ pokývla směrem k vojákům.

Usmál se shovívavě. „Ovšem, vidím.“ Byl ve svém nitru zcela vypořádán s událostmi, a z tónu jeho řeči mohlo se zdát, že mu přišly právě vhod. Jeho ženě však proběhly novinářské zprávy slu

chem jako vzduch, potřebovala vnějších známek, aby uvěřila, že válka vypukla skutečná, nejen taková, již možno sledovati v obrázkových časopisech a na papíře. Nezvyklé polní kroje vojínů zburcovaly v ní teprve vědomí, že občané skutečně s výkonnou hodností vojenskou obléknou stejnokroj, a odjedou na hranice. V údolích řek a na horských stráních zazní výstřely, ohrožující a nebezpečné. Skutečnost války vystřídala první povrchní dojem. Znovu stanula a pohlédla mu do tváře:

„Ale ty půjdeš také?"

„Ovšemže půjdu. To je zřejmá věc. Věděla's to snad hned, ne?" Pokoušel se o smích.

„Věděla! Totiž . . . nevěděla! Neuvědomila jsem si vše takto!" odpovídala zmatena. Stále ještě hleděla naň s úžasem, i nyní, když ji přinutil jíti dále, neboť se mu protivily okázalé rozmluvy na ulici. V přísném, uzavřeném profilu, který se jí za devět let tak dobře vryl do zraku, poznala nový

rys, ozářivší jeho obličej dusným napětím. Takto ho viděla ponejprv. Nehleděla již do výkladů, ani na lidi, zapomněla, kudy jde, a řídila jen bezděky své kroky podle kroků jeho, které po dávném zvyku přizpůsobovaly se zase jí pro rytmus společné chůze. Spěchala vedle něho, zaujata jsouc myšlenkou na loučení, a jeho brzký odjezd, a na svou osamělost potom. Zoufalé horko ji polilo, a nitro její bylo jako voda, přicházející do varu.

Mlčela, jakkoli velice se jí chtělo promluvit. Dech však nestačil, a hlas zmíral v hrdle. Konečně se vše vzmachem přemísilo, hlas, dech i vzlyky, var vzkypěl, a slze vytryskly.

„Utiš se," domlouval jí. Zastavili se opět, teď před novinářskou skříní, kde byly vyvěšeny časopisy s tučnými nápisy nejnovějších zpráv. Lidé se tu tísnili, a čtouce očima, provázeli čtené němým posudkem všelijak stažených úst. Nevěnovali jí velké pozornosti; den byl takový, že slzela na ulici každá druhá žena.

Věděla, že její chování je muzovi nepříjemné, poznala jeho nelibost podle znavení, sotva postřeh nutelného na jeho sedých duhovkách. Proto usilovala se přemoci, a rychle sušila kanoucí slzy. Ale jako na vzdory jímala ji silná okázalost bolu, dnes patrně sálající ze vzduchu, a slze objevovaly se znovu a znovu s umíněnou hojností. Šli mlčky kus cesty, a lidé se tu a tam přece ohlédli. Ale nebylo v jejich pohledech soucitu, nýbrž jen povrchní zvědavost, tupá a neúčastná. Po několikeré takové setkané vyschly ji oči; zastydela se, a jako vždy, dala mu za pravdu. Je nejlíp skrýt se doma se všemi svými city, nebo ukrýt se docela za zevnějšek, a neprojevit se nikomu. Ale ji bylo stále ještě cizí takové zivobytí ve skořápce: předne nedovedla se přemoci, po druhé nenapravitelne oživala v ní důvěra v bližní, a v jejich dobré vlastnosti. Kolikrát se jiz zklamala v lidech, jimz věřila, nedbajíc jeho varování! Kolikrát uznala, že je vždy lépe hledat u lidí spatné vlastnosti, než

dobré. Dala mu na konec vždy za pravdu, plísnili ji, ovšem nikoli dříve, dokud se nevypořádala s nespoutanými projevy citů a s důvěřivostí, dokud poctivě nevystoupila po obou těchto stupních na povýšené stanovisko sebeovládání. Ovládati se v takové chvíli zdálo se jí kruté. Dnes jistě lidé cítí všeobecnou bolest! Chvílemi se jí ještě uzdálo, že je v právu, a tu s novým návalem slz, pouštějíc se jeho ramene, šeptala dramaticky:

„Jak budu bez tebe žít?“

Každým dnem přibývalo modrých stejnokrojů na ulicích, jako barviva, rozpouštějícího se ve vodě. Modré pruhy táhly se prostředkem ulice; všichni vojáci zdáli se stejně šedaví, stejných obrysů, širokých ramen v důkladných pláštích, a s kosými tvary čepic na hlavách, s nákladem válečné zbroje, která činila jejich krok těžkým a pádným. Ztráceli osobní vlastnosti i ražbu individualit na svých postavách, a podobali se druh druhu tak, že pozorujíc je, nesměřovala nikdy

k jedinému z nich svými myšlenkami, ale oslovovala je v duchu celkově, jako jediné rozčleněné těleso. Vždy znovu tesknila:

„Nemohu bez tebe žít.“

Den jeho odjezdu byl již určen. Lhůta mohla ovšem býti zkrácena náhlým rozkazem, sotva však prodloužena. S počátku zdály se jí zbývající dny pobytu radostně dlouhé; dalyť se vyplniti tolika událostmi, dalyť se zalidniti tolika nadějemi v obrat osudu! Chvěla se úzkostnou pečlivostí, aby zbývající čas vyplnila co nejsprávněji a nejúčelněji. Napětí její rostlo však den ze dne. Lhůta se krátila. Když uplynula polovina dní, bylo jí, jako by se nejrychlejším vlakem řítila k neblahému cíli, a majíc na srdci úkoly, které by vyplnily celý lidský život, směla by počítati pouze s neurčitými vteřinami rychlíkové jízdy. Co chvíli může býti přerušena stanicí, ustanovenou vyšší vůlí. I snaží se křečovitě vtěsnat do prchavé minuty výtažek všeho, co ji vábí k druhu jejího ži-

vota, co ji pojí a co odpuzuje, a co by, rozředěno dny a hodinami společného života, mělo vyplňovat jejich příští časy. Vyčerpává křehké tělo bouřlivými projevy lásky: plazí se oddaností, nabízí ponížené oběti: prudkými a pánovitými slovy vymáhá sobě tisíce přísah věrnosti. A přece necítí uspokojení; stále je zmítána úzkostí a bázní, že nečiní vše, co činiti má. Mluví zmateně, a vtahuje do řeči vzdálené podrobnosti, netýkající se hlavní věci. Štve se ostruhami výčitek, aby konečně našla pravé slovo, osvobozující větu, kterou by řekla vše, a skoncovala jako pečetí. Nenachází ji. A rychlík letí, loučení nastává; neustále hrozí blízkost konečné stanice, a drásavá bolest opakujíc se, roste. Všechny čivy jsou již nemocny. Ještě chvilku, ještě chvilku, ale pak jednomu z obou bude odejíti, neznámo, kam. Srdce žalem zledovělé rozžhavovalo se naději do běla. Rozžhaveno pomyšlením na nějaký zázrak, který by pohromu odvrátil, nořilo se v příští vteřině opět do

ledu beznadějného zoufalství, i okorávalo bolest ným obalem z násilného střídání prudkých citu. Ztrácela schopnost jemného postřehu, nemocné city zemdlely. Proto, když dopadl poslední úder, nebyl bolestnější prvního. Mdle přijala zprávu o jeho odjezdu. Pobouřené nitro vyprahlo v od livu citů. Pro chvíli loučení již nemela slz.

A tak odejel.

Doba neklidu skoncila se jistotou, která znamenala závěr období. Nemela již síly se chvěti Byla vyčerpána.

Vojenský vlak, sestavený ze společných vozů nákladních, vyjel z nádraží, napechován jsa muži nejrůznějších povah a společenských postavení, ukázněných jediným zájmem, zevně se jevícím stejným krojem; mezi nimi ztrácel se nyní i její muž, jako částečka velikého celku; chvilku ho rozeznávala, ale jakmile se vlak hnul, splynul ji docela s ostatními.

Osaměla na nádraží zmámena, s hlavou, zvu

cící mnoha dojmy, jakoby vyšla z hromového třesku a zaléhavého hluku do naprostého ticha.

Když se vrátila domů, nenašla již starého způsobu života. Zcela jiná náplň než kdykoli jindy vkládala se do jejich dnů. Rozloučení s chotěm postavilo neprůhlednou stěnu mezi ni a budoucnost, co tam kdy vybásnily její sny; nějaká stěna neprostupně stavěla se v cestu každému vzdechu i pohledu. Zvědové budoucnosti měli k ní cestu zatarasenu; zato tím častěji navštěvovali ji poslové minulosti. Ohromný mezník ten jakoby pokryt byl zrcadlem, a odrážel minulost s každou příhodou, s každým slovem, a se všemi city. V obráceném pořadu stály tam okolnosti, děje i osoby jejího života až do poslední chvíle na nádraží. Zvlášté pronikavý, ale příjemný jas osvětloval cestu, vedoucí vzpomínkovou alejí. Rozběhla se po ní dychtivě, běžela až k dějům nejvzdálenějším a zamženým. Potkávala tak všechny své drahé, i nepřítomného manžela. Zabrala se do minulosti

tím spolehlivěji, že jí nevyrusovaly žádné zprávy od něho, které by pohnuly mezníkem. A tak ani strach na ni nenaléhal; viděla ho stále na ná draží, mizejícího do neurčita. Únava vycerpané obraznosti nedovolovala jí stavěti ho do nebezpečenství, i byla dosti klidna, protože nic nerušilo pokojných vidin.

Dny letěly; překotné zprávy z bojišť přinášely jim peruti závratné rychlosti, s letkami zbrocenými krví. Ale ona utkvěla na mrtvém bodě. Nevnímala dosahu a následků všeho, co se dělo kolem ní. Nebylo pro ni událostí, leč události vlastního minulého života. Družila se jen k postavám svých vzpomínek.

Nejstarší a nejmilejší byla útlá postavička jejích dívčích let. Jak zahořela láskou, posetilá dívka! Jak se směje před vlastním obrazem v zrcátku, jak zálibně se pozoruje, jak se kochá sama v sobě! Tu přichází on, pokorný a lichotný. Je příjemno vidět hrdopýška, samotáře v tak oddaných posto

jích! Zamění ho prostě se zrcátkem a počíná na něm zkoušeti všechny grimasy, úsměvy, zasněnost i kouzlo škádlení. Odpovídá, bohudík, jinak než zrcátko, a přece jen se mu jeho oči v mnohém podobají.

Ale vzpomínka na tuto dívku je kusá; pouze ojedinělé útržky prozrazují, že ona a dívka jsou jedna osoba. Myslí na procházky v jarním svečeření, kdy se dává líbati, a sama lačně líbá, zvědavě sledujíc ševel svého rozkvétání, a jsouc u vytržení nad vůněmi, které ji obklopují, a od té chvíle vždy jí budou připomínati mládí a lásku. Myslí na tanec po zásnubech; všichni s ní jednají jako s dospělou, ne již jako s nevýznamným dítětem, a projevují jí pozornosti, které dosud palčivě záviděla starším ženám. Tančí zběsile, a touží dobýti a oslniti nejednoho ze všech, ale všechny, dojednoho. Je zpita touhou po úspěších, a snoubenec se hněvá. Hněv ten jí ovšem jen lahodí.

Brzy potom je svatba. Vše se děje spěšně, hlučně;

stále je plno práce, není kdy stanout a zapřemítat. Není ani chuti. Veškera žádostivost nachází syté stravy ve světě zevnějším.

Pak se před ní začíná rozjasňovat, jako by vyšla z lesa do širých polí, sluncem ozářených. Znenáhla chápe, co ji vábilo k drahému muži, a zároveň odpuzovalo a děsilo. Chápe smysl tajemného pouta, které cítila vždy nejvíce, když se měli rozejít, které protahovalo do nekonečna jejich procházky, zvracelo nezvratná rozhodnutí, nutilo je, aby si stále něco povídali, a ač namluvili hory slov, stále si nebyli tak blízko, jak bylo si přáti. Vše pochopila a věděla: na tom světě on jest jediný, a žádný jiný!

Jak bylo rozkošno tenkráte! Jak září tato doba v aleji vzpomínek! Běda, jas vleče za sebou strašný stín!

Nedlouho po svatbě přepadla ji zákeřná vnitřní choroba. Lékaři poslali ji do vzdálených lázní, a tu žila samotna, zabývajíc se jen svou nemocí jako

mrzutou společnicí, jíž se nedovedeme zbaviti. Pobyl s ní v koupelích několik dní, pak odjel na dlouhé týdny a měsíce. Co zatím dělal? Nač myslil? Jak se zaměstnávaly jeho city? Vtíravá společnice neposkytla jí času, aby mohla na to mysliti. Soustřeďovala se v jedinou snahu, vyléčit se. Nezabývala se jinou věcí a nemluvila o jiném. Byli zde ostatně všichni takoví. Nemoc tu panovala, neviditelná vládkyně, a řídila každý krok i počin všech chorých poddaných. Čím více však usilovala a spěchala, oddávajíc se s neobmezenou pokorou radám lékařů, tím více horšil se její stav a byla zachvacována bolestnými a mučivými křečmi.

Jak vypadala tenkráte? Sotva se může rozeznati ve stínu vzpomínek. Ach, z vnějších dojmů nezbylo nic kromě léčivé vody, a bílých rukou s tenkými prsty, na něž upírala zraky v bolestech.

Nemoc trvala leta; pobyla-li několik dní doma, byla mrzutá a neměla pro nic zájmu. V lázních naříkala si zase na samotu. Tu jí bylo lépe, tu

zas hůře. Při zvláště silném záchvatu zavolal lékař narychlo muže; přijel, ověšen jsa balíčky s dárky, chtěl jí způsobiti radost, jako dítěti. Zachovala se však hůře než zhýčkané dítě. Vypísnila ho, nic se jí nelíbilo, a připadal jí se zdravými, červenými tvářemi nejen cizí, ale nepřátelský.

Byla velmi zbědovaná a stav její neskýtal velkých nadějí. Tehdy o tom ovšem nevěděla, domnívala se jen, že je slabá. Opouštěl ji s pochybami o jejím životě. Také rodiče ji navštívili pod záminkou jmenin, ztrávili s ní několik dní zvláštní truchlivé slavnostnosti, jakoby se loučili navždy.

A přece se vyléčila. Mladé tělo zvítězilo nad zákeřnou nemocí. Celé léto ozdravovala v lázních za hranicemi, kam ji, bledou, odvezl po těžké krisi a poručil péči ošetřovatelčine. Pro vzdálenost nemohl ji ani jednou navštíviti. Jaké překvapení zchystala mu, než se pro ni vrátil!

Ve vzpomínkové aleji, hle, jak skvělým paprskem září onen den, protínaje kletbu tmy a souzení'

Tichá radost tkví na tváři lékařově, všichni kolem ní se povzbudivě usmívají. Připadá si velmi důležitá, hodná odměny za to, že provedla tak znamenitou věc a uzdravila se. Den vlídně září; v jesenním rozjásání leží venku pod stromy právě tolik zlatého listí, kolik jej zbylo na stromech, i vzduch jím zahoustá při každém výdechu laskavého dne. Vychází mu naproti do zahrady. Lázeňský dům v listnatém parku zdá se býti čarovným hnízdem rodícího se podzimu. Žhavé barvy jejího okolí zdůrazňují něhu její pleti, růžovou a malinko osmahlou. A tak ji nenalezl nyjící a žlutou, jako jindy; byla zdravá, svěží, veselá, a divě se rozesmála jeho úžasu. Připadal mu cizí smích i hlahol jejího šťavnatého hlasu; tvrdil, že ji nepoznává, jak se změnila za několik měsíců. Podivil se jí, ale neprojevoval radosti tak bouřlivě, jako ona. Naslouchala s rozkoší jeho slovům, líbala ho prudce na oči i do vlasů, pochleboval-li; činil tak laskovně, jako by mluvil s dítětem, jemuž vědomě

nalháváme příjemné věci. Přistupovala k němu v úplné důvěře, s cudnými rozpaky dlouhého odloučení, ale s nezkrotnou chutí do života a s upřímnou radostí sálající z dětsky jasných očí. Vrátila se domů, a postavila se na své místo vedle manžela. Odtud podnikla jásavé útoky na brány všech dnů i let, ji očekávajících. Prosedsi očistcem vleklé a smrtelné choroby, shledávala dvakrát zábavné, milé a příjemné vše, s čím se setkávala. Bylo mu krotit výbuchy její důvěřivosti, projevy citu i veselí. Chtělo se jí zlíbat i zobjímat celý svět. Každému byla vděčna za vrácené zdraví. Přesvědcoval ji o špatných vlastnostech lidských, varoval ji před zklamáním. Ale cítila se bohata svou důvěrou, a šťastna. „Blázínku," káral ji. „coz je mozno nechávat poklady otevřené mezi lupiči?"

Pozírala úkosem na jeho úzké, výrazné rty, na uślechtilý profil, vyjadřující statecnost a hrdost, a končívala žertem.

Pocuchala mu hladce scisnuté, husté kadere.

a prohlásila, že věří jen karatelům lysým. Její nitro bylo beze lsti a nedovedla řešiti hádanek sestavených s lišáckou obmyslností. Nechtěla nikoho podezírat. Nedůvěra ji bolela.

Až sem kráčela jistým krokem ve vzpomínkách; v těchto událostech pohybovala se jako doma. Ale od této chvíle šla s ní tma. Cítila ji v týle, ač zmizela, když se ohlédla znepokojena, přejíc si ji prozkoumati.

Na první pohled bylo vše v pořádku. Život plynul, jak se sluší. Šla v páru s mužem, kterého milovala. Byl podmínkou jejího štěstí a pevným bodem v houpavém vlnění světa. Šla stále kupředu, nezastavujíc se u ničeho, a kupředu stále hleděla, zabývajíc se jen společnými zájmy s pudovým sobectvím. Ale když obrátila zřetel na druha po svém boku, stávalo se, že ho spatřila otáčejícího se jinam, duchem nepřítomného a zaujatého neznámými věcmi, snícího o neznámých radostech, ustaraného neznámou strastí. Co opouštěly jeho

oči, obracejíce se k ní na její tázavý posunek? Čím bylo zataraseno nitro jeho tak, že chtěla-li přelít vroucí obsah milující duše své do duše jeho, plnila přetékající pohár?

Otázky takové tkvěly v podvědomí, ale časem nabývaly přesného vyjádření. Řekla sobě jednoho dne:

„Možná že se naučil žíti sám. Nemel kdy řádně přivyknouti společnému životu."

Ostatně nebyla si příliš jista, nemýlí-li se. Obraz manželství, jak jej prožívala od doby svého uzdravení, nepodobal se ani trochu obrazu, jaký si črtala v dívčích snech. Ale což byl kdy jiný? Nevěděla. Jen tolik bylo jisto, že nyní měla dosti času srovnávat sen a skutečnost.

Toho dříve nebylo. První doba společného života byla sama jako sen, z něhož byla krutě probuzena chorobou. V nemoci neměla zájmu pro drobná pozorování plynoucích událostí a projevů, které ji později burcovaly k otázce, den ze dne

přesnější. Otázka vyvěrala z nespokojenosti, drala se jí na rty v tisíci příležitostech, ale vždy byla umlčena důvěrou, usměvavou vůdkyní její bytosti.

V důvěře k němu byla utvrzována tím, že se někdy vzpamatoval, a tvářil, jakoby přijímal s radostí její lásku a oddanost. Ale vnitřní pochyby byly tím umlčeny jen napolo, žádalať si sama projevů lásky a oddanosti. Znala jejich opojnou sladkost z krátké doby prudkého vzplanutí a z prvních dnů manželství; tehdy byli oba strženi vírem a sytili se blahem hltavě, velkými sousty a doušky; nyní jí připadalo, že pouze přežvykuje všechny spěšně spolykané kusy štěstí. Nenacházela v nich toho, po čem prahla, aniž dovedla jasně říci, co jí chybí. Často zmrzena vinila sebe z rozmarů, nutíc se věřit, že přemíra práce je příčinou jeho vlažnosti, tak nazývala jeho změnu ve chvílích něžného, neukojeného roztoužení. Ale zároveň se plísnila; což bylo možno z čehokoli viniti manžela tak šetrného, laskavého a uctivého? Ženský

instinkt varovně v ní však procital, takže začala tušiti za jeho úctou stín špatného svědomí, který padal na vše, co jí bylo neznámo v jeho myšlení a činech.

Chtějíc se moci přesvědčiti o tom, že její důvěra je oprávněná a stojí na pevném základě, vracela se často k radosti, kterou projevil při jejím uzdravení. Ale tím se stalo, že se k ní utíkala jako k mravní opoře, že ji odvažovala na vážkách stále jemnějších, i shledala, že milejší než tato radost byl jí žal, který ho zkrušil, když se s ním po prvé loučila. Byl tak zarmoucen, skleslý a nešťastný, že zůstane sám! Ach, tehdy ho znala, byla přesvědčena, že zná každý koutek jeho duše. Věděla, že prostupuje jeho vůlí i vědomím, jako světlo prostupuje vzduch, že ovládá jeho smysly a pohybuje se s naprostou volností v jeho duševním obzoru.

Nemoc je rozdvojila, to bylo jisto. Žila daleko od něho; kouty duše zatáhly se pavučinami, mnohé se stalo nejasným, tajny zůstávaly jí příčiny jeho

skutků; nevěděla vůbec, čím se zabývá. Od chvíle rozluky, zaviněné nemocí, byl pro ni ztělesněn v pravidelně docházejících listech, skoupých na slovo, věcných a nebarevných. Jeho dopisy místo aby je sbližovaly, stavěly se mezi ně s chladnou obřadností cizích osob, po nichž vzkazujeme důvěrná poselství. Nebylo jeho zvykem psáti něžná slůvka do listů. V prvních návalech své nemoci jich ani nepostrádala, jsouc zaujata příliš sama sebou. Později jich nehledala; neuvykla jich tam vídati. V ozdravování dostavily se ovšem nálady, kdy něžná slůvka tryskala z ní jako perličky ze šumivého vína; řeči byla by je oděla, ale k slovům napsaným neznala klíče. I zvykla si tolik přizpůsobovat se mu ve vzájemných projevech, že nějaké vybočení ze střízlivého tónu dopisů bylo by se jí zdálo výstředností.

To trvalo ovšem pouze do konce písemných styků v nemoci. Živá a lichotná osobnost její nezbytně narazila ve skutečném životě na tuto střízliv-

livost. Pochybovačné otázky zasypávaly popelem jiskry útěšné její důvěry; přiházelo se to nyní příliš často v sledu denních styků. Stala se ostražitou, bděla nad jeho chováním. A protože nesnesla obojakosti, byla by jistě co nejdříve již položila mu některou z otázek, na ni doléhajících, kdyby válka nebyla přerušila všecko.

Tři dny trvalo, než pochopila úplný dosah novinářských zpráv a poplachu mobilisace. Tři dny trvalo, než pochopila docela, že toto veliké neštěstí týká se také jí.

Dny její se zřítily; nastal trudný zmatek. Doba neklidu zbičovala všechny její cívy a vydrázdila je až k ochrnutí. Cítila atmosférický tlak dějinných událostí, ale bránila se mu na jediném místě: tam, kde jí bral muže. Její hravé sobectví z minulého života ztělesnilo se do pevně zaťaté pěsti, kterou držela svého chotě. Ale řez byl vykonán, muž odjel. Ztrnulý klid přikul ji na jediné místo: tam, kde ji zasypala lavina světové

války. Nezbylo pro ni života kromě v minulosti, procházela alejí vzpomínek. Pomalu se ze sněhu vyhrabávala na světlo denní. Tímto přechodem jako po pevném mostě přes vzdutou řeku přešla na druhý břeh svého života, který se začal v den, kdy dostala první zprávu o něm.

Byla tak překvapena, zmatena a ulekána, jako dítě bitím ze spánku probuzené. Voják stál před ní, ohlásiv se jako jeho přítel, který má vyřídit vzkaz. Na čele měl růžovou jizvu, a pravou paži v pásce.

„Váš muž odjel s třicátýmšestým praporem," děl posel.

„Ano, odjel," odpověděla stísněně. Bože milý, jak je tomu dávno! Dotkla se jemnými prsty očí, které nedovedly zvyknouti pohledu do přítomnosti. — „Nemám ani zprávičky," zalkala tenkým hlasem.

Voják se jal pak široce vypravovati podrobnosti o tom, jak spolu jeli ve vlaku, spali pod jedním stanem a leželi bok po boku v zákopech. Mluvil

spěšně, jakoby se bál, že bude nevčas přerušen, a zase jakoby chtěl zamluviti nepříjemnou věc, obalit ji spoustou lhostejných slov. Naslouchala, a zdálo se jí nezajímavo, co nyní povídal. Čekala stále něco jiného.

„Dva měsíce," septala si. — Dva měsíce uplynuly bez něho, a ona žila, chodila, mluvila, jedla... Jak se to stalo? Na pozadí šedých slov vojákových zjevovalo se plamenné písmo jistoty. Nějaká příčina jeho změny byla: o tom již nepochybovala. Nevěděla jen, kde ji hledat. Za dva měsíce samoty dobrala se kritické schopnosti; viděla jasně, čeho dříve v zaslepení a z jemnosti vidět nechtěla. Než odjel na vojnu, často ji přepadaly pochyby; ale záhadné chování manželovo ji mátlo. Jeho slova byla hladká a vyklouzla jí z rukou vždy, když se domnívala, že již ho prohlédla a již ho drží. Teď přemýšlela sama, usuzovala sama, a jistota jeho zrady ji naplnila.

Voják zaslechl její šepot.

„Ano, dva měsíce jsou tomu již. Nemohl jsem dříve přijíti. Ležel jsem v nemocnici."

Přísně obrátila se na vojáka. Proč tak dlouho otáli? Přinesl jí vzkaz? Kde je její muž?

Ulekl se náhlého plamene v jejích očích, a zdravou rukou spěšně sáhl do náprsní kapsy. Vyňal nevelké pouzdro a položil je před sebe.

„Přinesl jsem vše," řekl chlácholivým hlasem, jako by hlavní věc byla, že vše přinesl. „Hned povím ostatek, jen se nerozčilujte."

Choval se tak, jako by měl rozkázáno ji bodnout, a nemohl se k tomu odhodlat. Nedbala již jeho slov a upřela veškeru pozornost na pouzdro.

„Co . . . to je?" tázala se blednouc, a chápala se pouzdra.

„Už je to tu," pomyslil si voják a zatvářil se jako divák u katastrofy, jež se odehrála před jeho očima, aniž mohl něčemu zabrániti. Domníval se, že je vše vyřízeno, i sklopil hlavu. Ale ona potřebovala i toto míti hlasitě potvrzeno.

„Padl. Je mrtev?" řekla tázavě, jakoby ještě očekávajíc zamítavou odpověď. Ale hruď bobtnala již slzami, které se jí dva měsíce vyhýbaly. Pocítila je sviravou bolestí, jak se sbíhaly do očí. Mlha jí obestřela, a zachtělo se jí býti bez smyslu, ničeho nevidět a nevnímat. Mdloba však nepřicházela: v jejím tenoučkém těle byla houževnatá vůle, vycvičená v zápase s nemocí, vůle žít a nepodléhat ani na minutku. Zadržela se křečovitě stolu, a vrhla se na židli, vzlykajíc hlasitě. Voják stál v pozoru, sotva se odvažuje dýchati. Konečně se tak vzpamatovala, že si uvědomila svého společníka.

„Co jste mi přinesl?" pravila nepřátelsky. Skoro ho vinila svým hlasem. — „Vzkaz?"

„Poslední," odpověděl voják.

Chopila se prudce pouzdra. Teprve nyní nabylo pro ni ceny. Bylo to kožené pouzdro se zápisníkem. Hrozná a přece tak vábivá věc, kterou u něho tisíckráte viděla, jež byla takořka pronik-

nuta jeho tělesnou bytostí, jevíc stopy ustavičného nošení v kapse a denního používání, a jeho bytosti duševní, protože obsahovala jeho zápisky, do nichž ona nikdy nenahlédla. Možná, že v poznámkách čeká na ni klíč k hádance posledních let. Plachá úcta couvla před dychtivostí zvěděti pravdu. Otevřela rychle pouzdro, vyňala zápisník, a palcem rychle obrátila všechny listy. Padesát čistých, bílých stránek proběhlo jí pod rukou, a jejich šumění připadalo jí výsměchem. Zastyděla se před cizím člověkem, který ho znal, který s ním ležel v zákopech, který slyšel jeho poslední výdech. Hodinky vypadly z pouzdra, zazvonivše jemným řetízkem.

Voják opět promluvil, domnívaje se, že ho vybízí k tomu upřeným pohledem.

„Všecko jsem přinesl, pouze peníze jsem v nemocnici utratil. Ale vrátím je, jen co domů dojedu.“

„Není třeba.“

Zasalutoval.

„Našla jste tedy vše v pořádku: hodinky, skříňec, zápisník, medajlonek.“

„Medajlonek?“ užasla, ale neshánělа se již po něm, neboť první zvědavá dychtivost již poklesla.

„Poroučím se tedy.“ Vojensky pozdravil, a chystal se odejít.

Ale tu si vzpomněla na tisíc podrobností, o nichž rozhodně přála si býti zpravena; právě včas si uvědomila, že by s vojákem zmizel jediný pramen zpráv. Vyptala se ho na vše, co ještě sám nepověděl v hovorném úvodu, a když pak jasně viděla z jeho líčení i mužův rychlý a nenadálý konec, i jeho hrob na kraji lesa, zaznamenala si ještě jeho jméno a bydliště, a propustila ho s drobnými vzlyky, které křečovitě lomcovaly něžnou hrudí, s očima napuchlýma a s velikými červenými skvrnami na spáncích. A když ho vyprovodila, vrhla se k lůžku, hlavu do peřin zabořila, a oddala se hlasitému nářku a kvílení, až zemdlela a usnula.

Probudila se vystydlá, do tmy. Pomalu se opět probírala do vědomí svého hoře. Také myšlenka na medajlonek se dostavila, a s ní ponoukání zvědavosti. Jaký medajlonek? Nikdy nenosil její muž medajlonku.

Usedla opět za stůl, před relikvie. Ale ruka její byla těžká; neměla dosti vůle ji zvednouti, a překonat pokoření, kterého se jí dostalo prázdným zápisníkem. Dlouho zírala jen na předměty, sklánějíc se nad nimi, chladila si o ně oči a pokrývala je polibky. Za chvíli mdle vstala, a u jeho psacího stolu črtala dopis svým rodičům. Mimoděk vpisovala tam myšlenky, které se dostavily teprve, když vzala pero do ruky.

„Čekali jsme marně na zprávy z pole, protože padl první den bitvy. Pátrali jsme marně, protože jeho kamarád, ležící vedle něho, sebral jeho věci, aby je odevzdal, ale nedostalo se mu času. Také on byl poraněn, omdlel a byl odvezen do Uher, do nemocnice. Ležel dlouho v horečkách, sám

psáti nemohl pro ránu na ruce, a cizímu nechtěl poslání svěřit. Dnes přišel.“ Skončila zoufalým nářkem.

Vyšla, aby dala dopis na postu. Večerní svěžest ji naplnila novou tesknotou; venku bylo okolí, kterému teprve bylo jí sdělovati svůj žal, spěchala raději domů; celý byt připadal jí již zpraven o neštěstí, a proto útěšný. Vzala do ruky zápisník. Byl úplně čistý. Patrně si opatřil nový, než odjel. V přihrádkách pouzdra byla jeho legitimace, její podobizna. Pocítila velikou úlevu, sobeckou radost, pro niž se v zápětí na sebe rozhořčila. Hodinky stály. Ukazovaly třetí hodinu bez pěti minut. Ve vojenském pouzdérku skvělo se kancelářským písmem jeho jméno. Všecko bylo nové, nepoužité, takořka neposkvrněné; marně však snažila se z věcí vyssát jeho osobitou vůni, kterou tyto drobnosti měly, dokud byl živ. Všecko zemřelo, řekla si . . . Medajlonek byl stříbrný, pokrytý rytinkou. Zkusila několikerý způsob otevříti jej, ale marně. Konečně

povolil jí v prstech a otevřel se, ani nevěděla, jak.

Zabodla se zrakem do obrázku, jejž tajil.

Byla to podobizna tříletého chlapce. Jeho kadeřavé vlasy byly stranou rozčísnuty, a jemný nosík, výrazné oči a něžná ústa byly věrným obrazem jejího muže. Jen ten, kdo ho znal tak dobře jako ona, mohl postřehnouti naráz úžasnou tuto podobu. Člověk třetí byl by snad uznal jakousi vzdálenou příbuznost. Ale ona, která nikdy nemohla se naň dosti nahledět, znala každý rys v jeho obličeji, byť byl tenký jako nit, znala každý zákrut v ušním boltci i přesnou čáru, kde se začínaly na čele jeho bohaté, světlé vlasy. V dobách svých pochyb učila se jeho podobě takořka nazpamět, stále doufajíc, že z vnějšku uhodne vnitřek.

Byla ohromena touto podobou. Přiblížila obrázek k očím, dívala se naň z daleka, vyňala jej zpod skla, prohlížela jej proti světlu, a byl mu stále podobnější.

Zuřivě zachtělo se jí vysvětlení. To je tedy

jádro živobytí ve skořápce? Never, opakovala si jeho slova. Never nikomu! Proč jen neřekl: ne věř mně?

Probádala medajlonek; nikde nenašla nejmenšího znamení. Zadní stránka obrázku byla čistá a prázdná jako zápisník. Prohlížela nyní vše znova, převracela věci neuctive, hrabala se v nich jako v majetku živého člověka, kterého podezíráme z úkladů proti sobě. Nebylo však nikde nic.

Jen obrázek z medajlonku mluvil. Kaderavá dětská hlava s jeho očima, s jeho rty, s jeho úzkým, jemným, pohrdavým nosem.

Fotografie vysla zřejmě z umělecké dílny. Obrysy hlavy trochu mlhavé, ale obočí i brvy ostře vykresleny, v očích bílé tečky, jas a stín temnosvitu, v jakém libují si módní fotografové, napodobujíce staré mistry malířství.

Jen z nemnohých ateliérů v Praze vycházely takové výrobky; nebude tedy těžko jíti po této stopě.

Bez váhání a přemyšlování byla rozhodnuta. Odhodlala se pátrati. Její hoře bylo odloženo, zapomenuto, nehryzlo; bylo ošetřenou a ovázanou ranou, která zatím nebolí.

Cestu k nejbližší z fotografických dílen, které vyráběly tento druh obrázků, přeběhla bez ujasnění fysických počinů. Vědomím sotva proběhly: ulice, elektrická tramvaj, zdviž, zvonek u atelieru. Vše přešlo jako čtené řádky, nikoli jako prožitá událost.

Mladý muž velmi zdvořilého, ale zároveň velmi zdrželivého chování otevřel ústa, aby se jí otázal, co si přeje, ale nedovolila mu promluviti. Zahrnula jej spěšnými, nedoslovenými větami. Na jazyk dostalo se jí vše, co se hemžilo v mysli: zlomky vět, diplomatické nalhávání, úskoky, tvrzení sobě odporující; vyrozuměl, že si přeje vědět, kdo obrázek objednával. Stihl ji kosým pohledem, nevěda, jak se má zachovati. Konečně přišlo jí na mysl spasné slovo: překvapení. Ano, bylo to překvapení pro ni, a ráda by věděla, od koho, aby

mohla oplatiti. Líce jí planuly, viděla v duchu sebe sama, viděla svůj žhavý rumenec na sinavém obraze obličeje, jak jej letmo zahlédla v zrcadle před odchodem. Ale vše šlo ráz naráz, letěla kupředu s bezohledností vystřelené koule, drala se prudce vpřed, za jediným cílem, jedinou snahou — zvědět.

Po všelikém okolkování a přecházení mladý muž přinesl černou fotografickou desku. Sledovala jeho počínání, jako nemocný bázlivě, a s vynucenou povolností sleduje ruku lékařovu, ruku s chirurgickými nástroji, chystanými k operaci na jeho těle. Člověk byl tu zcela lhostejný; nedívala se naň, záleželo jí pouze na tom, co dělají jeho ruce. Vlastně se neopovažovala pohlédnouti mu do tváře, z bázně, aby jí z očí nevyvrtl lež a to, co chvílemi svědomí označovalo podlým jednáním. Ale buď si podlé či jinaké, to bylo nyní zcela vedlejší; kéž by již znala jméno a adresu té, která objednávala fotografie.

Ruce mladíkovy držely černý negativ; odložily jej, přinesly knihu, probíraly se ve stránkách.

„Zde.“ Prst ukazoval na oddělení v knize, kde za číslem desky napsáno bylo ženské jméno, zcela všední a nezajímavé ženské jméno, jméno kuchařky nebo krámské, říkala si vztekle. Ale neprojevila se. Čím jistější byly doklady jeho viny, tím větší klid ukazoval se zevně. Řekla, líčíc milý údiv:

„Ah, to byla tedy kamarádka!“ A pronesla nahlas jméno, praobyčejné a ošklivé svou všedností. Cítila, jak je nenávidí.

Hnala se dál střelou, nepřemýšlejíc ani o šťastné náhodě, která jí byla tak příznivá, že nalezla stopu tak brzy; shledávala vše zcela přirozené a připadalo jí, že by se nikdo nesměl ani opovážit křížiti jí nyní nějak cestu, neboť to byla cesta za pravdou.

V ulici stavěla elektrická tramvaj. Pohlédla maně na číslo, a protože zapadlo do představy čtvrti, kam se ubírala, vstoupila a usedla do nejzazšího kouta.

Všechna poslední leta manželství poklesla v ceně jako zboží na burse. V jádře se ovsem nezměnila, jen v jejím nazírání zlevnila. Zbyla jí pouze hodnota prožitého času, ostatní vylhané krásy zažitku spadly jako pozlátko umělého vzestupu cen. A protože tak náhle byla zničena cena celého mladého věku jejího, rozžalostnila se nad ztracenými lety, a připadala si okradena. Ztratila úplně z mysli vše, co sama prožila, a co prece mělo kladnou hodnotu, i když projevy druhé strany byly snad vylhány. Myslila jen na tuto lež, a rvala tragicky ze svého manželství rok za rokem, jako listy z knihy.

Muž s hrůzou stanul proti ní, oslovuje ji přívětivě. Neslyšela jej, jak horlivě ničila vsecko krásné, a odhazovala jako zkažené zboží. Opakoval svou otázku, dotknuv se jejího ramene. Vyskočila hadím vzepětím, chtělo se jí kousat, ničit, drásat.

„Co chcete?“ vyřítila se naň.

Konduktér couvl, pak se zasmál, ohlédl se po obecenstvu a řekl konejšivě:

„Lístek — si nepřejete?“

„Ach — promiňte,“ vzpamatovala se a usedla. „Lístek. Dejte mi lístek.“

Zaplatila. Konduktér jaksi dlouho hledal zpáteční drobné; odeslala ho posunkem mezi ostatní, jak se jí zdálo, posměšné a rozšklebené obličeje v tramvaji.

A pokračovala ve svém vnitřním horlení.

Není spravedlivo, aby byla takto ošizena. Jakým právem stavěl a bořil ten člověk na základech jejího osudu? Milovala ho, ale nedosti na tom, stal se jí časem milým a blízkým, docela jakoby rodný byl, část její bytosti, s níž měla společnou pýchu i touhu po úspěších, i sladké tajemství lásky, známé jen jim dvěma. A třetí osoba vstupovala do důvěrného kruhu, kde se vždy domnívala býti sama s ním. Cítila se pokořena, jakoby vystavili manželské lože její před zraky stohlavého, ušlépačného diváctva.

Nyní je sama. Sama musí ztrávit a zažít trpkost

svého odhalení, nemá ani útěchy, že viník spatří její slzy. Kdo jí vysvětlí jeho chování? Možná, že měl pro ně omluvu; snad ani vinen nebyl tak, jak si představuje. Kdyby žil, mohl by jí mnohé vysvětlit, zapřít; cítila, že by mu byla vděčna i za lež, a že náhoda, která jí dala světlo i pravdu, a která jí štvala dosici i posledního písmene pravdy, stávala se jí neštěstím.

Konduktér jí upozornil, že je na místě. Dům s udaným číslem byl nedaleko stanice, což provázela hořkou poznámkou v mysli.

„Měl blízko."

Zaklepala na dveře sebevědomě. Pocítila potřebu hrdosti, aby se měla oč opřít, kdyby podléhala v nepředvídaných okolnostech.

Ze síňky viděla pootevřenými dveřmi do velké, jasně osvětlené světnice. Uprostřed stála mladá žena světlých vlasů, které jiskřily v oslnivém jase žárovky, visící těsně nad hlavou. Upravovala nové šaty na švadlenské loutce. Malinkou ruckou za-

pichla jehlu do hedvábí, a zeptala se mazlivě:

„Čeho si přejete?"

Hlas její hodil se dokonale k tučnému, překypujícímu tělu. Zdál se také býti tučný, až mastný a nepříjemně lichotný.

„Promiňte, že přicházím tak pozdě. Ale nemohla jsem dříve, a přece jsem vám chtěla novinu donést ještě dnes."

„Jakou novinu?" Mladá žena pobídla ji, aby usedla.

„Nesu vám vzkázání od vašeho — vojáka." Vyřkla to, a již prvními slovy nařídil se stroj v jejím nitru: slova pak vycházela sama, přirozeně, jakoby nebyla lež, co povídala, ale svatá pravda. Nebylo třeba o nich ani přemýšlet.

„Podívejme se, od vojáka," řekla vnadná žena. „Od kteréhopak?"

„Od toho, jemuž — jste dala tento medajlonek."

Žena slabě vzkřikla.

„Co se mu stalo?"

„Padl."

„Jak to víte?"

„Jeho kamarád přinesl o tom zprávu i medajlonek."

„Kde je ten kamarád a kdo je to?"

„Již zase odjel. Byl to můj bratr."

Mluvila zcela bez rozpaků, ona, která nikdy nezalhala, jíž nedůvěra bolela a lež zranovala. Tak nás život připravuje pro své nekalé cíle. Stroj pracoval spolehlivě. Hleděla jí do světlemodrých očí, ozářených zlatými brvami. Ale nenasla v nich zdrceného smutku, jak čekala, jen stopy mělkého, povšechného litování. I pátrala po tučném obličeji s podbradkem, bílém a růžovém, měkkém jako hrouda másla. Pomyslila si, kdyby jen na chvilku pustila s uzdy svou nenávist, jak by ve vteřině zdeformovala tuto měkkou hmotu, v níž jistě každý dotek zanechal hlubokou stopu. Mělký, prázdný obličej tak se nesrovnával s její velikou a žíravou nenávistí, až se podivila, a v téže chvíli cítila, že

vlastně tuto ženu nelze nenávidět, aniž tomuto obličeji říci cokoli vzteklého; odzbrojoval svým mělkým dobráctvím a jistotou, že se mu nic nepříjemného nemůže přihodit. Po její zprávě zatáhl se ovšem jakousi řídkou mlhou, ale skrze ni tím zřetelněji bylo viděti lesknoucí se oči, spokojené, syté, klidné.

„Jděte pro chlapečka, a stará paní ať přijde také," pravila služce.

„Šli na kašpárkové divadlo," obrátila se k návštěvnici, a prohlížela si nepokrytě její zevnějšek a odhadovala ji, vyklonivši se směrem k ní, s pohybem krátkozrakých lidí. Byla spokojena s prohlídkou. Uzdálo se jí, že návštěvnice stojí společensky nad ní, i poklesla trochu tónem své řeči. Zeptala se jí na některé podrobnosti, a brzy ztratila z očí výraz zvědavosti.

Zadumala se. Přemýšlení činilo jí potíže, jak bylo zjevno z napiaté ztrnulosti tahů, rozplývajících se v hebké, zdravé pleti. Myšlenky hlavou jí

proletující označovaly svůj chod stažením brv, letmými vráskami na hladkém čele, nebo rozhněvaným sešpulením rtů. Konečně se rty vyhladily, a višňová ústa se rozšířila úsměvem. Vzhlédla, uvědomila si návštěvu, a zachytila uzasný pohled.

„Divíte se, že nepláči? Nu, je mi ho líto, chudáka, byl to hodný pán a vzdělaný, a staral se o mne a o dítě svědomitě." Zaváhala trochu. „Vy všecko víte, že?"

Oči jejich se setkaly, oči milenky a oči ženy. Ale nepostřehla nic.

„Totiž . . ."

„Nu, ovšem. Ale pravím vám, že se více mluví, než je. Vždycky se více mluví, než je. Byl ženat, to je pravda, a maminka mi to jediné nemůže odpustit. Věřte mi, že jsem toho nevěděla, když jsem si ho zamilovala. Zamilovala jsem se na dálku, víte, okno z našeho bytu vedlo do jeho kanceláře. Vídala jsem ho státi u okna, vyhlížel nevím kam, snad na něco čekal. Potkávali jsme se na ulici,

nejdříve náhodou, jen letem, pak v určitých hodinách. Věděla jsem, kdy chodí z kanceláře, a vždy jsem s nějakou výmluvou odběhla a číhala za domovními dveřmi, až jsem ho viděla přicházeti. Dověděla jsem se ovšem, že není svoboden, ale to už mi bylo všechno jedno. A proč by nebylo, když i on byl lhostejný ke svému stavu? Když jsem zvěděla další podrobnosti, bylo mi ho trochu líto. Povídali, že má nemocnou ženu a žije sám, tak mladý a statný. Nepřipadlo mi vůbec, že je ženat, každý ho viděl vždy jen samotna a v naší ulici nikdo ani neznal jeho paní. Byla stále kdesi. Ostatně ani se mnou nechodil. Poznala jsem brzy, že mne nemá rád, že jsem mu vlastně, nu, jak bych to řekla, jen takovou náhražkou. To se mi nelíbilo. Člověk má svou čest, i když se zapomněl. Hrubý nebyl, to bych lhala, laskavý a nóbl, ale láska to nebyla. Řekněte sama, vypadám tak, že bych nemohla pobláznit mužského? To mne trápilo. Když bylo na čase, vypravil mne do ústavu. Maminku mám

hodnou; nejdřív ovšem lomila rukama a plakala, ale když za mnou přišla do ústavu, setřila mne. Jen povídá: Tedy již také víš, jaké to je? Ale moc jsem vytrpěla, a moje bláhovost mne potom přešla docela. Pak jsem se musila piplat s dítětem, a sedět doma, zatím co moje kamarádky se veselily a chodily s hochy. Měla jsem toho brzy až po krk."

Ukázala bílou, buclatou ručkou k hrdlu; bylo hebké a růžové slonové při večerním osvětlení, a kypělo jako těsto.

„Měla jsem toho po krk. Mladost jsem si zkazila, nechtěla jsem si zkaziti celý život. Nevedlo to k ničemu. Jeho žena byla ovšem na smrt nemocná, ale což je mně třeba čekat na něcí smrt? A pak, ona se docela uzdravila a vrátila se domů ze svých věčných lázní!"

Mluvila pomalu, a její svkavky byly měkkounké a hebké jako ona.

„Ale to všechno nic není," pokračovala. „Naskytla se mi příležitost. Mohla jsem se vdát za

hodného člověka. Tak vzdělaný ovšem nebyl, jako otec mého chlapce, ale zato pln praktického nadání. Moc o mne stál, a jak byl muž praktický a obchodník, i s dítětem byl by si mne vzal. A co byste neřekla. Nechtěl dovolit potom – k vůli hochovi. Bál se o něho. Měl ho rád. Obyčejně muži nelnou příliš k dětem, a zvlášť v takových případech ne. Ale co mi to vše prospělo? Byl ženat, a ženy opustiti docela nechtěl. Já bych ho věru byla neposlechla, dělej si, co umíš, ale matka bděla. Nechodil k nám, jen maminku k sobě volal do kanceláře s dítětem. Pomyslete jen, maminka byla při něm! Oba se proti mně spikli. Ale což je to nějaký život? Mně je dvaadvacet let, a mám zůstat tak sama? Ráda bych se vdala, a byla paní. A že bych byla?"

Přeložila nohy křížem, i vynikly ze sukní dvě malinké nožky v červených domácích střevíčkách, zatím co široké boky vkreslily se oble do tenkých šatů. Byla letně zralá, vnadná žena, pravý opak

své návštevnice, která mela slozeni tela spise chla pecky střízlivé.

„Maji továrnu," řekla s důrazem. „Tak se to dobře hodí."

„Co se hodí?"

„Chtěla jsem jen říci, teď že jiz ho nebude mrzet, vdám-li se. Jenže je tu chlapec; to je mé souzení. Můj pan snoubenec ovsem říká, že si mne vezme i s dítětem, ale přece jen nebudu míti v jeho rodině takovou váhu, jako kdybych přišla s věncem na hlavě. U nich zatím nikdo o chlapci neví: jsou všichni tak ctihodní a spořádaní, každý je zaměstnán buď v továrně nebo ve skladě, všichni shánějí a pracují na rodinném podniku. A já teď mezi ně vpadnu bez krejcaru a s cizím dítětem v náručí. Někdy je mi z toho ouzko, ale co počít?"

Zvonek zadrnčel. Zvedla se vláčně, a šla otevřít. Cestou zažertovala:

„To jsem povídalka, ani jsem vás k slovu nepustila."

Služka se zatím vracela sama, a vyřizovala, že stará paní přijde za chvíli, neboť chlapeček chce cupkat pěšky, a jde pomalu.

„Teď mi povězte něco o sobě. Jste ráda, že máte bratra zdravého, což? A takto sama na vojně srdce nemáte?"

„Což o mne! Nemám nikoho." Řekla to s tak skromným výrazem, že neprobudila nejmenšího zájmu o svou osobu. „Říkám si vždy, jak jsou nešťastni, kdo někoho ztratí. Co si teď na příklad vy počnete s chlapečkem? Je podoben patrně otci?"

„Úžasně. A tím se celá věc pro mne zhoršuje, že je podoben jemu a ne mně."

„Zhoršuje . . ."

Vzala medajlonek do ruky. Ležel netknut na témž místě, kam jej prve byla položila. Nikdo o něj nedbal. Tvářila se, že prohlíží a oceňuje podobu hocha a matky.

Od chvíle, kdy sem vstoupila, prožila několik

důkladných změn. Vcházela sem dychtivá, zemouci se vstříc bolesti, kterou tušila na sebe čekající, a při tom, co tu o sobě slyšela, jal ji veliký smutek a lítost nad vlastní zrazenou láskou. Ale slyšela také mnohé, co způsobilo, že litovala muže. Jeho tajemství bylo odhaleno, a objevilo se býti nikoli rozkoší, ale strastí. Vmýšlela se do tísně dívky, která si přála počestného přístavu a nemohla jej dosíci, a politovala ji. Ale pak se zastavila srdcem u obrázku dítěte, a ze všech nejbližší byl jí nyní tento tvoreček, který byl jeho a stavel se této ženě do cesty. Jeho byl a někomu překážel; což ji to nemělo urážet? Cit solidarity k muži, který byl jejím manželem, a s nímž za léta zvykla si míti stejné zájmy, probudil se v ní silně jako za dob, kdy ještě ničeho netušila, a hořlil proti pokoření jeho krve. Není třeba, aby kdokoli z nás sta věla dítě vedle sebe v příslušnosti k nebožtíkovi a hleděla na ně jako na své aby kdokoli z nás byl snad někomu na obtíž. Na to jsme příliš hrdí.

viď? dosvědčovala si mlčky s chlapcem, který zdědil tak dokonale jeho podobu.

„Kam dáte hošíka?“ opakovala otázku, protože mladá žena po jejích slovech rozpačitě se zamlčela.

„A — nevím,“ odvětila znaveně a skoro mrzutě. „Ani jsem netušila, že to bude taková těžkost. Největší překážkou zdál se mi on. Teď ho není, a přece ještě nejsem svobodna. Olověná koule je ten hoch.“

Zívla a protáhla se jako kočka.

Rozmluva vázla.

Řekla již vše, co se vůbec dalo říci. Ostatní tkvělo zřetelně mezi řádky. Ulehčila si, ale vyslovena zdála se jí situace ještě obtížnější. Považovala návštěvnici za cizí, nezúčastněnou osobu, to bylo zřejmé. Proto je nyní třeba odejít, nebo promluvit.

Otvírala již ústa, aby se projevila, když zvonek po druhé zadrnčel, a do bytu vcupkal mužíček v bílých pletených kalhotkách, v bílém svetru, s bělostnou čapkou kolem červených líček. Pope-

lavé světlá kudrnka chvěla se nad pravým ockem. Zastavil se před ní, a ulpěl na ní šedýma, dětsky rozjásanýma, jeho očima. Poznávala ho v každém pohybu, v pohození hlavy, v mžiknutí očí, v postoji ztrnule napřímeném; viděla před sebou jeho čelo, jeho vlasy, jeho bradu i jeho krásně vykrojené, vlnivé jemné rty, jeho chůzi; obrázek stál před ní živý, pohyblivý, výrazný.

Dítě na ni hledělo, jakoby i ono cítilo nějaké podvědomé vztahy k této bledé a mlčelivé ženě; stálo před ní chvilku jen tak dlouhou, jakou snese dětská vrtošivost, a jí se zdála chvilka ta hodiny dlouhá.

Konečně se hnul, jakoby chtěl odběhnout, i klekla si před něho v žertu a zadržela jej. Byla mu nyní skoro tváří v tvář. Políbila ho, a tímto políbkem ztratila vládu nad sebou. Slzy jí polily a zašeptala jméno padlého, které bylo jistě také jménem tohoto dítěte:

„Milošku!"

Slzy hrnuly se proudem po bledých tvářích, a kanuly před dítětem na podlahu.

Hošík se jich polekal a utekl k matce.

Matka hleděla na výjev zprvu ohromena; brzy však proměnil se celý její máslový obličej v tvrdou a ošklivou masku ošálené důvěry, která obratem ruky stala se nenávistí.

„Paní, vy nejste . . . vy jste . . . Vím, kdo jste. Podvedla jste mne," zajíkala se, zrudlá a zlá.

Ale návštěvnice klečela stále na zemi, tam, kde ji dítě opustilo. Klečíc sepjala ruce, vztáhla je po chlapci a zakvílela:

„Dejte mi to dítě!"

Chtěla říci: Mně nebude překážet, nebude mi olověnou koulí, budu je milovat více než sebe, více než jsem kdy milovala jeho otce! Budu je zbožňovati pro jeho podobu s ním, která vám překáží! Ujedu s ním ven, daleko, že o mně nikdy neuslyšíte, ani o něm. Prožila jsem smutné manželství, bez dětí, bez muže, smrt na mne kývala,

a když jsem sama nechtěla jít, vzala mi muže. V životě svém dětí již míti nebudu, dejte mi to dítě, dejte mi je, vždyť je vlastně moje, moje!

„To je drzost, takhle člověka překvapit a vyzpovídat. Vy jste jeho žena, a přišla jste mne pokořit — či proč jste přišla? Proč?"

Klečela vzlykajíc; chtěla ji přemluviti, chtěla ji říci laskavá slova, chtěla ji dokázat, že nepřišla s nepřátelskými úmysly, chtěla ji uprosit, ulichotit, ale slova jí vázla v hrdle, křečí stazeném, a sotva vyrazila s námahou znova:

„Dejte mi to dítě!"

„Ne! Nic nedám! Všecko byste chtěly, vy hodné paničky! Muže, vážnost, bohatství, a ještě snad abychom i děti pro vás rodily?" Chopila se dítěte a utekla s ním do sousedního pokoje. Srsela zlobnými výrazy mezi dveřmi, skryta záclonou, jako hradbou.

Klečící vztahovala ruce.

Ale matka, podobna podrážděné lvici, tiskla

poděšeného kloučka k mohutným ňadrům, a podivná směs uražené ženské hrdosti a nenávisti k sokyni činila její slova vzteklým štěkáním.

„Odveďte ji! Nic nedám! Nikomu nedám! Odveďte ji, pryč s ní!“

Stará paní pochopila brzy, co se stalo. Odsunula medajlonek do sicího košíčku, zvedla vzlykající vdovu, a domlouvala jí přátelsky. Přehodila jí svrchní šat, a jako chorou ji vedla z bytu. Za vlídného jednání našla plačící opět slova. Stýskala si:

„Měla bych dítě jako oko v hlavě. Milovala bych je, jako jsem milovala jeho otce. Všecka bych se mu obětovala. Na rukou bych je nosila.“

„Věřím, věřím,“ přitakávala stařena. Kráčely spolu po schodech, po ulici. Dala se vésti bez odporu. „Jenže to tak nejde. Utište se, utište. Všecko bude zase dobře.“

Mluvila ještě chvíli pošetile, jako dítě, které nemůže být hotovo s popisem svých žalů. Stará paní dovedla ji až k bytu.

Ani si neuvědomila, že tato cizí žena zná tak dobře cestu do jejího bytu.

„Proč mi je nedá?“ posteskla si na rozloučenou.

„Inu, to je vám těžko vykládat. Je to přece jen jeho máma, ať už je, jaká chce.“

Tak se rozešly.

A opět seděla před svými relikviemi. Teď i cisté listy zápisníku mluvily. Měla nyní jasno na všech stranách, pochopila vše, co život před ní položil. A ku podivu, necítila hořkosti ani zloby k nikomu. Jen obnažená rána bolela. A chudá si připadala, chudá jako žebračka.

Medajlonek zapadl na dno šicího košíčku.

OTÁZKA

Vzpomínali jsme o Dušičkách všech, kdož nás toho roku opustili; hovořili jsme chvíli o Marketě T., kterou znal lépe než já, ačkoli i já jsem ji byla na pohřbu, jako milé známé, a pamatuji se, že tehdy lecco mne zaujalo. Jenže v tu dobu umíralo tolik známých a milých lidí nepřirozenou smrtí! A tu mi vypravoval:

„Jistě vám utkvěla v mysli zarytá tvářnost jejího muže. Všichni ji cítili až nepříjemně a všichni ho litovali, připisujíce kamenný výraz jeho obličeje nesmírnému hoři, neboť žal mívá takové kamenné masky, jimiž zazdívá vnitřní požáry. Někteří si zase myslili, že dosáhl oněch hranic bolesti, za nimiž je citová otupělost, která brání, aby lidé neumírali hořem jako nemocí. Jeho příběh byl z těch, u nichž se zastavuje všeobecný soucit, protože fakta jsou jasná a tragická na první pohled. Přijel na dovolenou z první linie, kde kolem něho denně létala smrt v tisíci obměnách. A když se neporušen vrátil domů, ztratil ženu, která tu

zila v bezpeci a klidu až do chvile jeho návratu. Ztratil mladou ženu (mnozí teprve u hrobu se dovídali, že byli oddáni), ženu veselou, zářící radostí ze života, prudkou chutí do práce, zdravou, hezkou, způsobem tak neočekávaným a tajemným!

Stál nad hrobem odmítavě a zamračeně. Nikoho neoslovil, nikomu neodpovědel: neodpovídal ani na projevy soustrasti, které jistě prýštily ze srdcí upřímně dojatých. Neuráželi se jeho mlčením, tiše odstupovali a ctili velikost jeho bolesti. Otevřený hrob všecko vysvětloval. Vědělo se z letmých hovorů po události z novinářských zpráv, že mladá jeho choť, asistentka kreslení na odborné škole, zastřelila se zdánlivě bez důvodu, aspoň bez takového důvodu, který by se dal označit, pochopit běžnému chápání, takřka ohmatat zvědavým tykadlům obecenstva. A že si vzala život právě v čas, kdy trávil v Praze první dovolenou po dlouhých měsících, zažitých v poli.

Rodinná tragedie toho rázu skrývá ve svém

stínu obyčejně veliké postranní příběhy a poznámky, různá tajná vysvětlení šeptem; tu však ničeho nebylo; ani nejdůvěrnější přítelka, ani ctitelé, kdysi snad zamítnutí, nedovedli slůvkem uspokojiti naléhajících zvědavců. A tak se stalo, že po mnohých dohadech a tápání ve tmě stáli tu mlčky, a div ne trochu zklamaně všichni smuteční hosté: spolužačky i spolužáci zesnulé ze studií, kolegyně z ústavu, její žákyně, všechny uplakané a s kyticemi; pak jeho přátelé ze stavu občanského, a někteří z pochodového praporu, pobývající náhodou v Praze. Květin bylo tolik, kolik jich dovedou snésti citlivé ženy, byvše podníceny romantickými okolnostmi a uchváceny tajemnou tragikou mladé bytosti jejich rodu.

Vše vonělo růžemi, pozdními a mučivě rozkladových vůní, podzimními fialkami, karafiáty a konvalinkami, vypěstěnými ve sklenících. Květy byly skvělé, ale vadly příliš rychle v sychravém vzduchu, a žíravá lázeň mlhy pálila jejich křeh-

kou něhu. Vzlykání a stkaní naplnovalo vzduch bičujíc nervy účastníku; květy padaly do zlutého jílu. Kdo mel dosti dobré vule, aby cetl nápisy na stuhách věnců a kytic, videl, že všechny byly od cizích lidí, od přátel, nikoli od příbuzných. Muz její nepřinesl ani jediného kvítku; matky nebozka již neměla, aniž sourozenců, tety, její dobroditelky, patrně se stydely za její čin a neodpustily ji.

Zdá se, že jste neznala domácích poměru jejich; jistě jste jich neznala tak dobře, abyste zúplna pochopila událost.

Vystupoval jsem z odborné školy, když ona tam vstupovala; ztrávili jsme spolu pod strechou školní budovy jediný rok, kdy ona byla v prvním ročníku, a já v posledním, ale domnívám se, že jsem ji znal lépe, než její přítelkyně, a lépe snad než její manzel; neboť kdyby ji byl poznal a ocenil jako já, nikdy by se nebylo stalo neštěstí.

Uhodla jste; vidím, co si myslíte. Ano. Byl jsem také do ní zamilován. Pravím li také, je to zúmy

slné zdůraznění podrobnosti, nikoli hloupý úšklebek, kterým bych se snad chtěl posmívat sobě sám, a tím nabýti zdání povýšenosti nad bláhovostí svého mladého zanícení. Nikoli. Chci pouze říci, že nás bylo několik; měla stálý sbor ctitelů, jako všechny její spolužačky, a jak tomu jest, bylo a bude mezi studenty a studentkami. Sbor se měnil s ročníky; jak jich koncem roku ubývalo, zaujatých jinde, tak jich začátkem nového roku přibývalo, oslněných novou hvězdou. Měnili se velmi často, jsouce nespokojeni malými úspěchy. Byla všem veselou společnicí a chytrou kamarádkou. To jim však nestačilo; žádali si vrkající holubice. Nejstálejší zbožňovatele měla dva: Vernera a mne.

Já jsem si u ní zamiloval právě bratrské její usmívání, hlaholný smích, celující sluch jako zpěv skřivánčí, srdce na jazyku, důvěřivost světu, a otevřenou náruč životu. Spokojil jsem se radostí a osvěžujícím pocitem, který mi vnukala její přítomnost. Nikdy ani slovem nezmínil jsem se jí

o lásce, a tím jsem dosáhl toho, ceho ostatní marne po ni žádali: že se mnou sama začínávala hovory o lásce, ovšem zcela všeobecné, žertovné a vtipkující. Usuzovali jsme o lásce pohrdavě a přemoudřele, s mladickou ukvapeností. Vzdal jsem se brzy naděje, že mi bude kdy více než přítelkyní, a nepomyslil jsem na nějaký snad obrat nebo budoucí štěstí. Ovšem, že bych je byl přijal rád, kdyby se dostavilo. Z nevyplněné touhy zbyl jen ustavičný jas, linoucí se z její osoby, mně stále milé a blízké: blažil mne a laskal takměř jako přichylnost milované sestry.

Jinak Verner. Vnucoval se jí všemi způsoby, které mu našeptávala jeho vášeň, nespoutaná zhýčkanost a veliká samolibost. Jsou takoví muži, přesvědčení, že každá žena je vlastně jejich, že stačí jen jejich vůle, aby se jim oddala, že každá čeká jen na jejich pokyn, aby přišla. Tito muži jsou vlastně šťastni v jistotě své dokonalosti a neomylnosti; i když se potkají s neúspěchem, nikdy ne-

viní sebe a svých špatných vlastností, ale viní náhodu, která podle jejich smýšlení úspěch jim oddálila. Co se našinec natrápí a nahloubá o sobě sám, co se nahledá cesty k sobě, ale takoví samolibci jsou se vším zkrátka hotovi. V duchu ji pokládal již za svou milenku. Kdy a jak se projeví u ní láska k němu, to pokládal za otázku času; že by jí byl lhostejný, toho si ani nepomyslil. Jak by jí mohly býti lhostejny jeho černé oči, které bláznily všechny známé slečny z kanceláří, jeho proletářská elegance, jak si říkal, okouzlující nakladačky v tiskárnách, jeho tenor, kterým dodával poslední ránu všem, které se nalapaly. Ale každý věděl, že jeho úspěchy jsou mělké, že jsou spíše v jeho obraznosti než ve skutečnosti, a proto, říkalo-li se mu „neodolatelný svůdce žen", byla v tom vždy velká část ironie a shovívavosti. Ale on se jen šťastně usmíval, a donjuanské jméno přijal velmi vážně. Marketu pokládal za svou největší kořist, za korunu úspěchů, kterou dobýti musí, stůj co stůj.

Ostatních dobýval zároveň, ale nezvítězil li, bylo také dobře.

Marketa smávala se mu do očí, ona však nedovedla nikomu, ani jemu ubližiti svým smíchem. Zpozorovala-li jen maličko, že se zasmusil nebo rozbolnil, hned couvala a přívětivostí snažila se vše napraviti, a tak nechtějíc, vždy znovu podávala mu nitku, které se chytal.

Smích byl jejím půvabem, zbraní, božím darem, kterým neskrblila: smích získával jí přátele, avšak smích, divná věc, dělal jí nepřátele a škodil její pověsti. I člověka zlého obdarovala úsměvem; úsměvem se bránila proti křivdám, dobrotou srdce čelila zlé posetilosti lidské. Byla laskava z bázně, aby nikomu neublížila: lidská zloba odplácela jí pohrdáním a podezíráním. Takoví jsou lidé, že svévolně zkalí jasný pramínek, který zurčí podle jejich cesty; ne snad ze zloby, ani ze msty, jen z rozmaru, aby jej zkalili. Ze každému nesla vstříc úsměv a ochotu, spíše jí znehodnocovalo

v očích těch, kdož z ní těžili, než aby ji povznášelo. Družnost její i láska k lidem, spojená s nedostatkem pýchy, zle jí bývaly vykládány; jakkoli nikdo nepřistihl ji v ničem, co by se nesrovnávalo s dívčí ctí, přece nevylučovali možnost chybného kroku, a to vše pro její usměvavou, důvěřivou tvář.

Marketa toho však nevěděla, a snad vůbec netušila. Posuzovala každého podle sebe. Mohl jsem ji ovšem uvědomit a uchrániti ji některých nerozvážných činů — ráda poslouchala prvního, šlechetného vnuknutí — ale suďte sama, což je příjemno odhalovat lidskou podlost?

Kromě toho měl jsem tehdy jinde své zvláštní zájmy, kde jsem nestál skromným prosebníkem. A tak již to, že jsem chodil v páru, zavinilo, že jsem se později s ní méně vídal. Ale nikdy nepřestal jsem ji sledovati a radovati se z jejích radostí.

Slyšel jsem pak zajímavou novinku, že profesor T. se zamiloval do Markety. Říkali to, jakoby se

předem smáli do hrsti scénám a příhodám, které z toho vzejdou.

T., tento Ital, jak jsme mu říkali pro jeho nápadný vlašský typ, byl znám jako ztřeštěný žárlivec. Zamiloval-li se do dívky, ihned ji odloučil od všech přátel a nejraději by ji byl zamkl do věže. O jeho vzplanutích vyprávěly se anekdoty velmi směšné. Kdysi se mu dokonce zalíbila neznámá dívka, kterou denně sledoval, aniž se odvážil ji osloviti. Chodívala sama Ječnou ulicí, patrně ho zpozorovala, neboť nenadále stanula u výkladce modistčina. T. se tam postavil také a náhle v černé prostoře za sklem zpozorovali, že druh druha pozoruje. Dívka se zarděla a odběhla. Na druhý den již nešla sama. Viděl ji s plavým jinochem a měla za ňadry kytičku fialek. Zuřil. Potkal jsem ho, hněvem nevěděl, co mluví. Spílal dívce, spílal mladíkovi. Ptal jsem se, kdo je ta dívka. Odpověděl: „Nevím. Ale mám ji rád a ona chodí s jiným." „Vytkni jí to," pobízel jsem ho. „To se

snadno řekne, ale já jsem s ní ještě nikdy nemluvil!"

Ovsemže, zpráva o těchto dvou lidech nesmírně mne zaujala, i běžel jsem navštívit Marketu, věda, že se u ní hned dovím pravdy.

Bydlila v najatém pokojíku, nikoli u příbuzných. To byla, tuším, také jedna z příčin, proč jí veřejné mínění nedůvěřovalo. Naše doba ráda se tváří k ženě svobodomyslnou, běda však té, která sedne na lep krásných slov. Dívka nechť má neustálého hlídače ctnosti, jinak je podezřelá, třebaže ten hlídač bývá jen zakrytou formou kuplířství. Marketa neměla nikoho. Dvě tety, staré slečny venkovské, popřávaly si přepychu, že byly jejími dobroditelkami. Nesouhlasily se studiemi, ale trpěly toto menší zlo, aby zabránily většímu. Obávaly se, aby Marketa nechtěla k divadlu. Ptaly se často a pokoutně po jejím chování. S nelibostí zvídaly o mužských průvodcích, o samostatných návštěvách divadel a koncertů, o přátelských besedách v najatém pokojíku.

Stihl jsem ji doma. Pracovala. Lidový ornament zvláště si oblíbila, básnila lyrické komposice na prosté motivy, a právě chystala několik vinet tohoto rázu pro L-ovu knihu. Ponejprv mělo její dílko vyjíti tiskem.

Byla-li dříve jiskrou, shledal jsem ji plamenem. Při první zmínce o T. zahořela rumencem. Její modré oči vzplály. Nedívala se, ale zazehovala, nemluvila, ale sypala růže, nechodila, ale vznášela se. Svěřila se mi, že koncem roku udělá zkoušku, a že pojedou s T. o prázdninách do Italie.

„Tam je jeho domov, tam se najde, Ital," řekla.

Na tety nebude již třeba se ohlížet, protože učitelské místo ve škole je již skoro jisto, a ostatně jakmile T. dostane definitivu, vezmou se.

To mi ovšem nepravila tak suše, jako nyní já to opakuji. Svatý pathos lásky obléval každé slovo. Viděl jsem, že Marketa je lapena.

Láska je zázrak, říkala. Ale nepresvědčila mne tehdy, právě jako mne nepresvědčila v dřívějších

rozhovorech, kdy tvrdívala opak. Mám svůj názor o lásce. Jsem kacíř v této věci. Ostatně její smutný životní příběh dosvědčil mi, že mám pravdu, prohlašuje, že láska je ironie osudu, past, kterou osud líčí na člověka, aby zmátl jeho logiku, zkrotil jeho sebevědomí, zdeptal jeho vůli, potrestal jeho zpupnost.

Zatím co jsem mlčky naslouchal jejím slovům a díval se, jak bílou ručkou tiskne tenký štěteček, přišel T. Vkročil sem jako domů; ze všech jeho pohybů bylo zřejmo, že se pokládá pánem bytu, dívky i jejích myšlenek a slov. Dal mi najevo – nebylo toho třeba, i tak chystal jsem se odejíti — abych se klidil.

Před domem potkal jsem Vernera. Poletoval jako motýlek. Vždycky na mne působil dojmem motýlka: skvělost, nestálost, kmitavý pohyb. Měl hůlčičku v ruce, nejmódnější skřipec na očích, naškrobenou kravatku, poletavé cípy kabátu, kadeř půvabně uniklou zpod širáku; všecek se natřásal,

„Šel tam! Šel tam!“ opakoval rychle za sebou, horečně jsa rozpálen. „Ale on ji nedostane, za to ti ručím! Vzpomeneš na mne!“

Nepřikládal jsem důležitosti jeho křiku. Miloval vždycky velká gesta a vzletná úsloví.

Později jsem vůbec zapomněl na toto setkání. On sám mi je po pohřbu oživil v mysli.

Marketa ovšem toho roku nikam nejela. Válka zavřela všechny cesty a zkřížila plány. T. oblékl kabát záložního důstojníka. Před odjezdem do pole dali se oddat s Marketkou. Vše se vykonalo tiše, skoro tajně. O věci věděli jsme jen my dva svědci: T-ův bratr a já.

S Marketou jsem od tech dob nemluvil; jakoby do vody zapadla. Nebylo ji vídati v divadle, na koncertech, výstavách, nikde. Žila v nejpřísnější odloučenosti. Dvakrát se mi naskytla příležitost, že jsem ji potkal. Ale vždy, buď náhodou, buď zúmyslně, přešla na druhý chodník, kam jsem ji nenásledoval pro plachý a rozpačitý výraz, který

se mi nelíbil. Kráčela dokonce trochu sehnuta, jako pod tíží neviditelného břemene.

Tento výraz zatanul mi na mysli při zprávě o její smrti. A uvěříte, řeknu-li vám, že jsem se ani nepodivil, že jsem ani nezvolal, jako snad všichni ostatní: „Není možná! Taková veselá dívka?"

Nežasl jsem, aniž jsem ji litoval, bylo mi, že vidím padati oponu nad dokončenou hrou. Člověk je někdy do té míry divákem v cizích tragediích, že spíše než účastněné osoby vytuší konec. A pak, po prvé, válka naučila mne odvažovati lehčeji neštěstí a trápení jednotlivcovo, po druhé — čekal jsem vlastně vždy něco takového u ní, a nedivil jsem se, neboť se nedivíme slepci, upadne-li.

Teprve o pohřbu jsem viděl, že T. je doma. Pozoroval jsem upřené jeho zlou zarytost, která mi připadala špatné tajeným nepřátelstvím k mrtvé.

Znal jsem to vzezření; tak se tvářil i tehdy, když potkal milovanou neznámou s mladíkem; tak se tvářil vždy, když se domníval, že ho urazili.

Neprojeviv mu soustrasti — cítil jsem, že bych přišel nevhod, ač jsem toho citu nicím nedovedl odůvodnit — vycházel jsem z olšanského hřbitova, když u vrátek, vedoucích na strašnickou silnici, spatřil jsem Vernera.

Ihned jsem poznal, že je zapleten do neštěstí. Vypadal zalostně; věta po jeho vzdušné úpravnosti, věta po vědomí neodolatelnosti! Stál tu ubohým, zmoklým motýlkem bez pelu, smazaných barev, polámaných křídel. Jen postoj jeho, jak se opíral o vrátka, byl přese vše malebný.

Hleděl na mne očima, které mi připadaly kalně bílé, nevýrazné, skoro jako člověk, opilý do nevědomosti; vzal jsem ho pod paží nepříliš laskavě a zabručel jsem: „Co tu cívíš? Pojď se mnou!"

Neodporoval. Dopustil mdle, abych ho vedl. Usadil jsem jej do prvního vozu, který se naskytl. Byl to povoz, vracející se z průvodu dětského pohřbu. Kočímu zbyl v knoflíkové dírce ještě kousek myrty s bílou stužkou.

Nemluvili jsme cestou. Verner sedel nevšímavě. Chvílemi zakymácela se mu hlava jako mrtvole, nebo spáči.

Teprve před domem, když jsem platil kočímu, projevil se jeho duch okázalým gestem. Vzal kočímu myrtu, a vetkl ji za klobouk obřadně, skoro divadelně. Kočí se úslužně smál.

Nevyptával jsem se ho doma; čekal jsem s určitostí, že začne mluviti sám, a tak se stalo. Takové lidi mlčením nejsnáze přimějete k mluvení.

Připravil mne vzdechy náležitě hlubokými, pohledy, jichž tragiku jako by měřil na čtvrtce, a začal:

„Myslíš si o mně, že jsem ničema, viď?" Dotíral: „Viď, že si to myslíš?"

Odbyl jsem ho konečně:

„Myslím si, žes dobře ukryt a nic nenatropíš. To mne zcela uspokojuje."

Ukázalo se však, že Verner nejen byl zapleten do neštěstí, on neštěstí sám zavinil. Rozhovořil se.

a s nakupením činů, o nichž mluvil, rostla záplava slov, odstiňoval se přednes, a Verner opájel se na konec vlastním dramatickým vypravováním, zapomínaje, že je sám smutným hrdinou.

Vše se sběhlo v krátkosti takto:

Verner, ihned po odjezdu T ove, uminil si v jedináčkovské svéhlavosti, že Markety dobude. Ani mu na mysl nepřišlo, že by Marketa mohla ho nechtít. Neviděl na pravo, na levo, šel za svým cílem s klapkami na očích. Láska T ova nebyla mu ničím; naopak, čím chladnější byla dívka, tím více naléhal. Celá vina, podle mého, byla v tom, že naziral na Marketu očima většiny: byla mu dívkou lehkovernou, přístupnou, prostě takovou, že „nevylučoval možnosti".

Navštěvoval ji. Bydlela stále po staru, v najatém pokojíčku. Zprotivil se jí asi dukladně, když se dala zapříti, nenacházejíc tolik nevlídnosti, aby ho vyhňala. Cihal potom na ni u domu, u školy, procházel se ulicemi v hodinu, kdy jí tudy bylo jíti;

tvářil se pak příjemně překvapen, hladil knírky, naklánel se k ní důvěrně, šeptal jí dvornosti do ucha. Odpovídala rozpačitým smíchem.

Byl to opět její smích, který byl míněn zcela jinak, a který tu zněl v její neprospěch.

Nedovedla mu říci s tváří uraženou, slavnostně a velkolepě: „Pane, čeho se opovažujete? Odejděte, jsem vdaná osoba.“ Byl by toho zasloužil. Ale mezi námi neužívá se přece takových slov, to je slovník sosáků. Naším krunýřem je jemnost a takt. A potom, vždyť on se vskutku neopovažoval, pouze se nabízel konati drobné úsluhy, které vyžadovaly opětného setkání, zdvořilých díků, zavazovaly k laskavosti. To mu zatím stačilo. Jeho, jak pravil, „ďábelský plán“ byl, znemožniti T. a tak docíliti úspěchu u Marketky. Čekal jen, až profesor přijede na dovolenou.

Dočkal se.

Marketa spěchala ze školy rozzářena, šťastna. Nadběhl jí. Velmi důležitě a naléhavě jal se jí

vykládati příběh nějakého děvčátka z jeho prubu zenstva, které přijelo do Prahy a potřebuje ženské ochrany a rady. Slíbila vlídne. Byla li jindy ochotná, dnes by byla srdce rozdělila. Smluvili den a hodinu, kdy dívka přijde. Docházeli křižovatky na můstku, když Marketa znenadání pronesla, když byla chvíli váhala a bojovala sama sebou:

„T. na mne čeká před Korunou. Zmizte."

Nerozvážné slůvko „zmizte" povzbudilo Vernera. Znělo tajným souhlasem, mimovolným přiznáním k nějaké nevyslovené, společné vině.

Představuji si ji, když je vyslovila, jsouc k němu ponoukána ohledy na T—ovu žárlivost. Jistě měla ve tváři plachý a rozpačitý výraz, který se mi tehdy u ní nelíbil, a jistě byla sehnuta, jako pod nevi ditelným břemenem.

Ale Verner se svýma klapkama zrel jen plamenné písmo: Zmizte! a za nim postavu T—ovu. Profesor je zamračené vyhlížel zpod černého obrví, přecházeje nervosne po chodníku před Korunou.

Spatřil je již, to bylo jisto. Proto Verner, sleduje svůj „ďábelský plán", naklonil se k Marketě s neočekávanou, náhlou a neodbytnou důvěrností, pošeptl jí: „Tedy nezapomeňte", významně pomžikávaje očima. Malinko zaváhala, než mu podala ruku; to vše ji udivovalo, ale neměla odvahy, jako obyčejně, aby mu dala na jevo svou nelibost. Podržel ruku její ve svých, jak mohl nejdéle, a když se konečně rozloučil s Marketou, již netrpělivou, zvolal za ní ještě tak hlasitě a naléhavě, aby to T. slyšel a ona se musila obrátit:

„Ano?"

Skutečně se obrátila. Její vlídnost k lidem a ochota ji zotročily. Usmívala se mechanicky rety, majíc oči plné již čekajícího T—a, odřekla: „ano". s obvyklou prostotou, a celou duší letěla již k T—ovi.

Verner byl zatím spokojen. Přišel domů, sedl a načrtl neodkladně list, opsal jej, a týž večer dal na poštu. Ukazoval mi náčrt v zápisníku.

„Marketko," psal, „líbám Vám ručky za Vaši dobrotu. Děkuji, děkuji! Tedy v úterý, ve tři hodiny odpoledne u Vás. Váš duší tělem Verner."

Měl vždycky nějaké okřídlené slovo, kterým do omrzení prokládal své řeči. V tu dobu bylo u něho vše „duší tělem". Děvčátka ovšem vůbec nebylo, to si jen vymyslil záminku v poslední chvíli.

Můžete si představiti, jak asi působil tento list ráno na T-a, když jej posta přinesla? Jistě že hned po něm sáhl; možná, že jej četl dříve, než Marketka. A když přiložil tyto řádky ke všemu, co viděl a slyšel den před tím, co si asi usmyslel ve své chorobné žárlivosti a podezíravosti? Nešťastná Marketka! Slyšela jistě hrozné věci, nahlédla jistě příliš hluboko do jeho sopečného nitra, že z toho ztratila radost ze života! Nikdo si nedomyslíme, kam ho až zavedla neovládnutá prudkost, podporovaná okolnostmi, z nichž jedna z prvních byla jistě jeho nucená odloučenost na frontě! Snad ani on sám den před tím by byl neuvěřil, kolik zuři

vého hrubství, kolik necitelnosti se v něm rozpoutá. Jistě se podobal splašenému zvířeti, a neušetřil Marketky ničeho. Ubil v ní duši. Ona pak jen již dodělala, co on začal; nesnesla pomyšlení na tak mrzácký život.

Verner mohl jásat.

Jeho „ďábelský plán" se podařil.

A přece nejásal: podobal se blbci ještě dnes, třetího dne po neštěstí; podobal se slabomyslnému, jemuž tekla slova od úst jako slina.

Když mi vše vypověděl, náhle všecek splihl, a dodal tichým, nejistým hláskem:

„Jsem ničema, rozumí se, ale jak jsem se mohl nadíti takového konce?"

„A čeho ses nadál?"

„Že se T. rozčertí a zkrátka — ji opustí."

„Což pro pouhé podezření muž opustí ženu, byť to byl i žárlivec jako T.?"

Verner vsunul ruce do kapes, napřímil se ze zhrouceně polohy a procedil:

„Muž? T. byl jejím mužem!"

Tehdy jsem se opět já napřímil.

„A tys toho nevěděl?"

Chvilku jsme hleděli na sebe nevelmi vtipně.

„Ale proč jsi posílal Marketě „ďábelský dopis", nevěděl-lis o jejich sňatku?"

Pokrčil rameny.

„Tak — domýšlel jsem se, že u ní bude."

„Do — mý — šlel!" zařval jsem mu do ucha, a měl jsem tisíc chutí vlepiti mu políček. „Klobouk, kabát!" velel jsem, sám se oblékaje. Poslouchal bez odmluvy. A opět jsme putovali mlčky, tentokrát do bytu Marketina.

Byl již večer, šero ve všech koutech. Pokojík ničím nepřipomínal smrt, která jej navštívila. Lůžko, pokryté tmavou, batikovanou látkou, stojan s pastelem mně neznámým, patrně překvapení, dárek pro T— a na uvítanou, na stolku její knihy, i knížka s vinětami, která zatím vyšla tiskem, tuš, pera, prkno; na věšáku sametový klo-

bouček i její plášťík; jakoby právě na mžik odešla a hned, hned se vrátí.

Bytná tam vešla s námi, chvíli mlčky pohlížela na plášťík, pak na nás, a uhodnuvši naše myšlenky, odpověděla:

„A nevrátí se.“

Byla to osamělá dáma, vdova bez dětí, která za leta studií k Marketě přátelsky přilnula. „Zbyla jsem tu, jsem zase sama. Nevědí pánové, kde je pan poručík?“

„Právě jsem se chtěl také ptáti,“ odpověděl jsem. „Milá paní, nevíme pranic, stále se v tom nemůžeme vyznati. Co se vlastně přihodilo?“

Znala nás oba dobrými přáteli zesnulé. Rozhovořila se ráda. Mezi vzdechy a slzami sdělila s námi, že T—ovi se vrátili rozladěni již v pondělí, pan poručík poslal ji pro víno, také jí nalil skleničku, a připila mu na zdraví. Při tom se jí ptal půl žertem, půl doopravdy, je-li tomu tak, že jsou ženy vojáků nevěrny?

„Vy můžete býti spokojen, pane poručíku," řekla mu. „Nehřešte a chvalte boha."

Na druhý den ještě spali, když listonos přinesl dopis.

Když je pak slyšela hovořiti, zaklepala, a zcela ovně oznámila:

„Dopis pro slečnu!" List vskutku byl adresován slečně M. B.

Od té chvíle bylo u nich hlučno. Neprestali hlasitě hovořiti až do oběda. Jídla se sotva dotkli; ven nevyšli, seděli doma, jako zakletí do svých řečí, a byl přece tak krásný den! Po třetí hodině rozlétly se dveře, a pan poručík na mne křikl: až přijde děvčátko, jen abych je hned přivedla. Nevím, jaké děvčátko očekávali. Nepřišel nikdo. Do večera se nehnuli z domova. Jen jejich hovor byl stále hlučnější. Nemyslete si, že jsem jim naslouchala; boze chran, avšak nebylo možno neslyšeti. Křičel a spílal, a obviňoval dobráčka mladou paní z takových činů, že běda opakovat!

Že prý každý věděl, jaká je, každý že znal její smích a veselou její povahu; pouze on, hlupák, se dal oklamat; ach, pánové, nemohu toho opakovati, nesnesli byste toho, neboť jste ji sami znali. Ani já jsem toho nesnesla. Zastala jsem se jí, když křik začal pronikati až na chodbu. Sama jsem ji nejlépe prohlédla a vím, jaká byla zlatá. — —

„Nuže, a kde je děvčátko?“ odpověděl mi. „Děvčátko tu nebylo, což? Kdopak tu byl?“

Křičel na mne, divous.

„Nikdo tu nebyl,“ odpověděla jsem, a běžela k Marketce. Chuděrka, všecka se proměnila. Stála za stolem, tichá a bílá, a jen očima ho sledovala; všecka pohubla, jakoby i vyrostla a zvážněla. Nepřestal křičeti na mne i na ni, ale ona mu neodpovídala. Snad mu již všechno řekla, a jemu to bylo málo, jako vždy. Co mu měla ještě říci? Měla lhát? Možná. Takoví divoši se dají nejsnáze zkrotiti lží. Pravda je jim příliš prostá. Hledají úklady,

fales, když se jim zdá, že je objevili, teprve jsou spokojeni. Mela mu také něco nalhat, chudera. Ale ona byla spravedlivé děvče.

Když už mu nic neodpovídala, oblékl se náhle, bouchl dveřmi, a odešel.

Hned jsem spěchala, abych ji potěšila a uklidnila. Dlouho mne vůbec neslyšela, a stále jen upřeně zírala na stěnu; dívám se, na stěně nic, ale ona tam nehleděla, to hledala asi něco v sobě. Pak nenadále mne postřehla, a poslala mne do lékárny pro aspirin, že ji bolí hlava. Než jsem se vrátila, ležela již v krvi. Pan poručík zapomněl tu nabitý vojenský revolver."

Verner plakal, rukama lomil, poklekal před stolkem, před postýlkou. Zhnusil se mi, herec. Řekl jsem mu:

„Půjdeš a očistíš památku mrtvé."

Zprvu souhlasil, dokonce projevil horlivost, že půjde hned. Vyšli jsme. Ale kde hledati oklamaného manžela večer po pohřbu ženy, která o své

viné ho přesvědčila krutým trestem, k němuž se sama odsoudila, jak se jisté domníval? Skončilo se to tím, že jsme ho nenalezli. Teprve později jsem se dověděl, že odjel ke pluku asi v hodinu, kdy jsme seděli v jejím pokojíku.

„Napíšeš dopis," kázal jsem.

Přinesl mi několik náčrtků, neschválil jsem však ani jednoho.

„Její obrana musí býti dokonalá, oslňující, ani stínku pochyb nesmí zbýti."

Ale najednou přestal mi nositi popsané aršíky, a vůbec mne přestal navštěvovati. Sám jsem ho vyhledal, domlouval jsem mu, nevím již, jakými slovy, protože mi připadalo, že o věci zlomil svůj úsudek, že má nové stanovisko a zamlčuje mi je. Snažil jsem se ho vydrážditi, řka:

„Zakrvavěl jsi své ruce jejím neštěstím."

„Té krve není viděti," odpověděl, usmívaje se křivě. „Ostatně rukou svých očistím, nestarej se. Vím nyní, co dělat."

Uznal jsem v duchu, že je to vlastně jeho věc, tedy jsem neodpověděl a přestal jsem se jí zabývati.

Čas vykonal své dílo. Na hrobě Marketině pučela jarní tráva, zející křivda jejího skonu byla na půl zasuta osemetnými: kdyby, ale, což naplat. Sám jsem se přistihl v úvahách, že by se T -ovi neprospělo takovým odhalením, ale jen život by se mu ztížil. Tak člověk neustále smlouvá mezi ideálem a vlastní pohodlností.

Ale Verner mne udivil a skoro zahanbil svým činem. Viděl jsem se vždy nad ním, a tu jsem nenadále cítil, jak se váhy přesunují, a veškera moje povýšenost klesá.

Hlásil se dobrovolně na vojnu. Za několik neděl výcviku odjížděl na frontu. Zavolal si mne na nádraží: neodepřel si pohledu na mne, přemoženého. Nehořšil jsem se, přál jsem mu tohoto zadostučinění. Byl skvěle vystrojen, jako na svatbu. Měl bílé rukavice, nový stejnokroj, květinu za čepicí. Všecko se na něm lesklo a blýstělo, sám

zářil praskavou jakousi veselostí, jejíž strojenost mne divně bolela.

Rozloučil jsem se s ním zádumčivě. Vlak se hnul. Tunel pohltil jej vůz za vozem. Z Vernerovy vykloněné postavy bylo pozorovati jen bílé skvrny rukavic a bílou astru za čepicí. Tu matka jeho omdlela.

Za týden dostali doma telegram, že „padl hrdinnou smrtí“ na půdě italské.

Není příčiny tajiti jeho románu. Neváže mne slib, nicméně dodnes jsem jej nikomu nevyprávěl. U vás pak jistě příběh jen ospravedlní a očistí jeho povahu, která se zdála býti tak mělká. Zato tím více jsem o něm přemýšlel, a se změti citů, pochyb a úvah vynikala, oprošťujíc se, jediná otázka, která mne zabavuje a mučívá v noci, když nemohu usnout.

Verner se provinil, ale odpykal. Krev Marketinu zaplatil vlastní krví. Před ní není již vinen. Je-li však vinen před T.? Vypravoval jsem vám

celou událost, protože mne samotného otázka přílis tíží a odpovědnost stává se mi někdy nesnesitelnou. Kladu kus trýzně i na vás. Přemyslete o východisku, o odpovědi: říci T ovi o všem, nebo neříci, až se vrátí?"

Touto krutou otázkou končilo se jeho vypravování.

BABÍ LÉTO

Paní středního věku spěchala ulicí. Nevycházela příliš často do hlučných a okázalých čtvrtí, jako byla tato obchodní čtvrť, plná lesku a svodů. Z několika tichých ulic, obklopujících činžovní dům, v němž bydlela od těch dob, kdy se vdala, učinila si domov. Tu byl roh domu, o který se rád opíral její zrak, tam řádka akátů, naplňujících ulici sladkou vůní v červnu a zeleným deštěm drobných lístků v prvním listopadovém přímrazku; zvuk těch a oněch železných návěstí za vichru tvořil hudbu, probouzející rok co rok stejnou náladu; domy těchto ulic rozestupovaly se nahoře, aby propustily do její duše kus oblohy, modré nebo hvězdnaté, podle toho, kdy ji život přinutil vzhlédnouti a hledati posily či útěchy s neznámé hůry.

Byla-li v těchto svých ulicích, žila jejich kolektivním životem. Rozptylovala se známými lícemi, i každou změnou veškeré tváře tohoto okolí, jíž citlivě postřehovala. Ale když vyšla do ulic vzdálenějších, soustřeďovala se v sobě. Neprohlížela

osob ji mijejících; pohrížila se v své vlastní myslenky, nesla si s sebou svou oblast. Vzhledla li prece k někomu na křižovatce, přijala z jeho zevnějšku lhostejný odraz samy sebe, jako se to děje chodcům, nahlédnuvším bezdeky do tmavých výkladců krámových.

Snovala nit hospodyňských starostí i v cizí, podobna jsouc dávným prádlenám, které nevyšly bez kužele v ruce a niti v zubech.

Jsouc takto obklopena svou atmosférou, snadno a bez vyrušení myslila jen na své: na syna, na dceru, na domácí malichernosti. Cíl měla před očima předem určený; spěchala koupiti látku na bílé šaty do skladu známého, vyzkoušeného, jehož majetníka znala. Nebylo třeba váhati před nalicenými výkladci, ostýchavě se ptáti po ceně a zahanbene odcházeti, jestliže cena byla příliš veliká. Látka na bílé šaty znamenala ovšem přepych v její domácnosti; ale osmnáct let její dcerky menilo tento přepych v nevyhnutelnou potřebu. Přesto

však i její potřeby všechny pohybovaly se jen jako ptáci v kleci. Drahota je omezovala, sotva se chtěly rozběhnout a povylétnout; točily se proto stále na jediném místě. Drahota! Opět si ji připomněla, i zrychlila krok, jako by se bála, že látka opět podraží, než dojde k obchodníkovi. Beztoho se odhodlala ke koupi jen z obavy, aby denní zdražování neznemožnilo této koupě docela.

Lidka by byla nešťastná!

Lidka šla vlastně vedle ní a stále jí domlouvala a prosila, jenže ji nikdo neviděl, to bylo to. Naše děti, naplňujíce svým bytím tolik mateřská srdce, jsou vlastně stále s námi, i když jejich těla odděluje oceán.

Chodci opláceli jí nevšímavost. Plula ulicí kapkou mezi ostatními kapkami. Splývala nenápadně. Nebylo zač se zachytit. Její oděv byl příliš prostý, aby budil závist žen, a zcela nenápadný, takže ani oči mužů neutkvívaly na střízlivých obrysech jejích, na barvách zašlých, na módách loňských, na

pleti zemdlelé lhostejnou sedi, dávno již nevzru senou úsměvem touhy nebo rozkose.

A pak — nákupní brašnu nesla v ruce. Paní s brašnou je z určité odrůdy: je-li prostovlasá a mladá, berou ji pruvodci v pouličním voze za ruce; má-li klobouk a je-li starší nebo středního věku, jsou k ní neuctivi a oslovuji ji: paničko. Nedovedla ani jinak krácet po ulici, než s viditelným znakem užitečnosti své pochuzky. Jsou takové ženy, ustavičné pobihajici, zasivajici, jimž je ranní úklid velmi důležitým obřadem, krutě váz ným. Nedovedla propustiti ani chvilku života bez užitečné náplně: krůčku neučinila bez cíle vseobecne prospěšného. A protoze její vseobecnost byla obsažena v domácnosti, pohybovala se stále v jediném tom kruhu. Již doma učili ji, ze osobní zájmy a radosti jsou škodlivé a nevhodné zbytec nosti: manzelství pokracovalo tímto směrem hned v prvních týdnech, a tak dokázal zvyk i doba, ze časem ztratila vůbec potřebu zábav, a cas, veno-

vaný vlastní osobě, pokládala za čas promrhaný.

Paní přitiskla k boku nákupní brašnu. Kapka se v proudu učinila samostatnou; vždyť i ona, nenápadná, měla svou vlastní historii, a její vývoj k nebolestnému odříkání nebyl beze vzpour. Ostatně – – jen ten, kdo se odříká, ví, činí-li to s bolestí čili nic. Chtělo se jí také kdysi světa, chtělo se jí lidí, chtělo se jí nebýti kapkou v proudu, ale kapkou sedící na květu, na listě, přijímající paprsek sluneční nebo napájející motýlka. Žádostivost radostí propukala v ní. Píseň, kterou jí pělo mládí, chtěla zpívati i po svatbě; tolik se jí chtělo zpívati, aby ji lidé slyšeli a chválili a radovali se s ní. Avšak její manželství obstoupilo ji nějakou ledovou zdí, za níž slunce pronikalo jen zlomenými paprsky a za níž se zvuk dusil, nedonášeje k sluchu odstíněných tónů. Paže, napřažené do vesmíru, nahmataly posléze dvě dětské hlavičky, plaché a nesmělé.

A tak se veškera touha po radosti vústila do

obou těchto bytustek. Rozsířila o ně svou vlastní bytost. A tak je také milovala. Bez nich nebylo počátku ani konce dne, bez nich nebylo vzdechu ani úsměvu.

„Máťo, nezatoulej se," volala za ní Lidka jeste s pavlace. A Jenik se za ní sklebil, tváře se strážníkem, který prý by ji přivedl zpět.

Její děti věděly, že je jim oddána zcela bez výhrad, ale nehřešily na to. Byly ku podivu skromné, vděčné a uznalé. Snad pochopily, že pro ně shání právě to, ceho sama druhdy trpce postrádala. Snad vystihly, že vzpomínky na vlastní odříkání tavi se ohněm mateřské lásky v ustavicné plynoucí, horké úsilí, získati pro ne na svéte nejvetsí údel radosti, jaký je člověku dostupný.

Dosáhla toho, že její deti vtancily z detského ráje přímo do skutecnosti, kterou jim sama upravovala, jako lůžko navecer. Nepoznaly bolesti přechodu ze světa krásných představ do střízlivé všednosti, ale patrne již z tela matčina vynesly si

nenáročnost, která je obracela k světu zády. Ostatné doma vdechovaly ovzduší tak pozorné lásky, že jim venku připadalo dusno. Matčina něha nepropásla chvilky, aby nezbytné učinila půvabným. Chodily v ustavičném slunci, v jehož stínu žil jejich otec, srdcem jim vzdálený a cizí, a pouze jménem k nim připoutaný.

To všechno se obrazilo v kapce, jež se srazila v malý, kulatý svět. To vše jí provívalo myslí, když tiskla k boku nákupní brašnu. Ostatní lidské kapky plynuly s ní, předbíhaly ji, plynuly zlehka proti ní a žádná z nich nezanechala obrazu na její vypouklé ploše. Teprve, když vyšla na hlavní třídu, již docela blízko svého cíle, bylo jí, že někdo nahlíží do oken domova. Zneklidněla, vyběhla ze své soustředěnosti. A závan vůně, známé a skoro zapomenuté, ji zalil obláčkem. Natyčila hlavu, chřípě její se zachvěla. Těkajíc rozpačité kolkolem, poznala v dámě, která právě k ní došla a stanula s úsměvem, přítelkyni z dívčích let. Hle, Věra . . .

kraj dětství a dospívání poslal k ní tedy lehounké posly, kteří zaútočili na všechny smysly a způsobili, že poznala bývalou dívenku, tenkou a průzračnou, v statné, až rozkvetlé dámě, odené podle chuti posledních dní, ale vkusné a dokonalé od hlavy do paty.

Snavé, modré oči uprely se na ni.

Dáma již chvíli ji pozorovala, a byly to její úsměvy, které pani nahlédaly do důvěrnosti domova.

Zářila i že je vidána a poznána, i že sama potkává dávnou družku; již již ji objímala, ale na konec prece jí podala jen ručku, vtěsnanou do neposkvrněné rukavičky.

„Milá, miloučká," volala sladce, špulic malinové rty; „jsem tolik ráda, že tě vidím! Co děláš? Jak se máš? Hned jsem tě poznala, jsi stále stejná!"

„Věro . . . ty! Co to mluvíš? Zestarala jsem, děti mne přerostly. Ale ty kvetes jako růže!"

Spočinula uzasłým pohledem na její hedvábné

pleti, lehce zrůžovělé pod hebkým ojíněním broskvového obličeje, radostně vzrušeného. V pohledu jejím bylo tolik upřímného podivu a holdu, že dáma se až do krvava zarděla z tak lichotného zrcadla.

Ji byly ovšem pochlebnými zrcadly zraky všech lidí, které potkávala. Ráda se v nich shlížela. Ve všech četla o svých přednostech, někdy výrazy příjemnými, jindy nepříjemnými. Vždyť i její krása, jako každá, ponoukala závist a vyzývala nízkost, a její vrstevnice při setkání krátkém a povrchním dovedly ji změřiti odhadujícím, slídivým pohledem, před nímž bylo marno ukrývat nedostatky a drobné vady, a jenž ji pokropil vždy kapkou hořkosti, neboť si je vždy znovu uvědomila, když ve vteřinovém zákmitu postřehla jejich škodolibé zadostiučinění.

Ó, žehrala často v koutku samoty na to, že její postava nemá štíhlé vyšvihlosti, modou požadované, a veškero její úsilí vysokých podpadků a

dlouhých snerovacek nestacilo. Chtela byti dokonalá, nevvrovnatelná, a každá chybička tížila ji břevnem.

Prodlela hodiny před zrcadlem, aby se vsech stran a ve všech výrazech ocenila svou hlavu i celou postavu a jakkoli videla správně a uznávala v skryt u vsechny své drobné nedostatky, prece jen na konec utěšovala se tim, ze celek je pěkný a pu vabný. Obklopovala telo své láskyplne veškerým přepychem, jaký byla schopna vnimati: hebkým prádlem, vonnými mýdly, hedvábnými punco chami, jemnou obuví, krejcovskými úbory i vkusnými šaty z průsvitných a měkkých látek, nád hernými kožišinami a vtipnými klobouckv i cap kami.

Snazila se býti stále nová, jiná, okouzlujici a žádoucí. Poslouchala slepé pudového nutkání, ne boť nijaké jiné zájmy nerozptylovaly jeji živé pod nikavosti.

Jediná myšlenka stále ji zamestnávala a podne

covala všecku obraznost: je-li stále hezká a vypadá-li mladě.

Žila veškerou silou svou přítomnosti, roztahujíc ji na všechny strany, jen aby nemyslila na budoucnost a na nesmírnou, pustou a neutěšenou prázdnotu, kterou v ní tušila. Když byla ovdovèla po krátkém konvenčním manželství, do kterého ji maloměstští rodiče uvrhli pro zabezpečenou budoucnost, ocitla se nenadále samostatná, bohatá, rozmarná a vědoucí, zároveň však dychtivá — skoro jako kdysi o pouti před tolika boudami s lákadly a svody. A jako tehdy, vrhla se do prvního pokušení a zanechala v něm všechno. Provdala se přes protesty příbuzných za mladého skladatele, o němž se tvrdilo, že je málem genius, a který si ji vzal, protože mu nabídla ruku. Byl dále originelním skladatelem, božským improvisátorem, pracovitým dělníkem ve své dílně; přijal do pravidelných denních zvyků hezkou manželku, která ho uklidňovala a doprovázela ho do koncertů. Jeho

umění mu bralo mládí, takže ani nepozorovala, že je starší než on. Ale jeho umění mu bralo také všechen čas, a tehdy Věra pozorovala svou vnitřní chudobu, vedle tohoto života, tak bohatě vyplněného. Její krása probudila v něm muže, a ten ji právě ukoval nejsilnějšími pouty. Žila nyní v ustavičném strachu o něho, jenž byl učitelem vybraných a chytrých krásek, a domnívala se, že si ho neudrží jinak než umným a složitým půvabem. Dětsky upřímné nadšení kamarádčino ji rozradovalo a probudilo v ní vděčnou přichylnost. Družně se chopila přítelkyně pod paží, položila tvář na její rameno, kam právě dosahovala, a v náhlém zachvění lichotek přitulila se k ní.

„Pojď se mnou! Kam pospícháš? Pojď, pozvatláme si trochu, ukázi ti svůj byt, je to hanba, žes u mne ještě nebyla! Žijeme přece v jednom městě! Ale tak to bývá, z Vinohrad do Prahy je dále než ze země na měsíc."

Paní mírně odporovala. Jde obstarati malý nákup, za řeč to nestojí.

„Co kupuješ? Na bílé saty? Zavedu tě k svému dodavateli, chceš? Má velký výběr, pařížské zboží, dovezené přes Švýcary.“

Paní se polekala. Ne, to spíše nákup odloží. Kupovala nejraději sama, s radou vlastního rozumu. Věděla, co se jí hodí. Usmála se bezděky scéně z útlého dětství, která jí proplula myslí.

Ona a tato družka, tehdy malé dívenky, dostaly od rodičů stejný obnos peněz na pout. Kamarádka se vřítila do první boudy, nakoupila, co viděla, a za dvě minuty byly peníze rozkutáleny. Ona však chodila rozmyslně po trhu, koupila zde znamenitost, tam znamenitost, a družka začala jí záviděť a toužit po jejích věcech. Běžela k trhovci, chtěla, aby jí vrátil peníze za hračky a tretky, které se jí znelíbily a znudily ji, plakala, dupala, křičela, až jí vyhověli, obávajíce se hněvu jejích rodičů.

„Taková byla vždy," řekla si paní v duchu, a opět se usmála.

„Proč se smějes? Proč? Jsem směšná, viď? Jsem hloupá? Mluv!" A štípla ji bolestně do ramene. Paní s úsměvem znovu si přitakala a vypravovala vzpomínku.

Dáma se rázem uklidnila a zvolala vesele:

„Což i ty se pamatuješ? A já zase na tebe vím, že jsi vždy bývala zářný příklad poslušnosti a pracovitosti. Teď ti to mohu říci, žes nám proto byla všem protivná, ostatní ti nadávali všelijakých jmen, ale já jsem té v duchu uctívala právě pro to, čeho jsem sama nemohla dokázati, a pak protože se mi zdálo, že je v tobě ještě něco lepšího, nežli ty citánkové vlastnosti. Připadalo mi, že víš, proč žiješ. A já jsem tomu nikdy nemohla přijít na kloub. Dodnes o tom marně přemýšlím. Kdybych to jednou zvěděla, myslím, že teprve tehdy bych byla spokojena. Do té doby však se stále ženu za čímsi neznámým."

Paní odpověděla drobným povzdechem úzké hrudi.

„Tvoji rodiče tak záhy tě opustili," pokračovala dáma, „a teta jich nedovedla nahradit, třeba měla s tebou nejlepší úmysly. Ale přese vše, naše mladá leta byla samá krása. Té stráně za městem, s dalekým výhledem do kraje, kde opřeny malebně o břízku, tvářívaly jsme se snící, a zatím jsme myslily na to, jak útlou nožku máme v nových botkách! Pamatuješ, jaká tam bývala hromadná dostaveníčka děvčat se studenty? Tys vždy tolik pospíchala domů, protože na tebe čekala výroba merunkové zavařeniny nebo špikování zajíce, ale my ostatní jsme si po mši nebo po nešporách vždy pobyly, až z toho vznikly řeči po městě, zákazy rodičů a vyšetřování studentů. A co se dálo? Nic. Chodili jsme po stráni křížem krážem cestičkami, předstíraly naprostou lhostejnost pro hlouček chlapců, který chodil tak, aby nás co nejčastěji potkal. A když nás míjeli, tu hoši schválně, nahlas a špičatě pronášeli všeobecně

pohrdavé věty o dívkách. Jak to bylo vše milé směšné! Při tom jsme navazovaly styky prostřednictvím bratří a sester, za vzájemných rumenců, rozpačitých zdvořilostí, upejpání a kohoutění, přeskakujících hlasů a hrdliččího smíchu. Nejeden šťastný pár, sdruživ se tam na stráni, setrval u věrnosti až do dneška!"

Dáma se zasmála, stiskla druzce ruku v lokti, a pustila se jí, aby si opravila závoj. Šel mimo slušný pán, se zalíbením spočinul na bílých zubech, v smíchu se zablesknuvších. Stanul na vteřinku, a ještě se ohlédl. Přijala tuto pozornost spokojeným přimhouřením ras, aniž se pohoršila, a se zdůrazněným sebevědomím zvatlala dál.

Paní chvilkami pomyslila ještě na zhacený plán odpoledne, ale dala se omámiti vzpomínkami, které květným proudem linuly se z krásných úst, a zahrnovaly ji dávno vyprchanou, líbeznou vůní mladosti.

Divná proměna děla se v jejím srdci. Dívčí

leta, která dosud stála v duši její ve stínu, v popelčím režném satě, pozbývala zdání skutečnosti jako daleké město, kde včera jestě jsme byli, haněli jeho čpavý dým, rychlíkem je pak opustili, a po dlouhé jízdě, ocitnuvše se v cizím kraji, vidíme je v duši zázračným přeludem, plným barev a jasného vzduchu.

Všechen trud osiřelého dětství a dospívání, hlídaného starou příbuznou, přemrštěně hospodárnou, rozplýval se ve slovech veselé dámy jako sůl ve vodě. S podivem shledávala, že byly také radostné chvíle, kterých si tehdy nedosti uvědomila, nebo jichž zapomnéla. Málo jich bylo, směšně málo, a jejich úsměvný třpyt zasypán byl rmutem všednosti, ale nyní je viděla, znovu je prožívala, a cítila se obohacena. Poslouchala dámu, a zadýchávala se pozorností, jako by někam spěchala; její veliké, šedě obkreslené oči oživovaly vnitřním teplem.

„Pamatuješ, jak jsme chodívaly z ochotnického

divadla při městečku? Město spalo, po bílých stí-
tech kolébaly se stíny loubinec, a koruny stepu
sumély? Psi někdy na nás vyrazili ze zálohy, roz-
stékali se, a tehdy se probouzely i naše průvod-
kyně, tvoje teta a naše stará služka, které v chůzi
spaly, a pak nás pobízely, abychom si pospíšily
domů. Pamatuješ, jak bývalo prázdné naše ná-
městí celý týden, a přešel-li kdo, jak zvědavé po-
hnuly se záclonky všech oken? Pamatuješ . . .“

Ó, ano, pamatovala všechno, i jiné příhody a podrobnosti, ale viselo to vše v koutku mysli jako odložený oděv. Probírala se jím kus po kuse, a z veteše vyletovaly vzpomínky jako stříbrní motýlkové. Ano, vše minulé — krásné bylo!

A jak by se odělа do některého z těch starých šatů, připadala si mladou, svěží dívčinou, s neprobadaným obzorem budoucnosti před sebou, do něhož vhopkovat měla tisíc chutí. Obě teď krá-čely lehce, stejným vznosem pružných kroků, roz-jásány a bujary.

Zamlčely se. Každá pro sebe s rozkoší velhávala se do dívčí pružnosti. Viděly se hladounkých líček, bílých čel, labutích krčků. Jak bylo příjemno!

Tak, vtěleny do vzpomínky, došly sadů.

Vkročily na stezičku, posypanou žlutým pískem, zardělou javorovým listím, svátým v pestrou závěj. Tlející a proníkavá vůně podzimu, vůně dozrání i rozkladu, vlhká a těžká, položila se jim na ramena a zatížila krok i pohyb jako namočený, vlněný přehoz. Pichlavé zamrazení přeběhlo oběma po zádech, protáhly vážně obličeje, vyklonily se proti větru.

Vichr pádil po cestičce, a jeho směrem běželo po zemi sváté listí jako živé; se stromů trhal je neviditelnýma rukama, trousil v běhu, a cloumal dlouhými, vlavými nitkami babího léta.

Bílá vlákna lepila se na pně stromů, tu zanechala útržky, a plynula směrem větru dál, lnula k okřehlému listí bylin, cuchala se, vzlétala do výše, trhala se, a v klesání zachycovala se na hrotech žloutnoucích travin.

Obě ženy se k sobě přitulily jako dva stromy, vichřicí k sobě sražené. Výstraha podzimu zaskřípla jim do souladu chvilky, v níž prchavá představa jara provoněla jejich obraznost a poskytla jim nedlouhého klamu mládí.

Obě stejným, zklamaným pohybem semkly rty, a tak, jsouce velmi rozdílné, přece na vteřinku byly si velmi podobny maskou, již bázeň z utrpení vtiskuje člověku do tváře. Váhavě, jakoby je odstrašovala vzájemná nahota, pohledély na sebe. Nebylo již čeho skrývati. Obávané slovo četlo se na skráních, na čele, kolem úst, znělo neodbytným sykotem, bylo hlasitější s každou vteřinou: stáří, stáří. Blížilo se stáří.

Vkročivše do parku, uvědomily si nenadále svůj věk. Každý rok byl z olova. Věšel se jim na paty. Stáří. Není to skoro totéž jako smrt? Všecko začne umírat: svěžest, krása, půvab: zemře síla ženina, neboť přece tkví v těchto věcech, myslila si Věra. Co potom? Co v stáří? Nebylo již pojmem vzdálené

budoucnosti, o němž se lehkomyslně žertuje, ale stálo již za dveřmi, číhalo, vyčkávalo času, kdy člověk sám, dobrovolně, otevře dveře dokořán, unaven jsa jejich hlídáním, a poddá se mu, nebo kdy samo se vplíží nepozorovatelně, a zadrhne lasem starobné nemohoucnosti svou obět, zkolébanou v domněnce, že je přemohla. Stáří! Přišla doba, kdy se o něm nemluvilo, ale myslilo se na ně ustavičně, úkradkem a nerado.

Obě byly slovem tím stejně zkrušeny, a přece každá přijala je po svém. Dáma se nuceně zasmála.

„Babí léto," pravila. „Hnedle se nám nachytá do vlasů."

„Ó," odtušila paní, „na všechno si zvykneme."

„Myslíš, že zlhostejníme?"

„Ne. Nelze býti lhostejným se strachem v duši. Ale až zestaráme, nabudeme klidu a spokojíme se."

„Docela nic netoužím po této spokojenosti. Budu bojovati proti stáří statečně a zoufale, aspoň jako Sara Bernhardtová."

Stanuly před mramorovým schodistem okázalého domu na nábřeží.

„Jsme u nás," pravila dáma.

Prošly zrcadlovou dvoranou, a zdviž je vynesla před dveře bíle lakované. Vesly do nich a ocitly se ve veliké síni, plné světla ze dvou nástřesních oken, zastavených zelenými kvetinami, jichž listí barvilo den.

Zatím co odkládaly svrchní oděv, nabyla dáma v ovzduší domova opět jistoty, zviklané rozhovorem o stáří. Domov ji dodával síly a sebevědomí. Nebylo tu pro ni měřítka, zde kralovala neomezené. Všechna stísněnost s ní spadla a zaujala ji jen vlídnost hostitelky.

„Odlož také kloboucek," domlouvala přítelkyni.

„Nemohu dlouho pobýti," bránila se paní, „děti mne čekají k svačině."

„Pro jednou nebude zle," svitorila dáma, „myslím, že se tvé děti bez tebe obejdou. Jsou přece již velké."

„Jeníkovi sedmnáct, Lidce osmnáct," děla paní s mírnou hrdostí.

„Dobře, že tomu není naopak", poznamenala dáma. „Tu by hochovi hrozilo již nebezpečí vojenské služby."

„Ani mi o tom nemluv. Děsím se každého dne, kdy je chlapec starší, a kdy se konec války opět oddaluje do nedozírna. Nesleduji ani zpráv vojenských, ani novin nečtu. Nespala bych strachy. Ostatně mi připadá stále ještě kloučkem. Je dětinský až běda. Věř mi, že jsem dosud ani řádně nepostřehla, jak jsou již oba velcí. Jsem stále s nimi a nevidím ani, jak rostou."

Zadumala se.

Ale Věra chtěla vědět, nač myslí. Tento svět matky a dětí byl jí čímsi zcela neznámým; stejně zvědavě by se byla vyptávala na vztahy divochů.

„Právě jsem si řekla, že své děti dnes vidím jaksi z odstupu. Vzalas mne za ruku a odvedla jsi mne daleko od nich. Vidím je jinak, než dříve.

Připadá mi, že se dnes divně chovaly, než jsem odešla. Měly tajnosti a skryté, dorozumívavé pohledy, jako když tajívaly přede mnou něco rozbitého. Nic naplat, o svačině musím býti doma, měly by strach o mne a já o ně."

Tenká rýha začernala se ji od skráně ke skráni, na vysokém čele, s něhož vlasy hladce nazad byly sčesány, zcela proti všem požadavkům módy a ženskosti.

„To je nemilé, jsme-li obmezováni i dětmi v tomto věku," podotkla dáma.

„Nemilé?" opáčila paní. „Ale kdež! Dokud byly malé a já jsem od nich odešla třeba na půl hodiny, neměla jsem nikde stání. Řítila jsem se s nákupem domů, div jsem chodce neporážela, a když jsem se blížila k našemu domu, srdce mi zvonem bušívalo. Dívala jsem se, nejde-li ze střechy kouř, jestli snad nezapálily, a stál-li kdo před domem, už jsem se bála, že spadly s okna. To byla pravá muka. Teď ovšem je to jen radost, vím-li, že na

mne doma toužebně čekají, že jsou moji a já jejich. Jinak — co bych si na světě počala? Bez nich by byl život pustý a prázdný."

„Cos to řekla?" zvolala Věra. „Tys právě pronesla svou životní moudrost. Vidíš, zde to vězí. Nyní vidím, žes byla šťastnou matkou již jako dívka, kdy se mně zdálo, že znáš tajemství života."

„Snad," odpověděla paní zdrželivě.

V saloně, kam vešly, zapomněla předmětu své řeči. Rozptýlila se na krásných věcech tu seskupených.

Rozpovídala se drobnými slovy, jakoby je pronášela jen pro sebe:

„Bývalo mým snem, až se vdám, že si zařídím takový pokoj asi jako tento, kde by se nebydlilo, ale kam by se chodilo jako do kaple. Vybraný nábytek, nevyšlapané koberce, každý předmět na svém místě, vzduch provoněný květinami. Tam by se nic nepracovalo, jen vysedalo v prázdných chvílích a hovořilo. Nu, tak jsem se vdala, říkalo

se, že dobře, neboť muž byl úředník. První rok skutečně se zdálo, že se sen uskuteční. Smítala jsem ve svatyni každý prášek, jalovcem vykuřovala, přijímala hosty na polovce, ve svátečních šatech. Ty malá měšťačko, říkal mi muž. V tomhle je celá tvá povaha. Nevím, což je to zlé, snažiti se o nějakou krásu v životě.' Ale za rok stal se ze salonku dětský pokoj. Holčička nemohla ležeti s námi v ložnici, aby muže ze spaní nevyrušovala. A tak se v salóně šplouchalo vodou při koupeli nemluvněte, po nábytku se povalovaly peřinky, karkulky, cinkátka, pleny, ladný sklad porušen byl kočárkem, květiny jsme zapomínali zalévati. A když časem byl nepotřebný kočárek odnesen na půdu, bylo zase třeba odstraňovati, co stálo na dosah dětských ruček. Malicí učili se stát a běhat, brali, nač dosáhli, strhovali ubrusy a pokrývečky, tiskli značky špinavých ruček na stěny i židle, strkali do úst porculánové figurky, a špezové svíčny pouštěli si na nožky. Sebrala jsem všechny ozdoby

jednoho dne, kdy se Lidka poranila vázou, složila je do beden, zatloukla jako na věčné časy a odnesla na půdu. A pak již mne salon netěšil, nastaly doby, kdy mne vůbec nic netěšilo, protože jsem se domnívala, že nedovedu žíti sama na světě. Nechtěla jsem pro sebe již ničeho. Leží to tam dodnes — pro Lidku."

Procházely salonem. Ach, zde bylo viděti, že v rodině není dětí, myslila si paní, ale neřekla toho hlasitě. Jak by mohl státi tu tak odvážně pohár ze žlutého skla na štíhlé skříncе se zasklenými stěnami, ukazujícími vybrané kusy míšeňského porculánu a rytého skla? Právě procházel paprsek světla pohárem a dopadal na parkety zářivě zlatou skvrnou.

„Usedni, miloučká," šveholila dáma, „povídáš a stojíš. Na chvilku aspoň," zaprosila. „Ani nevíš, v jakou chvíli jsi mne právě potkala. V takovou chvíli, nu . . . Zrovna tebe jsem potřebovala, tvé statečné mysli, tvé rozšafnosti a moudrého postoje nad

životem. Takové příklady člověka posilí. Měla jsem před lety lehkomyslnou kamarádku, právě, když se mi zdálo, že mne muž zanedbává, a že mám právo i povinnost býti nešťastna a odškodniti se. Její příklad byl by mne hnedle svedl; na štěstí mám příliš dobrý vkus. Nevím, co bych si nyní počala s takovou chybou na svědomí. I tak je těžko žíti. Ale ty . . . tobě jsem vděčna již za to, že jsi se mnou šla aspoň sem nahoru, že se mnou mluvíš a mne posloucháš. Cosi pevného přechází z tvé bytosti do mojí." Tiskla jí horlivě ruku. „Nuže, nechceš si snad prohlédnouti mé miniatury? Zde nad pohovkou mám jich celý soubor. Do jedné jsem se zamilovala. Je to tento jinoch s kaštanovou kadeří, sčesanou do čela. Nevím, kdo to je, koupila jsem malbu u starožitníka. Ale má tvář, kterou jsem vídala, když jsem snila o tom, že budu míti syna. Přijala jsem ho tedy za syna."

Paní jí pohladila ruku.

„Pospěšme však, Věro . . . Jsem neklidna."

Vešly do jídelny, rozlehlé komnaty s dubovým ostěním. Na široké římse, opřeny o mrakově šedý čaloun, leskly se cínové mísy, korbele, džbány. Zde byl nábytek chmurný a slavnostní jako v rytířských síních starých hradů. Na vysokém koberci zmlkly kroky jejich jako v trávě.

Nový pokoj se otevřel, plný rokokových židliček a lenošek; jejich dřevo bylo zlacené a povlaky z květovaného hedvábí; četné zástěny z brokátů a zlatohávů dělily pokoj na důvěrné koutky, v čele visela podobizna dámy v plesovém úboru.

„Můj budoár," pravila hostitelka procházejíc; otevřela nové dveře a děla mazlivě:

„Zde hajám."

Ihned představa jejího zlatě přismahlého těla, jak je paní znala z podvečerních koupelí v jezírku za rodným městem, vybavila se ze širokého lůžka, vystlaného, nakypřeného a pokrytého skvělou čínskou výšivkou s draky a motýlky, jejíž světlé hedvábí bylo v barevném souhlase s čalounem na

stene. Kromě několika židliček a dvou malých knihoven nebylo nábytku v loznici, takže lůžko, stojící uprostřed, mělo slavnostní ráz trůnu.

„Toto oslňování je nebezpečné. Budu ti závidět," řekla paní s úsměvem, který tvrdil opak.

Vešly do oblékárny, jejíž čtyři stěny dokola obstaveny byly skříněmi, a uprostřed stálo veliké zrcadlo v mohutném palisandrovém stojanu.

Dáma zotvírala skříně, i bylo viděti úbory, pláště, kožichy. Prohlížely saty, ocenovaly jejich nádheru a slušivost.

Jakmile se jejich ruce dotkly hedvábí a krajek, staly se obě praobyčejnými ženuškami primérních, zdobivých pudů; zapomněly na svá trápení, lice jim zahořela, nemohly se odtrhnouti.

„Jak je tomu dávno, co jsem neměla bílých šatů na sobě!" vzdychla si paní.

„A teď konečně jsi se rozhodla opět pro bílé šaty? Chválím ti to, budou ti jistě sluset."

„To nebudou saty pro mne, ale pro dceru",

odpověděla všecka udivena, že zasutá jiskra touhy po radosti tak nenadále v příznivém prostředí se rozdmychala.

Navštívily ještě koupelnu, velkou síň, vyloženou bílými kachlíky, s nehlubokým basinem uprostřed, pak dlouhou chodbou dostaly se do mistrovy ložnice a pracovny, kde po stěnách rozvěšeny byly nejrůznější hudební nástroje dechové i strunové. V koutě stál nádherný klavír.

„Zde se ani nerozhlížej. Muž nesnese koberců, záclon, ani květin. Všemu jest ustoupiti před jeho prací. Hudba především. Ale čeká tě ještě překvapení. Důvod, proč bydlíme tak vysoko.“

Po dřevěných schůdkách vystoupily ke dveřím, zastřeným záclonou z vyšívané konopné tkaniny. Rozhrnuly ji a zjevila se malířská dílna. Vrchní a boční světlo skýtalo dojem širého vzduchu, a první, co udeřilo do očí, byla Praha, svítící se dole v barevných jiskrách, rozlévající se v zadýmlých ploškách střech a ulic, s pohyblivou

brázdou řeky a s kyticemi zeleni mezi spickami věží a vížek. Nad pestrou základnou budov stoupala do výše obloha bez mráčku, ocelově modrá, oddělena pruhem růžově sedého dýmu.

„Tu je má pracovna," smála se šťastně dáma, pokládající zkamenělý úsměv za podiv. „Učím se malovat. Maluji."

„Ty malujes?" zvolala paní a hrdlo se jí neuvědomělé sevřelo. To bylo skutečně překvapení. Cítila to jako urážku, jako ránu do čela. Ale protože byla zvyklá snášeti mlčky urážky i rány, stiskla po svém zvyku tenké rty a neprojevila se.

Neviděla nespravedlivosti v tom, že tato bezdětná a milovaná dáma měla všechno pohodlí a všechnu krásu, o jaké se jí vůbec kdy snilo, zatím co ona, žena zrazená, vdaná vdova a matka dětí, má údělem nesnáze a hmotnou tíseň. Vyrostla v takových nesrovnalostech a shledávala je přirozenými, protože se vyskytovaly všude, samozřejmými, protože v jejím okolí nikdo proti nim nehoroval.

Ale tato neočekávaná skutečnost, že její kamarádka, největší mazalka ve škole, stala se malířkou jen protože k tomu měla peníze a čas, ji ohromila.

Cosi vzdorného pohnulo se jí v pokorném a tichém srdci.

Dáma strhla roušky s několika pláten.

„Zde — zátiší. Tím se začíná. Zde — stará Praha. To se také musí absolvovat, aby byl člověk na výši doby. A zde“ — ukázala zvětšenou miniaturu — „přebásnila jsem si syna. Stvořila jsem si ho štětcem a barvami.“

Paní přelétla zrakem diletantská plátna a bylo jí, ze hledí do slunce. Oči jí protivně rozbolely. Obrátila se k výšivkám.

Dáma ničeho nepozorovala. Smála se šelmovsky, šťastná a horká dychtivým sdělováním svých radostí a zájmů. Ale mysl panina horečně pracovala, zatím co se oči sytily skvělostí předmětů. Vzdor kypřel, šuměl, zoufal si; posléze byl zlomen pomstou slabých, lítostí nad sebou samou.

Hořce si připomínala, že bývala nejlepší kreslířkou ve škole, že její výkresy věšeny bývaly na chodby jako vzory, a kdyby neměla talentu, že umělecké tržnice neplatily by jí dnes tak slušných cen za malované hedvábí a porculán. A hle, kdežto přítelkyně dovedla rozhojnit několik drobečků svých vloh a nabyla dovednosti pomocí placených učitelů, ona zajala svůj skvělý talent v poddanství nuceného výdělku. Slza lítosti zamžila její pohled, zkarikovala vše, nač právě hleděla a skápla do záhybů bluzky na hrudi.

Dáma jí nezpozorovala. Ale v potřebě sdílnosti, jejíž pramen uvolnila důvěrným uvedením hostě do své domácnosti, jala si stýskati tónem rozmazleného děcka:

„Chopila jsem se štětce z čirého zoufalství. Byla jsem tak sama, opuštěna a nezaměstnána. Muž se celý den zabývá svým uměním. Hudba je mu všecko. Co jsem se na ni nažárlila, hůře než na nějakou milenku. Nejlepší své síly, nejsvě-

žejší myšlenky, nejvroucnější úsilí dává hudbě.“

„Proč nepěstuješ také hudbu, snad bys mu byla blíže?“

„Ach, v hudbě byla bych vedle něho stále nedoukem. Snad by mi toho ani nedovolil, neboť hudba je jeho bůh; hudbě dlužno sloužiti, nikoli si ji ochočiti, řekl by mi. A pak, více hluku v domě by nikdo již nesnesl. Musili bychom bydleti na pustém ostrově.“

„Mistr je stále zaneprázdněn, viď?“ řekla paní, jen aby něco řekla a mohla dále odvažovati tíhu křivdy, jíž právě tak bolestně pocitila.

„To mne již přebolelo,“ odpověděla dáma. „Vidíš, jaký obsah sháním do svého života. Zatím by to šlo, ale jak bude potom?“

„Obávám se, Věro, že se podceňuješ. Jak je možno nazírat tak jednostranně? My ženy jsme ovšem ochuzeny o veřejné, všeobecné zájmy a vztahy k ostatním lidem, oklestili nás jako stromy ve francouzské aleji, které smí dosahovat haluzemi

až k určité čáře a dále ne. Ale ty jsi lhostejné nezávislá, máš tolik možností hledati si mravní uplatnění, vnitřně růsti. Nesmíš se pokládat za barevnou a vonnou kytici v pracovně svého muže, ale musíš se přičinit, abys i jinak mu byla nezbytná, a pak se neobávej ničeho. Ostatně, připadá mi to vše malicherné!"

Dáma se nachmuřila: „Malicherné!" Proč? pomyslila si a v odpověď se jí vynořil panin příběh zklamaného manželství. Chvilku mlčky váhala, ale pak přece řekla tiše, mhouříc modré, jasné oči:

„A zatím? Což nežiji v neustálém strachu o něho? Společnost je tak lehkomyslná, setkává se s tolika hezkými ženami, o zamilované korespondenci pobláznených slečinek ani nemluvím, tu jsem dříve žárlivě sledovala, když mi ji postupoval neotevřenou, ale nyní ji sama ani nectu. Dříve mi bývaly i hodiny dlouhé bez něho, dnes jsem zeskromněla a stýskám si jen do dlouhých dní nebo týdnů."

„Dítě!“ řekla paní káravě, myslíc stále na svou křivdu. „A drahota, nedostatek potravin, katastrofální nepoměr mezi příjmy a nevyhnutelným vydáním — o tom nevíš nic?“

Dáma se zarděla, jako ve lži přistižená.

„Vskutku. O tom mnoho nevím. Ale což je to má vina?“ A její modré oči v kulaté tváři byly nevinné.

Paní si řekla, hledíc na ni:

„Její vina to patrně není. Snad ani to není její vinou, že mohla pěstovat své nadání, a já je musela zahrabati. Někdo to však zavinil. Kde je původce toho zla, té křivdy, kruté nespravedlnosti té?“

„Hmotné starosti nejsou všecko,“ prohodila posléze dáma.

„Tak mluví každý, kdo jich nemá,“ zasmála se paní, „ale podívej se!“

Vjela si štíhlými prsty do plavých vlasů. Byly zachváceny plísní šedin; na skráních se kadeřily krátké vlásky, úplně bílé. Dáma se vztyčila, stanula před zrcadlem.

„A já?" pravila a obličej její nabyl poplaseného výrazu. „Já si šedivé vlasy zatím vytrhávám. Ale co – potom? Co potom, až mi zbělejí všechny?"

Nastala tichá pomlka.

Jak daleko je od sebe rozhodil život, že se vzájemně nemohly či nedovedly pochopiti! A přece všechno, co družka družce povídala, zdálo se tak zřejmé a lehce pochopitelné! Měly vlastně stejné obavy a děsilo je jediné strašidlo – stáří. Či nebyla to pouze bázeň před utrpením, které mohlo přinésti?

Dáma vzhlédla, aby promluvila, ale jaksi zpražena sklopila opět zraky; přece však nedovedla mlčeti a dodala:

„Miláčku, jsem ti vděčna, že jsi se mnou šla nahoru. Přiznám se ti: včera padla na mne taková tesknota, že jsem nemohla ani dýchati. Neměla jsem k ní zřejmé příčiny; nic se nestalo; ale snad právě to, že se nic neděje v proudu dní, stále stejném, a člověk jen cítí, jak se opotřebovává, jako

mince v oběhu, aniž je možno kdekoli nabýti opět ubylé hodnoty, a aniž za sebou vidí jakoukoli stopu v životě, snad právě to člověka tak zbavuje odvahy. Ale stačilo, že jsem viděla tvé statečné ruce, že jsem nahlédla do tvých očí, jichž oddanost je tak samozřejmá, to mne posílilo a neobyčejně potěšilo."

„Já vím," řekla paní se smutnou výčitkou, „na cizím neštěstí měříme své štěstí. Všechno je relativní a blažen, kdo dovede těžiti z relativity."

„Nebuď zlá! Tak to není," pravila dáma, ale věděla dobře, že je tomu tak. „Musíš ke mně brzy zase přijít. Nebo přijdu já k tobě. Teď se musíme spatřiti dříve než za deset let."

„Dříve. Ale válečná léta vydají třikrát tolik," dodala paní, loučíc se.

Objaly se vřele.

„Jak je nešťastná," myslila si dáma.

„Nechtěla bych býti na jejím místě," myslila si paní. Vyšla na ulici. Chladný vzduch říjnový ji ovál. Nyní teprve cítila, že je opojena, jako by

se napila vína. V hlavě sumělo a hučelo, jako když se vracívala z pochůzky o vánočním trhu.

„Stáří, stáří", opakovala si, „vždyť už je tu. Pobělilo mi vlasy. Snad přišlo trochu příliš záhy ke mně, protože jsem se nebránila. Ale nezpůsobilo utrpení, přistupovalo ke mně laskavě, ani jsem ho nepozorovala. Klidem a mírem se projevovalo. Ach, nebojím se stáří. Omládnu ve svých dětech."

Ale chvílkami vracela se bolest utrpené křivdy. Obrazy skvělých pokojů, nádhery a přepychu se střídaly, útočily. A když v myšlenkách došla vždy až k ateliéru, zahryzl se neodbytně červík závisti, takořka tělesnou bolestí.

Nu, ať si bydlila na předměstí. Zvykla si tam, a milovala svůj kout. Nenadarmo tam zakusila šťastných chvil, a šerý průjezd činžovního domu vídal ji přece leckdy blaženou. Měl v oblouku nad křídly dveří několik barevných skel, která kreslila čarovné obrazce na dlažky průjezdu, proniklo-li jimi slunce: na tyto barevné preludy myslila od

poledne, když její zrak padl na zlatou skvrnu, vrženou pohárem ve Věřině saloně. Tolik krásných věcí tam bylo, a kdo se z nich radoval? I Věře bylo mezi nimi úzko. A hle, těchto několik barevných, praobyčejných skel — kolik radosti nadělalo jejím dětem, když je tudy vozila v kočárku, a když jim skrze jejich pestré kouzlo ukazovala oblohu! A jejích několik pokojíků nahoře, kde bylo rok co rok méně místa, a které se zmenšily o polovinu, když se manžel osamostatnil . . . Což — pro sebe měla vždy nejskromnější koutek, omezovala se, ustupovala rozpínavosti ostatních; a bydlila již léta skoro jen v kuchyni. To nebolí, červíku!

A červík zahryzl na jiném místě: líbiti se!

Dávno se již nechtěla líbiti. Nebylo z nejlehčích, toto odříkání! Její malá marnivost byla plna odporu. Ale když ten, jemuž jedině toužila se líbiti, a pro nějž i ve své skromnosti přávala si býti krásná, jako sultánka z pohádky, pohrdl jí tak okázale, že nedbal ani zevních zdání, uzavřela se v němém

vzdoru. Trestala ho odříkavým hrdinstvím. Nevycházela z bytu, leda za hospodyňskými povinnostmi, a tvářila se, že veškero dřívější okolí pro ni zemřelo. Odívala se a zila jako řeholnice přísných slibů; nacházela útěchu i v tom, učinila-li se ošklivou.

Červík zahryzl jinde: budoucnost!

Nebyla-liž plna jejích dětí! Roky se milosrdně vršily nad manželským neštěstím. Byla jim vděčna, že přicházely tise a neúprosně. Neměla se čeho báti; pro ni nebylo strašného: potom.

Jen ta zakopaná hřivna tlačila.

Ale již stála na prahu domova, a tvrdým kotníkem hubené ženy zaťukala na dveře.

Uvnitř odpověděl ji dupot, veselý hlahol, strkanice, spěch. Teplá, slastná vlna vzdula se z hlubin nitra až do hrdla, smyla hořkost, odplavila červíka a zaklokotala blaženým stkáním. Děti! Její děti! Hle, radost a plnost života, zřídlo potěchy, vlastní útroby její, milované, živé!

Roztoužila se po nich, jakoby se vracela ze vzdálenosti tisíce mil, jako by unikala z nebezpečenství života. Tukala bez přestání, hlasitěji a hlasitěji, až je slyšela těsně u dveří. Otevřely, druh druha předbíhal, kdo se jí dříve dotkne a kdo ji dříve obejme.

„Máťo, milá máťo, ty sis pobyla! Nás ubohých sirotečků tu zanechala!"

Vedly ji do kuchyně, hlasitě jásajíce, sňaly rukavičky, klobouk, obnošený plášť.

„Vida! Takhle naše máťa sídí obecenstvo! Vždyť máš pod kabátem domácí halenu!" volala Lidka.

A Jeník:

„Panstvo si myslí na ulici: jaká to elegantní dáma! Jakou as nádheru skrývá tento plášť, který jí tak pěkně padne? Kdyby věděli, máťo, kdyby věděli, že máš pod ním kartounovou kacabajku!"

Usedla se stopami slz na brvách a rozhlížela se.

Bylo jí náhle tak nevýslovně milo, jako by se uzdravovala z těžké nemoci. Jak se mohlo státi, že

se ji tam nahoře zdál domov nepřívětivý? Snad protože tu není japonských výsivek a hedvábných calounů? A snad protože Jenda nemá kaštanové kadeře, ale je dohola ostříhán, takže mu odstávají tenké a průsvitné uši velkoměstského výrostka, živeného kukuřičným chlebem válečným v době největší lačnosti rostoucího těla?

Ach, ne! To bylo nedorozumění! Klam a mam! Nechtěla by měnit s kamarádkou ani za stokrát tolik přepychu a bohatství. Čím jsou ji všechny neživé předměty, zatouží-li po lidském slově a úsměvu? A vydá-li se do společnosti, mezi lidi třeba znamenité, ale cizí, co ji tam čeká? Zase samota. Cokoli vloží do davu cizích lidí, jako by do moře hodila: vlídná slova, dobré činy, lásku i šlechetný zápal. Což zbásněná postava jinocha a celé její malířství může ji nahraditi teplý polibek dítěte? Poskytne ji jen prchavého vznětu vidiné krásy. Umění, které ji není bohem, jako jejímu muži, ale jen náhražkou života, znamená ji otvor

nikoli větší než bod hvězdy, kterým na mžik zahlédne věčnost, držíc se v pozemské rovnováze jen fikcí, kterou zničiti může jediné vlákno babího léta!

Stoupající vlna vznášela ji nyní celou na vzdutém hřebeni. Čisté štěstí obklopovalo ji neposkvrněným blankytem.

Před ní šířila se věčnost požehnaným lánem, vzkvetlým hmotnou krásou živých bytostí, teplem jejich oddechu a něhou krve, spřízněné s pokolení na pokolení. Vše, co kdysi zasila do dvou srdcí svých dětí, rozrůstalo se jako hořčičný strom a neslo nádherné ovoce.

V té chvíli necítila svých šedin jako stříbrné přilby, vytepané horkým bojem životním, pod jejíž tíží hlava klesá, ale jako vlavou svatozář zpředenou z hebkých vláken babího léta, a povznášející ji celou do oblastí nestarostného blaženství. Srdce její mocně bušilo, nezáviděla nikomu, necítila přebolených bolestí.

Přivinula hlavy obou dětí k hrudi, přeplněné divným, rozpínajícím se štěstím.

A byla proniknuta vděčností k osudu, že ji učinil bohatou takto, a nikoli tak, jako její přítelkyni.

Lidka, která slyšela tlouci její srdce, nenadále zavzlykla.

„Co je ti?“ probudila se paní, a všechny tuchy, které ji odpoledne znepokojovaly a pohánělv, zatřepaly v ní poplašené křídly.

„Maminko!“ zaštkala dívka v nezadržitelném záchvatu, „musíme ti to již říci! Dnes je poslední den!“

Vztyčila se, a stála nehybná, jako z kamene.

Jen oči se smekaly s hocha na dívku a s dívky na hocha.

Jeník zůstal sedět na židli: hlavu měl sklopenou, opřenou v dlani.

„Co se stalo?“

Bylo to příliš kruté probuzení, a nejhorší bylo.

ze nechápala a ani zdaleka neuhádala, co se přihodilo. Jisté však cosi strašného — to bylo viděti na Lidčine záchvatu, kterým se chvělo celé dívčino tělo.

„Nechtěli jsme ti to říci, maminko . . . Chtěli jsme ti ušetřit bolesti — nebo ji aspoň zkrátit. Neměli jsme odvahy ti to říci, a když přišel povolávací lístek, nebyla jsi doma. Mysleli jsme, že je to šťastná náhoda. Noviny jsme spálili . . . a na našem rohu právě nevisela vyhláška . . . zkrátka, víš, všechno jako schválně. Nehněvej se na nás, drahá maminko! My jen k vůli tobě jsme ti zatajili, že — — "

Nová křeč pláče přervala dívce větu.

Ale matka se již domyslela.

„Jeník musí na vojnu. Kdy, kdy?" řekla nehnutě, jen na bledých lících naskočily jí dvě červené skvrny.

„Zítra, maminko," řekl Jeník a zvedl hlavu. „Nezlob se na nás."

Vztáhla k němu ruce, beze slova. Vrhl se jí do náruči. Dlouho se mlčky objímali, zatím co Lidka křečovitě vzlykala:

„Já . . . jsem mu všechno připravila. Nabalili jsme batoch. Ráno musí o šesté do kásáren."

Toto označení skutečností svou syrovou názorností uvolnilo matčiny slzy. Tekly tiše, veliké a hojné, na ostříhanou hlavu.

„Proto ses dal ostříhat, synáčku ubohý . . . Proto sis dal podrazit turistické boty? A já jsem ti v tom ještě bránila! Ty moje hlavo!"

Vzpomínala na všechno, co Jeník dělal v posledních dnech, a vše ji nesmírně dojímalo. Nebylo mezi nimi zvykem se objímati a mazliti od těch dob, kdy děti začaly dospívati: jejich něha se vtělovala do slov, do způsobu, s jakým spolu jednali, do ohledu, které si projevovali. Ale tato krutá chvíle učinila z výrostka opět malého chlapečka, kterého něco bolí, nebo jenž má nevýslovitelný žal pro rozlámaného koníka. Tulil se

matce do náruči a matka by si ho byla jistě položila na klín a hýčkala ho, kdyby se to vyšvihlé tělo bylo vůbec vešlo na její klín.

A když se konečně utišil všecek hlasitý pláč, který naplňoval kuchyni jako kvílení očistcové, jala se paní starati, zdali je výbava synova v pořádku. Lidka vysvětlovala, připomínala, ukazovala. Chvilkami ještě opožděný vzlyk jí zvedl dívčí hruď. Čím více se blížil večer, tím byla roztržitější, bledla a rděla se, chytala matku třesoucíma se rukama, a opět ji pouštěla, až si paní povšimla jejího neklidu.

„Lidunko, neplač. Nestěžujme Jeníkovi poslední den v domově."

„Já jsem," vyrazila Lidka zoufale, hledíc na hodiny. „Já jsem se tě chtěla dovolit, maminko, na dráhu."

Paní stanula ohromena. Tedy ještě jedno tajemství. Ovšem, ovšem, kam jen dala oči, že toho nepostřehla dříve. Lidka je přece již dospělá osoba.

„Kdo je to, Lidunko?" otázala se tise, skoro provinile.

„Student, maminko. Právník. Praktikoval u nás v kanceláři."

„Jdi, dítě," odpovědela paní ztrnule.

Uložila Jenika a čekala, až usnul. Spal dobře, jako by se nic nestalo; měl vždycky zdravý spánek ten hoch. Ale paní nespala. Všecka bytost její byla jako s kůže stažena, obnažené nervy se chvěly. Zhasla světlo, a usedla do koutečka kuchyně, na své místo odříkání a spokojenosti, tak těžce dobyté. Bylo jí smutno, jako by měla před sebou mrtvoly obou svých dětí. Což jich obou naráz neztratila? Jeden odchází na vojnu — kdo ví, co ho čeká, a druhá nenadále projevila, že ani jí nemůže býti vším pro celý život.

Vše je vlastně tak přirozené. Není to přece tragika, nýbrž zcela obyčejný sled událostí. Proč na to včas nemyslila? Jak slepé je lidské sobectví! Ještě odpoledne připadala si tak bohatá, ještě před

několika hodinami vynášela se nad svou přítelkyni, a hle, co z ní zbylo? Nemá ani tolik, jako Věra. Brzy přestane míti právo i milovat svou dceru, báti se o ni, určovat její budoucnost. Brzy i Jeníkovi bude dražší jiná žena, než matka, a bude roniti své slzy v žalu do jejího klína, úsměvy směřovati do jiných očí. A ona tu zbude sama, sama na prahu stáří, jako na prahu prázdné, pusté, vybrakované světnice, v níž je v prachu, vše pokrývajícím, napsáno jediné slovo: co potom?

Co potom?

A paní sevřela si zmučené skráně pevné kostnatýma rukama, jako by chtěla umlčeti mozek, jenž se ptal, a nedával odpovědi.

Tato kniha vyšla

jako VI. svazek knihovny

HOLUBICE

Praha II., Pod Slovany 4.

V grafické úpravě Slavoboje Tusara

vytiskla Grafia

dělnická knihtiskárna v Praze

1921

Cena Kč 20·—

HOLUBICE 6

GRAFIA - PRAHA

CENA 20 Kč

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG 5038 M36M8 1921
Majerova, Marie
Mučenky